

11. 0900.

1985

1981

MAGYAR MŰVÉSZET

SZERKESZTI
MAJOVSZKY PÁL

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM

648 KÉPPEL,
ÉS KÖZTÜK 28 SZÍNES MELLÉKLETTEL

ORSZ. M. KIR.
NÉPMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

A SZINYEI MERSE PÁL TÁRSASÁG MEGBÍZÁSÁBÓL
KIADJA AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T.
BUDAPEST, 1929

B. 72

T Á R G Y M U T A T Ó

TANULMÁNYOK:

<i>Balogh Károly dr.</i> : A pécsi Erászbet-tudományegyetem könyvtára	308
<i>Berkovits Ilona dr.</i> : A budapesti egyetemi könyvtár pannonhalmi kódexe	181
<i>Bierbauer Virgil dr.</i> : Csepel sziget építészetről	143
— Utazás Budapest körül	334
<i>Brisits Frigyes</i> : Gondolatok a pécsi Zsolnay-múzeumban	577
<i>Dezsi Géza dr.</i> : Szüle Péter művészete	61
— Grécs földjén	619
<i>Dömötör István</i> : Telepy Károly	10
<i>Dutka Mária</i> : A pécsi püspöki palota gobelinjei	562
<i>Eber László dr.</i> : Delmár Emil plasztikai gyűjteménye III.	75
<i>Eisler Mihály József dr.</i> : Magyar-Mannheimer Gusztáv	121
— Herman Lipót művészete	585
<i>Fleischer Gyula</i> : A bécsi magyar testőrségi palota	384
<i>Fonyó Béla</i> : A Szépművészeti Múzeum érem- és plakettgyűjteménye	21
<i>Gentken István dr.</i> : Faludi Jenő	217
— A Palazzo Falconieri	496
<i>Hoffmann Edith dr.</i> : Anselm Feuerbach Iphigenia-kompozíciója	594
<i>Horváth Henrik dr.</i> : A régi Pest	599
<i>Höger, Fritz</i> (Hamburg): A nyerstéglatemplomok építőművészete	270
<i>Höllrigl József</i> : Történelmi ruhák a Magyar Nemzeti Múzeumban	205
<i>Jahn, Franz</i> (Charlottenburg): A berlini magyar intézet	368
— A berlini Collegium Hungaricum háza	375
<i>Kajtha Péter</i> : Aggteleki cseppkőszobrok	279
<i>Kalenda Lóránt</i> : A pécsi városkép	439
<i>Kállai Ernő</i> : Bernáth Aurél újabb munkái	241
<i>Lajtha László dr.</i> : Disszertált hangszerek	132
<i>László Béla dr.</i> : Paál László képelete	93
<i>Lehel Ferenc</i> : Emlékezés Csontváry Tivadarra	197
<i>Lyka Károly</i> : Művészeti krónika 51, 114, 166, 230, 292, 355, 429	634
<i>Magyar Zoltán dr.</i> : A külföldi magyar intézetek	305
<i>Mendlik Oszkár</i> : Egy magyar tengerfestő naptójából	42
<i>Nádai Pál dr.</i> : Magyar gyermekjátékok	355
<i>Neuditch Andor</i> : Bevezető sorok a Magyar Művészeti pécsi számdhoz	437
<i>Petrovics Elek</i> : Báró Kobner Adolf gyűjteménye	409
<i>Pigler Andor</i> : A barokk tárgyvadászat és formanyelv	253
<i>Raynal, Maurice</i> (Párizs): Néhány sor Csáky JósEFRól	427
<i>Révész-Alexander Magda dr.</i> : Nemzetközi gazdaságtörténeti kiállítás Amsterdamban	323
<i>Rossafy Dező dr.</i> : Giorgione, a tájképfestő	328
— Párizsi művészeti	610
<i>Schoen Arnold</i> : Scherwitz Mátys budai festő	265
<i>Szabó Miklós</i> : Pécs lelke	453
<i>Szabó Zoltán Pál dr.</i> : A Mecsek	581
<i>Szalay Ottó dr.</i> : Pécs város története	442
— A pécsi székesegyház	455
— A pécsi Dómmúzeum	508
— A pécsi ókeresztény temető sírkamrai és kápolnája	537
— Pécs műemlékei	545
<i>Ybl Ercsík István</i> : Szolnoki István művészete	1

KISEBB CIKKEK BESZÉDEK, ELŐADÁSOK:

<i>Szinyei Mersé Pál emléke</i> . Gerő Ödön szerlegbeszéd az 1929. évi Szinyei-lakomán ..	43
<i>Kukán Géza</i> előadása a művészet magyarországról	292, 293
<i>Babits Mihály</i> : Baumgarten Ferenc sírszobra	435

EGYESÜLETEK, TESTÜLETEK, MŰVESZTELEPEK:

O. M. Képművészeti Társulat 19, 22, 120, 159, 167, 301, 351, 354, 429, 431—2, 634, 636, 637	
Szinyei Mersé Pál-társaság 9, 47, 49—50, 67, 97, 99, 114, 116, 167, 234—36, 390	
Nemzeti Szalon 25, 51, 60, 120, 160, 162, 167—69, 180, 233—34, 240, 300, 351, 354, 364, 429, 432, 634, 635	
Kéve 60, 97, 101, 103, 114—15, 167, 351	
Szépművészeti Bizottmány	600
Munkácsy-céh	434, 433
Paál László-Társaság	51, 60, 167
Szövetség	230
Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete	230—31
Lechner Ödön-Társaság	635
Független Művészek Társasága	432
Modern Kiállítás-szervező Bizottság (Támadgaléria) 60, 108, 112, 115, 120, 159, 168—69, 180, 222—26, 234, 240, 300, 304, 432, 635—36	
O. M. Iparművészeti Társulat	180, 304, 644
Mérnök- és Építészegylet	637
Eremkedvelők Egyesülete	23
Magyar Biblióphil-Társaság	57—58, 641
Képművészeti Új Társasága	60, 167
Alföldi Műbarátok Köre	433
Berzsenyi Dániel-Társaság (Kaponyvár) 293, 300	
Győri Képművészeti és Iparművészeti Társulat	636
Bécsi Képművészek és Műbarátok Társasága	180
Debreceni Eremkedvelők Egyesülete	355
Szolnoki Művészeti Egyesület (művészeti telep)	304, 305, 364, 637
Hódmezővásárhelyi művészek majolika- és agyagipartelege	635
Esztetoművésztelep	355
Nagybányai művésztelep	301

KIÁLLÍTÁSOK:

Hazai kiállítások naptárán 60, 120, 180, 240, 300, 364	
Tavaszi Szalon	225, 227—28, 233—34, 300
Magyar-Olasz kiállítás Budapestén	287—88, 300
Nikola Taneff bolgár festő kiállítása a Nemzeti Szalonban	288, 293, 300
Francia Avant-Garde művészek kiállítása ugyanott	120, 167—68
<i>Magyar művészeti kiállítások a külföldön:</i>	
Huszti Horváth Nándor newyorki kiállítása	54
Ferenczy Noémi berlini kiállítása	60
Magyar művészeti kiállítások Svédországban (Stockholm, Göteborg, Malmö)	173—80
Magyar művészeti kiállítás Genovában	180
Magyar művészeti kiállítás a norvég fővárosban, majd Genfben	294—95, 364
Báró Hatvány Ferenc párizsi kiállítása	240
Lehel Mária párizsi kiállítása	364
Kammerer Márta londoni kiállítása	364
Benedek Péter bécsi kiállítása	364
Fábri Rezső newyorki kiállítása	640

IN MEMORIAM:

<i>Lyka Károly</i> : Pongrácz Szigfrid	30
— Barabás Ilona	103
— Tóth András	103
— Strobenitz Frigyes	229
— Réger Pál	229
— Lechner Ödön	289-90
— Olgyai Viktor	290-92
— Burger Lajos	351
— Gara Arnold	351
— Józsa Károly	354
— Várady Gyula	354
— Láposy Hegyvidék Géza	429
— Kornai József	429
— Híndi Szabó Katalin, Csépai Károlyné	634
— Karvaly József	634
— Györgyi Kálmán	644
<i>Petrovics Elek</i> : Bode	116
<i>Wolff Rézi dr.</i> : gróf Malaguzzi Valeri Ferenc	163

MŰZELUMOK:

Orsz. M. Szépművészeti Múzeumnak <i>Balái</i> <i>Ede</i> másolataiból rendezett kiállítása	180
Ugyanannak Daumier-emlékkiállítás	300
Orsz. M. Iparművészeti Múzeumnak keleti művészeti kiállítása	433-34
<i>Dr. Pachter Béla</i> : Budapest székesfőváros művészeti vásárlásai és rendelései az 1928. évben	356-60
Az Orsz. M. Szépművészeti Múzeum gyarapodása 1928-ban	355
Az Orsz. M. Iparművészeti Múzeum gyarapodása ugyanabban az évben	356
A. M. Nemzeti Múzeum Széchenyi Orsz. Könyvtára az amsterdami gazdaságtörténeti kiállításon	326-27
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum ugyanott	326-27
Budapest székesfőváros Zichy Jenő-múzeuma ugyanott	326

MŰVÉSZETI ISKOLÁK:

Az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola évkönyve az 1927-28. tanévról	54
Gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter a Képzőművészeti Főiskoláról	366

KÜLÖNFÉLÉK:

<i>Bálint Lajos</i> jelentése az 1928. évi Szinyei- jutalomnak Bernáth Aurél festőművész, a Szinyei tájkép-díjnak Goebel Jenő festő- művész, az 1923. évi Zichy Mihály grafikai díj- nak Weil Erzsébetnek történeti oldaláról	47-49
<i>László Béla</i> kitüntetése	235-36
Nemzetközi építészkonferencia	54-55
Katona József-síremlékipályázat	163
<i>Nádai Pál dr.</i> : Negyedóra a hirdetések közt	236
<i>Dr. Csathai Endre</i> : Néhány újabb adat a soproni művészet történetéhez	236-38
<i>T. Parker</i> : Komjáti Gyula művei a British- Museumban	293-94
Baló Ede képzőművészeti alapítvány pályá- zati hirdetése	436

KÖNYVISMERTETÉSEK:

Mészáros Sándor : Az örökség Róma. Ismer- teti <i>dr. Csathai Endre</i>	117-18
Divald Kornél : A Magyar Iparművészet törté- nete. Ismerteti <i>dr. Wolf Rézi</i>	118-19
Primás-Album. Ismerteti <i>dr. Dénes Géza</i>	173
Nagy József : Iskolai gyűjtemények. Ism. <i>Lyka Károly</i>	167
Jeszzenszky Sándor : Szinyei Mersé Pál poli- tikai idealjai. Ism. <i>Lyka Károly</i>	235

Paál László élete és művészete. Irta és ism. <i>dr. László Béla</i> 295-98. L. még.	308
Jávorka Sándor—Csapody Vera : Magyar- ország virágos növényei. Ism. <i>Lyka Károly</i>	293
A Fővárosi Könyvtár kiadványai. Ismerteti <i>Reiter László</i>	298-99
Róna József : Egy magyar művész élete. Ism. <i>Gerő Ödön</i>	639
A Magyar Bibliophil-Társaság évkönyve 1928. Ism. <i>dr. Nádai Pál</i>	641
Dr. Magda Révész-Alexander : Die alten Lagerhäuser Amsterdams. Haag, Martinus Nijhoff, 1928. Ism. <i>dr. Hoffmann Edit</i> ..	119
Emő Lits : Richard B. Adam, Ein Träger deutsch-ungarischer Kunstbeziehungen. München, 1928. Ism. <i>Lyka Károly</i>	120
Farkas István—André Salmon : Correspond- ances, 1929. Ism. <i>Ydi Ervin</i>	000
Sir Martin Conway : Giorgione, a new study of his art as a landscape painter. Ernest Benn, London, 1929. Ism. <i>Rezsőffy Dező</i>	328-331
Royal Cortissoz : American artists. Ismerteti <i>dr. Zádor Anna</i>	363-64
Lozano Taft : The American Sculpture. Ism. <i>dr. Zádor Anna</i>	363
MacSpadden : Famous sculptors of America. Ism. <i>dr. Zádor Anna</i>	363
A. D. Patterson : American Homes of To-day. Macmillan Company. Ism. <i>dr. Zádor Anna</i> ..	363
American Yearbook, 1929. Ism. <i>dr. Zádor</i> <i>Anna</i>	364
Modern Bookproduktion. (The Studio Lon- don.) Ism. <i>Reiter László</i>	57-59
Caricatures of To-day. (The Studio London.) Ism. <i>Dömötör István</i>	120
Le Corbusier : Urbanisme. Ism. <i>dr. Bierbauer</i> <i>Virgil</i>	334
Alfréd Häberle : Die Zunftaltertümer des Mu- seums der Stadt Ulm. Verlag des Museums, 1929. Ism. <i>Varjú Elemér</i>	55-56
Bruno Grimschütz : Die österreichische Zei- chung im XIX. Jahrhundert. Amalthea- Verlag, Wien, 1928. Ism. <i>dr. Bierkovits Ilona</i>	56-57
Albrecht Dürer : Niederländisches Reisekiz- zenbuch. Prestel-Verlag Frankfurt a/M. Ism. <i>dr. Eisler Mihály József</i>	59-60
Ottó Pacht : Österreichische Tafelmalerei der Gotik. Augsburg Benno Filser-Verlag. Ism. <i>dr. Genthen István</i>	238-240
Hegemann : Amerikanische Architektur und Stadtbauskunst, 1927. Ism. <i>dr. Bierbauer</i> <i>Virgil</i>	344
Ludwig Justi : Giorgione. Dietrich Reimer- Verlag, Berlin 1927. Ism. <i>dr. Eisler Mihály</i> <i>József</i>	362
Cesare Ratti : L'arte del libro. Ism. <i>dr.</i> <i>Nádai Pál</i>	642

KÉPEK:

A bécsi volt magyar gárdapalota főhomlokzata	384
A bécsi volt magyar lakószéki palota	385
— Ehomlokzat	386
— A kapuzat felsőrésze	387
— Kerti front. Delsenbach metszete után	389
— Vestibül	391
— Vestibül. Ajtókeret és kartusablak	391
— Sphinxek és atlantok a lépcsőház tor- kolatánál	394
— Vestibül és lépcsőház	394
— A lépcsőház alsórésze	397
— A lépcsőház felsőrésze	399
— Az épület első udvara	400
— Zárókővek karakterfejekkel a palota udvarában	400
— A díszterem mai alakjában	401

<i>A bécsi volt magyar festőrségi palota. Sala terrene. A méseáregek alól felszabadított freskó első részletkibontakozása</i>	402
— Sala terrene. A méseáregek alatt lapangó freskó első nyomai	402
— Sala terrene. Részletek a méseáregek alól felszabadított freskóból	404
— A Sala terrene (ma a kollégium étterme) jelenlegi képe a freskók felszabadítása után	405
<i>A berlini Collegium Hungaricum épülete:</i>	
— Homlokzat	369
— Lépcsőház	370
— Korlát	373
— Alaprajz	373
— Bepillantás az utcai szobákba	374
— Könyvtárterem	374
— Helyrajz	376
<i>A Collegium Hungaricum Berlin, Donotherstrasse 2. épülete:</i>	
— A ráépítés előtt	377
— A ráépítés után	377
— Lépcsőház	379
— Felsővilágítási csarnok	382
— Diszterem	382
— Az udvar felőli homlokzat	383
— Első emeleti alaprajz	383
A danzigi Mária-templom	271
A Derby House-ból (Salem Massachusetts) származó szoba. 1800 körüli idő. <i>Philadelphian múzeum</i>	53
A Faraglione Capri partján	142
A flamand mesterek terme Rogier van der Weyden akvizetus a keresztény képével. <i>Philadelphian múzeum</i>	52
A Fontana pandurina rózsája	138
<i>Aggteleki csupphaláng:</i>	
— Aggteleki csupphalángok	279
— Cseppkő a pályafutása elején az első évtizedében	280
— Elkárhozott lelkek	281
— Bácsagyertya	282
— Kibél tornya	283
— Legnagyobb cseppkő-lebernyeg. 18 m. magas	286
A lübecki Mária-templom	271
Anacapi	145
Anacapi délről	145
Anyja gyermekével. Ciprusi terracotta. Louvre-múzeum	616
<i>A pannonhalmi kódex első része. Evangelium. (1a lap.) Színes melléklet. 4. szám. Bp. Egyetemi Könyvtár.</i>	
— (6b lap). Színes melléklet. 4. sz. U. o.	
— (1a lap). Ev. Szent János Patmoszra szigetén. Pázmány Péter M. Kir. Tud. Egyetemi Könyvtár	183
— (3a lap). Jézus bevonulása Jeruzsálembe. U. o.	186
— (8b lap). Krisztus feltámadása. U. o.	188
— (9b lap). Szentlélek megjelenése U. o.	188
— (17b lap). Anna és Erzsébet találkozás. U. o.	188
— (19b lap). Mária mennybevétele. U. o.	188
A pannonhalmi kódex. Forgách-féle kódex. Krisztus feltámadása. U. o.	191
A philadelphiai múzeum főhomlokzata	44
— Ugyanaz a délyugratól	44
Arclitűs (Basszus-lant). Mesterjelölés: 1609.	
In Padova Voendelin Veneris. Tieffenbrucker Vendel műve	136
<i>A régi Pest. 9—10. szám.</i>	
— A hatvani kapusál. 1780. Színes melléklet.	
— Budapest Székesfőváros Múzeuma	
— A Várkapu a Tabánnál. Régi vízfestmény. Színes melléklet. U. o.	

<i>A régi Pest. 9—10. szám.</i>	
— Rudolf Alt: A Lánchíd építése. Vízfestmény. Színes melléklet. U. o.	
— Szent György-tér a várban. Rudolf Alt rajza után készült színezett könyvnyomat Sandmannától. Színes melléklet. U. o.	
— A Szentháromság-tér a budai városkúzzal és a Mátyás-templommal. Rudolf Alt rajza után készült színezett könyvnyomat Sandmannától. Színes melléklet. U. o.	
— Rudolf Alt: Buda és Pest dunai képe. Vízfestmény 1833-ból. Színes melléklet. U. o.	
— A Császár-fürdő udvara. Rudolf Alt rajza után készült színezett könyvnyomat Sandmannától. Színes melléklet. U. o.	
— Barabás Miklós: Gellérthegy részlet. Vízfestmény 1838-ból. Színes melléklet. U. o.	
— Petrich András: Buda és Pest látképe. 1819. Kézrel színezett rézmetszet. Színes melléklet. U. o.	
— Barabás Miklós: A Lánchíd építése. Vízfestmény. Színes melléklet. U. o.	
— A Ferenciek-tere Pesten. Kuvasseg rajza után készült színezett acélmetszet Martenstől. Színes melléklet. U. o.	
— A papnővelde-utcai központi Szeminarium. Kuvasseg rajza után készült színezett acélmetszet Martenstől. Színes melléklet. U. o.	
— J. Heicke: Gróf Sándor Mór. Vízfestmény. Színes melléklet. U. o.	
— József nádor főváratja a mai Lévelde-téren állott pesti lövöldét 1830-ban. Fuchshaller metszete Perlaska rajza után. Színes melléklet. U. o.	
— A városigiet 16. L. Rohobek rajza után készült metszet E. Hablichetktől. U. o.	
— A Nemzeti Színház a gyorskocsival. U. o.	
— Császarmalmok és Császár-fürdő Budán. L. Rohobek rajza után készült acélmetszet J. Richtertől	601
— A pesti dunapart az 1830-as években. Ismeretlen rajzoló műve	608
A Sellas-lant rózsája	138
A sevilai székesegyház és harangtornya	629
A Tieffenbrucker basszus-lant rózsája	138
A Tielke-lant egyik részlete. A fej és nyak díszítése	136
A Tielke-lant rózsája	138
A toledói székesegyház	628
A Vicenti pandurina rózsája	138
A wismari Szt. Miklós-templom	270
Az egykori Trautson-palota főhomlokzata, kertje és a kertet lezáró Orangerie	385
Backer Jacob: Amarillis és Mirtillo	257
Baró Endre: A banya közelében. Olajfestmény	97
Baseli imakönyv. Három királyok imádása	189
— Szent Márton és a koldus	189
Bastien-Lepage, Jules: Halottak napján	312
Bató József: Gragger Róbert, berlini tudományegyetemi magyar tanár, a berlini Collegium Hungaricum megszervezője	367
Bathány Gyula gróf: Páholj	153
Bazzani, Guiseppa: Jette megpillantja lányát	261
Beck Ö. Fülöp: Vonószenyes. Ezüstplakett.	
Szépművészeti Múzeum	28
— Mikos Kelemen. Bronzplakett. U. o.	29
— A Baumgarten-széklet	435

<i>Benczur Gyula</i> : Néhai Éder Özönőné szül.		<i>Csontváry (Kosztka) Mihály Tivadar</i> : Nagy-	
<i>Benczur Etelka</i> , a művész nővére. 1868.		Turpatak a Tátrában. 1904.....	201
Szépm. Múzeum.....	231	— Jeruzsálem. 1905.....	202
<i>Benkhard Agost</i> : Sakkozók.....	101	— Sétalovaglás.....	202
— Fűrész nők.....	101	— Mária kútja Názáretben. 1908.....	203
<i>Berán Lajos</i> : Hadierem. Bronz. Szépműv.		— Igehirdetés (?).....	204
Múzeum.....	28	<i>Csontváry Tivadar</i> : Magányos cédrus. Szénes	
— Eros. Ezüstérem. U. o.....	28	meléklet. 4. szám.....	
— Gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi		Dankó József szobra. A Haggennmacher-csa-	
püspök. Bronzplakett. U. o.....	24	lád síremlékének részlete.....	196
<i>Bernáth Aurél</i> : Csendélet sakktáblával. Pasz-		<i>Danuser, Honoré</i> : Enekesek.....	312
tell. Címplap 5. szám.....		<i>Deland-gyűjtemény</i> :	
— Reggel. 1927–1928. Szénes meléklet.		— Diptychon. Elefántcsont. XIII. század	
5. szám.....		vége.....	76
— «Riviera». Olajf. 1926–1927.....	242	— Madonna. Elefántcsont. 1300 körül ..	76
— Földszinkadék. Pasztell. 1928. Szépm.		— Adolf Daucher: Krisztus az Olajfák	
Múzeum.....	243	hegyén. Solnhofeni kő.....	77
— Arckép kagylóval. Pasztell. 1929.....	243	— Ludwig Krug: A bűnbocsás. Bronz.....	78
— «Meditatio». Olajf. 1927.....	244	— Tobias Wolf: V. Sándor pápa emlék-	
— Walchensee. Olajf. 1927.....	245	émének modellje. Solnhofeni kő ..	79
— Kikötő. Olajf. 1927.....	245	— Érem hátlapjának modellje. Solnhofeni	
— Csendélet Nikével. Pasztell. 1928.....	246	kő. 1528.....	79
— Walchensee télen. Pasztell. 1928.....	247	— Peter Plötnner: Krisztus megkerese-	
— Ostrágtű. Pasztell. 1928.....	247	lése. Solnhofeni kő.....	79
— A Starnbergi tó. Olajf. 1926.....	249	— Matthes Gebel: Gender emlékérmének	
— Ősz. Pasztell.....	249	modellje. Solnhofeni kő.....	79
— A művész önarcképe. 1929.....	250	— Érem modellje. XVI. század első fele.	
— Tél. Pasztell. 1829.....	251	Solnhofeni kő.....	79
— Fekvő nő. Pasztell. 1928.....	251	— Az apjuk temetőre nyíló szűk. Puszp-	
<i>Boehm József Edgar</i> : Viktória királynő.		pingta. XVI. sz.....	79
Bronzérem. Szépműv. Múzeum.....	24	— Dudás. Puszpangfa. Flamand. XVII. sz.	80
<i>Bókai József Dénes</i> : Önarckép. Viaszdomb-		— Szent Krisztopf. Puszpangfa. Német.	
ormú palapalapon. U. o.....	26	XVII. sz.....	80
<i>Bobros Dező</i> : Önarckép kalapban.....	156	— Viaszdombormú aranyozott tokban.	
— Önarckép kalapban.....	156	Német. XVI. sz.....	81
<i>Bonnard, Pierre</i> : A reggeli.....	317	— Sakkgaléria. Puszpangfa. Német. XVII.	
— Anya gyermekével. 1894.....	317	— Jézus a világgyömbel. XVII. sz.....	81
<i>Bornemissa Tibor</i> : Csendélet négyasorral		— Szent Selyestű. Puszpangfa. Német.	
<i>Bourdelle, Antoine</i> : Ingres mellszobra.....	160	XVI. sz.....	81
— Madonna a gyermekkel.....	160	— Benedetto da Maiano: Madonna. Ter-	
— Bachmann. Bronz.....	162	racotta.....	82
Buda látképe 1689-ből.....	40	— Mária ajúlása. Terracotta. Felső-Öst-	
<i>Burgard Rezső</i> : Bárányfelhők.....	103	ország. XVI. sz.....	82
Capei a Monte Solaro-félsziget névze.....	142	— Szentelvtárató modellje. Terracotta.	
<i>Cappi-Milano, Aldo</i> : Pisai jelenet.....	287	Velence. XVI. sz.....	83
Cappi, Városház.....	146	— J. M. Renaud: Aldozati jelenet. Ter-	
<i>Carpaccio, Vittore</i> : Keyre és Alkione.....	255	racotta.....	83
<i>Carpioni, Giulio</i> : Iris az álomisten birodal-		— Keresztelő Szent János feje. Márvány.	
mában. Szépműv. Múzeum.....	255	Délnémet. 1400 körül.....	84
<i>Celsti, Andrea</i> : A beteg királyfi. Cassel,		— Kis Eros. Terracotta. Görög.....	84
képtár.....	254	— Krisztus siratása. Márvány. Olasz.	
Cembalo rózsája.....	133	1600 körül.....	85
Cembalo. XVII. sz. M. Nemzeti Múzeum ..	133	— Márványrelief. Német. XVI. sz.....	85
<i>Cézanne, Paul</i> : Feketeóras csendélet.....	318	— Andromeda. Márvány. Német. XVI. sz.	87
Clavicembalo. Ébenfalódika. részben aranyo-		— Riccio követője: A pokolhegy. Bronz ..	90
zott ezüsttel s zománcal díszítve. Augs-		— Riccio követője: A pokolhegy. Bronz ..	90
burg. 1620 körül. M. Nemzeti Múzeum ..	132	<i>Denis, Maurice</i> : Anyai boldogság.....	318
<i>Céret, Camille Jean Baptiste</i> : Férfi képmás		<i>Derkovits Gyula</i> : Csendélet.....	223
(Dupuis Paulier arcképe) 1868.....	314	<i>Dillens, Julien</i> : Léon van der Kindere érme.	
<i>Courbet, Gustave</i> : A tenger Étrét-nél.....	313	Bronz.....	31
— A préda.....	313	<i>Domanovszky Endre</i> : Fürdő. Olajf.....	228
<i>Csaba-Perrott Vilmos</i> : Csendélet.....	226	— Ádám és Éva.....	353
<i>Csáky József</i> : Tanulmány.....	430	<i>Dürer, Albrecht</i> : Kis passio. Krisztus születése	
— Leányfej.....	430	— Fugger Jakab arcképe.....	324
— Éptészet.....	430	<i>Eekhouf, Gerbrandt van den</i> : Cimone és Eil-	
— Leányfej.....	431	genia.....	257
— Madár.....	434	— Granida és Daifilo. Rajz. Braunschweig.	
Csarnokrészlet a Lebanon County-beli Mill-		Múzeum.....	261
bach House-ból. Philadelphái múzeum ..	45	<i>Erdey Dező</i> : Síremlék.....	108
— Ugyanannak kandallófala.....	45	<i>Fábi Rezső</i> : Sofán.....	640
<i>Cselhegy-Wallhausen Zsigmond</i> : Tükör ..	223	<i>Faludi Jenő és A. Morbelli</i> : A római légi	
<i>Cserépes István</i> : Tél a Tábanban. Pasztell.		kikötő váróterme.....	220
Címplap. 4. szám.....		<i>Faludi Jenő</i> : Típus-ház.....	216
<i>Csók István</i> : Magyar szoba. 1909.....	306	— Pavillon a milánói árumintavásáron.	
<i>Csontváry (Kosztka) Mihály Tivadar</i> : Tanul-		1928.....	217
mány. 1895.....	198	— A római légikikötő perspektivikus terve	220
— Tanulmány.....	199	— Színházterv.....	221
— Selmechánya. 1902.....	200	— Elektromos művek terve.....	221

	Oldal		Oldal
<i>Farkas István</i> : „Mondok» Színes melléklet. 9-10. szám.		<i>Höger, Fritz</i> : Az épülő delmenhoesti temető- kápolna terve.....	273
<i>Fényes Adolf</i> : A kisecelli kastélyban.....	305	— Az épülő delmenhoesti temetőkápolna belső terének terve.....	274
<i>Fereney Béni</i> : Dr. Mellér Simon. Broma- érem. 1917. Szépműv. Múzeum.....	29	— Berlini templominteriőr terve.....	275
<i>Fereney István</i> : Allegória a békére. Acél- érem. 1818. U. o.....	23	— Berlini templom terve.....	278
<i>Fereney Károly</i> : Fürdő előtt. 1904.....	303	<i>Hollódy Simon</i> : Női tanulmányfej.....	307
— Október. 1903.....	303	I. József magyar király gyermekkori játéka. Hártyalap, rajta Buda oddig ismeretlen látképe 1687-ből. M. Nemzeti Múzeum levéltára.....	41
— Mária és Magdolna. 1913.....	304	II. Lajos ingének gallér- és mellőzése.....	211
<i>Feuerbach, August</i> : Ónarcék. 1852.....	594	II. Lajos ingének közelítője.....	211
— Tanulmányrajz a darmstadti múzeum- ban őrzött Iphigeniához. 1862. Szép- művészeti Múzeum.....	595	II. Lajos kengyelei és sarkantyúi.....	211
— Iphigenia. 1862. Darmstadti múzeum.....	595	II. Lajos mentője (ingestől). M. Nemzeti Múz. — A mente kelméje.....	206 209
— A tenger partján. 1875.....	596	<i>Ismeretlen antwerpeni mester (XVI. század eleje)</i> : Antwerpeni látképe. Antwerpeni kir. múzeum.....	323
— Tanulmányrajz a művész Iphigenia című képhez. 1861.....	596	<i>Ismeretlen németalföldi művész (XVII. század eleje)</i> : A selyemfőző erősítése. Egy 23 lapból álló tollrajz-sorozatból. Szépműv. Múzeum.....	327 327
<i>Fiumi-Milano, Napoleone</i> : Canonica felé.....	287	<i>Isztorvitz Kálmán</i> : Kaposi táj.....	327
<i>F. Köhner Ida báróné</i> : Dr. Köhner Adolf képmása.....	322	<i>Josvay-Grünwald Béla</i> : Itélkezés. „Hogyan lett Dül Mihály uramból Rácz János.» Jókai Mór elbeszélése után.....	151
Francia hárfá a XVIII. századból. M. Nem- zeti Múzeum.....	139	<i>Kálfala Sándor</i> : egyik képe.....	618
<i>Frangel Mihály</i> : Róbert. Dr. Kriszjavi Izidor plakettje. Bronz. Szépműv. Múzeum.....	31	<i>Kisfaludy-Sztréb Zsigmond</i> : Dr. Sztrako- niczky Károly művészeti író, múzeumi segédje és Gracsoz János múzeumi allistet emléktáblája a Szépműv. Múzeumban.....	113 112
— A szántóvető. Bronzomborúd. U. o.....	34	<i>Kmetty János</i> : Csendőlet.....	112
<i>Furini, Francesco</i> : A beteg királyfi.....	254	<i>Kunwald Cédár</i> : rajzai: — Dohnányi Ernő.....	164 164
<i>Gárdos Aladár</i> : Pád László Barbaóban felállítandó emléktáblája.....	113	— Hubay Jenő.....	164
<i>Gauguin, Paul</i> : Hivás (l'Appel). 1902.....	310	— Bartók Béla.....	165
<i>G. Fassi</i> : A Villa Fiore Anacapriban.....	147	— Kodály Zoltán.....	165
<i>Giorgione (Giovio Barbarelli)</i> : Páris meg- találása. Szépműv. Múzeum.....	328	— Kisfaludy Sándor. Cimlap. 7. szám. Lant. Mesterjelzése: Joachim Tielke in Ham- burg. 1707.....	134 134
— Páris megtalálása. Teniers másolata Giorgione elvesztett eredeti képe után.....	329	— Ugyanannak oldalnézete.....	134
— A gyermek Mózes választása az arany és az égő parázs között.....	333	Lant. Mesterjelzése: Matteo Sellas alla Co- rona. 1741.....	134
— Salamon ítélete.....	333	— Ugyanannak oldalnézete.....	134
— Apolló és Daphné.....	335	<i>Le Corbusier (Urbanisme)</i> : A modern város képe.....	332
— Adrast és Hypsipyle (?).....	335	<i>Lekel Mária</i> : Leányvakt.....	224
— Trónoló Madonna. 1504-1505.....	338	— Leány kockás blouzeban.....	640
— A napkeleti bölcsek. Művészettörténeti Múzeum, Bécs.....	338	<i>Lieberman, Max</i> : Bode (1845-1929).....	117
— Alvó Vénusz. Drezdai képtár.....	340	<i>Loe, Jacob van</i> : Amarillis és Mirtillo.....	260
<i>Giuseppe, Capponi</i> : Pierluigi Nervi capri-i villájának távlati képe.....	147	<i>Zsolnay</i> : Madárkalitka. A gróf Erdődy-csa- lád részére 1887-ben készült. Magas tűrő- számóccal.....	578
— Rodolfo Nebbioso capri-i villájának terve.....	150	<i>Magyar gyermekjátékok</i>	39
— Renato Paoli capri-i villájának távlati képe.....	150	<i>Magyar gyermekjátékok</i> . M. Nemzeti Múz. <i>Magyar Művészeti Múzeum</i> : Rajz. Szépm. Múzeum. Cimlap. 3. szám.....	34
<i>Goebel Jenő</i> : Magyar ugar. Szépműv. Múzeum.....	97	— Tanulmány.....	123
<i>Gogh, Vincent van</i> : Olajerdő.....	319	— A művész öleletstílusának arcképe.....	123
<i>Goya, Francisco de</i> : Az alaszott.....	312	— Búcsújárás Capri szigetén.....	124
<i>Gran, Daniel</i> : Szent Erzsébet.....	297	— Az élet tavasza.....	124
<i>Greco</i> : Toledo viharos időben.....	620	— Capri szigetén (Capri-ai sziklás út).....	125
— Szent Mauritius. El Escorial.....	624	— Mosás.....	125
— Orgaz gróf temetése. 1586.....	624	— Nyári nap. Veneziái képtár.....	126
<i>Guthmann Jakab</i> : II. József. Viaszdombor- mú. Szépműv. Múzeum.....	24	— Kora tavasz.....	128
<i>Hámor Irma</i> : Pincsruhás nő. Olaj.....	225	— Fiatal akácok virágzásban.....	128
<i>Herman Lipót</i> : Kodály Zoltán arcképe. Cim- lap. 9-10. szám.....		— Övegházak.....	129
— Fecskepor a falu szélén. Színes mel- léklet. 9-10. szám.....	587	— Süfökök.....	129
— Ónarcék. 1905.....	587	— Bolgár kertésztelep a Rákoson.....	130
— A művész anyja. Szépműv. Múzeum.....	587	— Házak az erdőben.....	130
— Erdő belseje.....	588	— Rákoson.....	131
— Ut az itatóhoz. 1924. Szépműv. Múz.....	588	— Tél.....	131
— Molnár Géza. Arcképvázlat.....	589	<i>Zsolnay</i> : Majolikát. Bőrő Lipthay Béla részére 1874-ben készült.....	576
— Kodály Zoltán arcképe. 1924.....	589	<i>Majthényi Uriel</i> türöci prépost dypichionja: a Három királyok imádása. Esztergomi fő- székesegyház kincstára.....	189
— Lellei táj.....	590		
— Falusi utca.....	590		
— Alvó akt.....	592		
— Nímfiák. Rajz. Szépműv. Múzeum.....	592		
— Kilitás a Szt. Gellért-hegyről.....	593		
— Velence.....	593		

Mandolin. Mesterjelzése : Gio. Battista Fabricatore fecit. 1786.....	315
Manet, Edmond : Napernyő hölgy.....	315
Márfy Odón : Fésülködő leány.....	222
Mária magyar királyné ruhája (ingestől). M. Nemzeti Múzeum.....	208
— Ugyanannak részlete.....	209
Matthiae, Henri : Akt. 1929.....	611
Matthiae, Henri karca (86. számú).....	613
— (84. számú).....	614
Matthiaszky-Zsolnay László : Leányfej.....	222
Medvezky János : Sárgaruhás leány.....	224
— Testvérek.....	353
Mendik Oskár : Halászkok az Adrián. Szénes melléklet. 7. szám.....	426
— Őszi vihar az Atlanti óceánon.....	426
— Kódós hangulat az Atlanti óceánon.....	428
— Téli vihar kezdete a Riscayai-öbölben.....	428
— Hullámterés a dalmát partokon.....	428
Mészáros László : Tanulmányfejek.....	633
Mészáros Géza : Tanya.....	310
Mesnier, Constantin : Onarcép. Bronzdom-bormű. 1899. Szépműv. Múzeum.....	31
— A belga vízfestők plakettje. Bronz. U. o.....	31
Meiret Odón : Szent György-plakett. Ezüst. U. o.....	26
Montañez, Juan Martínez : Immaculata Conception.....	626
— Krisztus a kereszten.....	626
Morisset, Berthe : Női arckép.....	315
Munkácsy Miklós : Női arckép. Címlap. 6. sz. — Kópuló asszony. Szénes melléklet. 6. sz. — Női arckép.....	310
Murányi Gyula : Pécsi József. 1918. Szépműv. Múzeum.....	29
Női alak. Kisázsia. Louvre-múzeum.....	616
Noort, Jean van : Gramida és Duiflo.....	260
Nyugati szabvány magyar mente. XVIII. száz. vége. M. Nemzeti Múzeum.....	213
Oravicsai Szabó István : Gyümölcscserzés. Szénrajz.....	228
Padl László : A békák mocsara. 1873.....	92
— A barizsoni erdő széle. 1874.....	92
— Reggel az erdőben. 1875. Szénes melléklet. 2. szám.....	94
— Fenyves. 1876.....	94
— Erdő mélye. 1875.....	94
— Magányos fák. 1871.....	96
— Napos út. 1871.....	96
— Erdő mélye.....	309
— Erdei tájkép (rózsaszédő asszonnyal).....	309
Palazzo Falconieri, Róma : Az utcai homlokzat rajza.....	409
— Földszinti ablak.....	413
— Kapu.....	413
— A kerti homlokzat a loggiával.....	415
— Római manierista festő : A parnaszus. (Borromini-tervezte stukkó ke-reten).....	418
— Falconieri-címer az első emeleti termek egyikében.....	420
— Stukkótető.....	421
— Stukkótető.....	421
— Guido Reni követője : Krisztus szü-letése.....	423
Palazzo Ossoli, Róma.....	412
Pandurina. Mesterjelzése : Fu Fatto di Me Gio : Antonio Vicenti in Verona.....	335
Pandurina. Mesterjelzése : Gio. Giuseppe Fontanelli fece in Bologna l'Anno 1754.....	335

Pécs :

— Pécs város címere. Címlap. 8. szám.....	465
— Falfestés a székesegyház középső apsi-sának két egymásbavágtott ablakbél-letén. XII. és XIII. század. Koppay József vízfestménymásolata. 1882. Szénes melléklet. 8. szám.....	466

Pécs :

— A város egy régi látképe. (Egy XIX. század eleji csehlevél farnetszetű fej-léce után. M. Történeti Képcsarnok gyűjteményéből.....	437
— A város címere. Mária Terézia és II. József királyi oklevelén (elölapi), mellyel Pécsset a szabad királyi vá-rosek sorába emelték. 1780.....	438
— Pécs ostroma gróf Zrínyi Miklós a kultó és Hohenlohe H. gróf által 1664-ben. (Egykorú rézmetszet.) M. Történeti Képcsarnok gyűjteményéből.....	443
— Pécs látképe délről 1850-ben (J. Va-roni színes litográfiája). U. o.....	443
— Rálátás a Széchenyi-téren álló ciszteri főgimnáziumra (1920) és a székes-egyházra.....	444
— A belvárosi plébániatemplom, egykor Gázi Khászim pasa dzámiája. Szent-háromság-szobor (Kiss György műve, 1908).....	445
— Rálátás a Széchenyi-térre a Szenthá-romság-szoborral.....	446
— A Széchenyi-tér a városházával, Szent-háromság-szoborral és írgalmasok templomával.....	448
— A székesegyház déli homlokzata. (Elő-térben a Szepessy-szobor).....	449
— A székesegyház tornyából délkelet felé nézve. Az előtérben a káptalani levél-tári épület (1780), hátrább balról jobbra az egyetemi (egykor pálos) és a belvárosi (egykor török dzámi) templomok és a városház tornyai.....	451
— A város dél része a székesegyház egyik tornyából nézve. Előtérben a Szep-essy-szobor és a M. Asszonyunkról nevezett nőzárda temploma.....	451
— A székesegyház tornyai és a püspöki székház déli homlokzata az öreg-toronyval.....	452
— A székesegyház nyugati homlokzata 1807 előtt. Kollér «Prolegomena in hist. Epp. Quinque-Eccles.» művé-ben közölt metszet után.....	456
— A székesegyház keleti homlokzata 1807 előtt. Ugyanazon műből.....	456
— A székesegyház északi homlokzata 1807 előtt. Ugyanazon műből.....	457
— A székesegyház déli homlokzata 1807 előtt. Ugyanazon műből.....	457
— A székesegyház nyugati homlokzata Pollák Mihály 1807—1827. évi át-építése után. Fennállt 1882-ig. M. Tört. Képcsarnok gyűjteményéből.....	461
— A székesegyház déli homlokzata Pollák Mihály 1807—1827. évi átépí-tése után. Fennállt 1882-ig. U. o.....	461
— A székesegyház nyugati homlokzata.....	462
— A székesegyház észak- és délkeleti tor-nyai és közöttük a főhajó tetetje.....	463
— A székesegyház délkeleti tornya és három apostol-szobor.....	463
— Tempera-falfestménytörödek a székes-egyház középső apsisának ablak-béltetén. XII. század.....	464
— Falfestmény-részlet a székesegyház középső apsisának ablakbélletéről. XIII. század.....	464
— Miklós éneklőkanonok votiv-képe a székesegyház északi mellékhajójában. XIV. század első harmada.....	465
— Falfestmény-törödek a székesegyház középső apsisának diadalívén. XIII. század.....	466
— Falfestmény a székesegyház déli mel-lékapsának homlokfalán. XIII. sz. 467	

— Fallestmény-töredék a székesegyház északi és középső apsisa felett. XIII. század	467
— Fallestmény-töredék a székesegyház déli mellékapusának ívbélletén. XIII. század	467
— Fallesztés a székesegyház középhajója és énekkarzata között szabadon álló egyik pilléren. XV. század (?)	468
— Fallestmény-töredék a székesegyház énekkarzata fölött az északi mellékhajó és a középső hajó közötti váltóív bélletén. XIII. század	468
— Fallesztés a székesegyház középhajója és énekkarzata között szabadon álló egyik pilléren. XV. század (?)	468
— Fallesztés a székesegyház középhajója és énekkarzata között szabadon álló pillérnek a székesegyház nyugati homlokzata felé eső oldalán. XV. sz. (?)	469
— Fallestmény a székesegyház énekkarzatánál levő déli falpilléren. XV. század (?)	469
— Fallestmény a székesegyház énekkarzata alatti északi falpilléren. XV. század (?)	470
— A székesegyház szentélyének eleje a fő- és néptárral és két ambóval ..	475
— A székesegyház szentélyének főapsza. A fallestmények : «Krisztus fűsécében szentekkel és a «Krisztus kínszenvedéseinek eszközeit tartó angyalok, Andreá Károlytól. Elöl a nagy csillár	476
— A székesegyház belseje az énekkarzat felé nézve	477
— Lotz Károly fallestményei a székesegyház Corpus Christi-kápolnájában. (Kánai mennyező, Krisztus a kenyereket és halakat megszorítja, Krisztus Emmausban a tanítványokkal és a medallionokban szentek) ..	478
— A székesegyház Corpus Christi-kápolnája Lotz Károly fallestményeivel és Szt. György püspök oltárát alakított pastophoriumával	479
— Szt. György püspök püspök (1305–1321.) oltárát átalakított renaissance szentségtartó-háza (pastophorium) a székesegyház Corpus Christi-kápolnájában	480
— Keresztelő-kút a székesegyház Corpus Christi-kápolnájában. Aichinger Simon pécsi ötvös műve, 1712. Zenőő angyal. Fallestmény Lotz Károlytól ..	481
— A székesegyház Boldog Mór-kápolnája, Székely Bertalan fallestményeivel ..	482
— Boldog Mór, pécsi püspök I. Endrét koronázza. Fallestmény a székesegyház Boldog Mór-kápolnájában Székely Bertalantól ..	483
— Boldog Mór pécsi püspök felszenteli a székesegyházat. Székely Bertalan fallestménye a székesegyház Boldog Mór-kápolnájában ..	484
— Boldog Mór pécsi püspök prédikál. Székely Bertalan fallestménye a székesegyház Boldog Mór-kápolnájában. Alatta oltár Szent Faustinus vértanu csontvázezekkel	485
— Az ágynevezett Esterházy-féle alabástrom-epitáfium a székesegyház Mária-kápolnájában. XVI. század végétől	492
— Alabástrom-epitáfium alsó része. XVI. század vége. A székesegyház Mária-kápolnájában	492

— A székesegyház Mária-kápolnája kelet felé nézve. Székely Bertalan fallestményeivel	493
— A székesegyház Mária-kápolnája Székely Bertalan fallestményeivel ..	494
— A székesegyház altéploma földtára felé nézve	495
— A székesegyház altéplomának déli apsisa, Lotz Károly fallestményeivel ..	495
— Jónás próféta megmenekül a hal gyomrából. Székely Bertalan fallestménye a székesegyház altéplomának középső apsisában	498
— Sámson Gáza város kapuit viszi. Székely Bertalan fallestménye a székesegyház altéplomának középső apsisában	498
— A székesegyház déli altéplomi lejárata a XII. századból kőfaragványok rekonstrukciósával	499
— A székesegyház északi altéplomi lejárata a XII. századból kőfaragványok rekonstrukciósával	499
— Apostolok szobrai Bertalan Műhelytől 1850-től 1882-ig a székesegyház déli homlokzatán, most a papnevelőintézet udvarán	504
— Váracsos kapu jelenleg a püspöki és kanonoki kriptán, 1882 előtt a székesegyház sekrestyébejárattal. Pécsi mester munkája, 1747.	505
— A székesegyházi múzeum egy részlete, a déli altéplomi lejárattal és egyéb a XII. század végétől való kőfaragványokkal	509
— Ádám és Éva bűnbese. Dombormű a székesegyház altéplomába vezető északi lejáratról. XII. század vége. Dóm-múzeum	510
— Az Isten alakja. Kódombormű a székesegyház altéplomába vezető északi lejáratról. XII. sz. vége. U. o.	510
— Ádámot és Évát az angyal kizíri a paradicsomból. Dombormű a székesegyház altéplomába vezető északi lejáratról. XII. század vége. U. o.	511
— Feltámadók az utolsó ítéletkor. Kőfaragvány a székesegyházból. XII. század. U. o.	511
— A vak Sámson veti egy lőfű. Sámson lát tép ki. Sámson megrázza a filisztes-templom oszlopát. A templom üresedő. Díszített keretek. Kőfaragványok a székesegyház altéplomába vezető déli lejáratról. XII. század vége. U. o.	512
— A három napkeleti király álamban viszi az angyal figyelmeztetését. Dombormű a székesegyház altéplomába vezető déli lejáratról. U. o.	512
— A betlehemi pásztorok veszik az angyal üzenetét Krisztus születéséről. Dombormű a székesegyház altéplomába vezető déli lejáratról. XII. század vége. U. o.	513
— Heródes és kisérete fogadja a napkeleti mágusokat. Kódombormű a székesegyház altéplomába vezető déli lejáratról. XII. század vége. U. o.	513
— Jákob. Dombormű a székesegyházból, a XI. századból. M. Nemzeti Múzeum	514
— Apokaliptikus aggyastán. Kőfaragvány a XII. századból, a székesegyház szentély-korlátjáról. M. Nemz. Múzeum	515

Pécs :

— Apokaliptikus agasztván a székesegyház szentély-korlátjáról. XII. század vége, Dóm-múzeum	515
— Apostol, Dombormű a székesegyházból. XII. század. U. o.	516
— Apostol, díszitményes keretben. Kődombormű a székesegyházból. XII. század. U. o.	516
— Apokaliptikus agasztván feje, Kőszobrotörödek a székesegyház szentély-korlátjáról. XII. század vége. U. o.	516
— Angyal, Kődombormű a székesegyházból. a XII. század végétől. U. o.	517
— Női fej, Kőfaragvány a székesegyházból. a XII. századból. U. o.	518
— Angyal, Kődombormű a székesegyházból. XII. század. U. o.	518
— Kőfaragvány-törödek a székesegyház néptárlat-baldachinjáról. Fenn körépen a boltzat záróköve Isten bárányával. XII. század vége. U. o.	519
— Madaras díszítőfríz. Kőfaragvány a székesegyházból. XII. század. U. o.	519
— Madár-motívumos fríz a székesegyházból. Kőfaragvány. XII. század vége. U. o.	520
— Madarak, Díszítő kőfaragvány a székesegyházból. XII. század. U. o.	520
— Fejet marcangoló állat, Díszítő kőfaragvány a székesegyházból. XII. század. U. o.	521
— Ororszlán, A székesegyház néptárlat mellől. XII. század vége. U. o.	521
— Konzol a székesegyházból. Kőfaragvány a XII. század végétől. U. o.	522
— Párkány-konzol, Kőfaragvány a székesegyházból. XI. század. U. o.	523
— Párkány-konzol a székesegyház apsisáról. XI. század. U. o.	523
— Párkány-konzol a székesegyház apsisáról. XI. század. U. o.	523
— Párkány-konzol a székesegyház apsisáról. XI. század. U. o.	523
— Párkány-konzol, Kőfaragvány a székesegyház apsisáról. XI. század. U. o.	523
— Párkány-konzol a székesegyház apsisáról. XI. század. U. o.	523
— Konzol, Kőfaragvány a székesegyházból. U. o.	524
— Kosfejet tépő állati karom és párkány-konzol a székesegyházból. XII. és XI. század. U. o.	524
— Konzol, Kőfaragvány a székesegyházból. XII. század. U. o.	524
— Díszítő kőfaragvány a székesegyházból. XII. század. U. o.	525
— Oszloptörzs-törödek a székesegyházból. XII. század vége. U. o.	525
— Oszloptörzs-törödek a székesegyház néptárlat-baldachinjáról. XII. század vége. U. o.	525
— Párkány és vállkö. Faragványtörödek a székesegyházból. XII. sz. U. o.	526
— Rozetta, Kőfaragvány a székesegyházból. XII. század. U. o.	526
— XII. századbeli kőfaragvány a székesegyházból. U. o.	526
— Ivborda, Kőfaragvány a székesegyház néptárlat-baldachinjáról. XII. század vége. U. o.	527
— Felsőszlop a székesegyházból. XII. század. U. o.	527
— Díszitményes kőlap a székesegyházból. XII. század. U. o.	528
— Díszített kassza, Kőfaragvány a székesegyházból. XII. század. U. o.	528

Pécs :

— Díszitményes kőlap (kereset) a székesegyházból. XII. század. U. o.	528
— Díszített kőlap a székesegyházból. XII. század. U. o.	528
— Kentaur, Dombormű a székesegyház egyik XI. századi oszlopfején. U. o.	529
— Adam az almával, sasok, Oszlopfaj a székesegyházból. XI. század. U. o.	529
— A paradicsomi kígyó, A székesegyház XI. századi oszlopfeje. U. o.	529
— Szíren két halfarokkal, Vállkö a székesegyházból. XI. század. U. o.	529
— Oszlopfejek a székesegyházból. XI. század. U. o.	529
— Gótikus boltzati zárókö a székesegyházból. XV. század. U. o.	530
— Püspök szent feje, Kőfaragvány a székesegyházból. XV. század. U. o.	530
— Szent szobra a székesegyházból. XV. század. U. o.	530
— Mérműves gótikus ablak felső része a székesegyház szentélyéről. Szent György, Dombormű a székesegyház szentélyéből. XIV. század. U. o.	531
— Szatmári György pécsi püspöknek (1505–1521.) a székesegyházhoz épített házárol ablakkeret. Szatmári renaissance püspöphiumának ocomvirága. Szentek gótikus felkékben. A székesegyházból. U. o.	531
— György pécsi kanonok, argesi püspök sírköve. 1490. U. o.	532
— Alsáni Bálint pécsi bíró-püspök sírköve. 1408. U. o.	532
— Renaissance vörösmárványfaragványtörödek a székesegyházból. U. o.	533
— Renaissance kőfaragvány-törödek a székesegyházból. U. o.	533
— Honsbrück Bertram gróf síremléke, valószínűleg Mattioli műve. 1720 körül. U. o.	534
— Az őskeresztény temetőkapolna belseje, falfestménymaradványokkal és egy oltár tövével. Kr. u. IV. század. Falfestmények (Krisztus-mogorram, Péter és Pál apostolok és fűrérek) az őskeresztény sírkamra északi falának szellőztetőnyílása körül. Kr. u. IV. század	539
— Az őskeresztény sírkamra északi fala a Krisztus-monogrammot és Péter-Pál apostolokat ábrázoló falfestményekkel. Kr. u. IV. század közepe	539
— Éva feje az őskeresztény bünbűnösét ábrázoló falfestményről az őskeresztény sírkamrában. Kr. u. IV. század közepe	540
— Az őskeresztény sírkamra boltzatának részlete: egy szent mellképe kerek medallionban. Festmény a Kr. u. IV. század közepe	540
— Madonna feje, Falfestmény az őskeresztény sírkamrában. a IV. sz. közepe	541
— Részlet az őskeresztény sírkamra falfestéssel díszített boltzatáról. Női szent a kerek medallionban. Virágcsokrok, elszórt virágok a mennyei paradicsomkert jelzésére. Páva mint a halhatatlanság jelképe. Kr. u. IV. század közepe	542
— Mindszentek-temploma, most a pálosok használatában. XII. sz. végétől ..	547
— A tettyei romok, Szatmári György pécsi püspök (1505–1521.) renaissance nyári palotája	547
— Kocsáthajtó a káptalani levéltári és székesegyházi püspöki épületek alatt ..	548

Oldal	
Sutton Scarsdale-ből származó tölgyfaburkol- latú szoba (Derbyshire, Anglia), 1725 körüli időből, A kandalló fölött Thomas Gains- borough-arckép, <i>Philadelphiai múzeum</i> .. 48	
Sutton Scarsdale-Derbyshire-ből származó tölgyfaburkolató szoba részlete, A Mac Pui- den-féle angol festménygyűjtemény elhelyezése szolgáló négy szoba egyike, <i>Philadelphiai múzeum</i> .. 48	
<i>Szentgyörgyi István</i> : Az igazság kútja, Budape- st, 1929. 352	
<i>Szinyei Mersé Pál</i> : Mondai jelenet, 1873. 302	
— Csonakkirándulás, 1866 v. 1867. 302	
<i>Szobotha Jure</i> : Galambdúc 58	
<i>Szadyi István</i> : Ónárkép, Címlap, 1. szám, — Déli pihenő, Olajf, Színes melléklet, 1. szám. 3	
— Gyümölcsesedők, Olajf. 3	
— Kaszálók, Olajf. 4	
— Házak a Dunán mentén, Olajf. 4	
— Az ablak, Olajf. 5	
— Kerti munkások, Olajf. 5	
— Téli táj vasúttal, Olajf. 6	
— Zebegényi temetés, Olajf. 6	
— Zebegényi kikötő, Olajf. 9	
— Belavazott falu, Olajf. 9	
— Átkelés a Dnnán, Olajf. 10	
— Este Zebegényben, Olajf. Szépműv. Múzeum 11	
— Vízparti jelenet, Olajf. U. o. 11	
— Házak az országút mentén, Olajf. .. 12	
— Iboz völgy, Olajf. 12	
— Házépítés, Rajz 13	
— Építkezés. Vázlat 13	
— Szekerek, Rajz 14	
— Temető, Rajz 14	
— Vihar előtt, Rajz 15	
— Házteret, Rajz 15	
— Vízutak, Rajz 16	
— Tanya, Rajz 16	
— Anyaság, Rézkarc 17	
— Varró nő, Rajz 17	
— Napnyugta, Rézkarc 18	
— Téli táj, Rézkarc 18	
<i>Szűle Péter</i> : A művész édesanyja, Címlap, 2. szám. 2	
— Bessenyei György testőtlársai közt, Színes melléklet, 2. szám. 63	
— Bárá Wlaciass Gyula 63	
— Idős hölgy arcképe 63	
— Hegedűs Gyula 64	

Oldal	
<i>Szűle Péter</i> : Fehérruhás nő. 64	
— Öreg paraszt bottal 65	
— Zoldruhás kislány 65	
— Templom belseje 66	
— Úló öregasszony, Olajf. 66	
— Verandán (a művész felesége) 66	
— Ónárkép 66	
— Falu vége 70	
— Akt 70	
— Dunapart 71	
— Olvasó öregasszony 71	
— Az Operaház egyik proscenium-pi- holya 74	
<i>Taufel, Nikola</i> : Karlovác udvarrészlet 288	
<i>Telcs Ede</i> : Gróf Andrássy Gyula, Bronzerm, 1906, Szépműv. Múzeum 24	
Telcs Samu erdélyi kancellár díszruhája, XVIII. század vége, Magyar Nemzeti Múzeum 213	
<i>Telepy Károly</i> : Ónárkép, Ernst-Múzeum 20	
— A brassói Fekete-utca, Olajf. 21	
— A Csorba-tó télen. (Korcsolyaverseny), 1889—1890, Olajf. 23	
Tessini falusi ház 347	
— Ugyanaz 347	
<i>Tesla, Petró</i> : Cimome és Eligenie, Róma, Colonna-képtár 256	
<i>Faddsz Endre</i> : Rézi, Olajf. 227	
Valenciai díszedények, XV—XVI. század 632	
<i>Vass Elemér</i> : Francia kisváros, Olajf. 112	
<i>Velazquez</i> : Las Meninas, Prado-múzeum, Madrid 621	
<i>Verebi Végé Ilona</i> : Tanulmányfeje 631	
<i>Vili Tibor</i> : Gyermekfeje, Szépműv. Múzeum 108	
<i>Weidmeyer, Károly</i> : Feljáró az asconai San Materno színház lakásához 342	
— Az asconai San Materno színház egyik lakásának szobája 342	
— Az asconai San Materno színház 343	
— Ugyanaz 343	
— A «Maas» lakóház 346	
— Az asconai San Materno színház 346	
<i>Weil Erzsébet</i> : Az élet keresztjét hordozók, Rézkarc 99	
— Balasert, Rézkarc 99	
Wrightington Hall-ből (Axminster, Essex, Anglia) származó szoba, A kandalló fölött Thomas Gainsborough világhírű festménye, Miss Linley arcképe, <i>Philadelphiai múzeum</i> .. 53	
Zsolnay-díszedények, 1874., 1875., 1877. 376	
— Kőgyurmák, 1874. 376	

A MAGYAR ÉS MAGYARORSZÁGON MŰKÖDÖTT KÜLFÖLDI MŰVÉSZEK NÉVMUTATÓJA

A DÍLT SZÁM KÉPET, AZ ÁLLÓSZÁM SZÖVEGET JELENT

- Albertshamer János 268
Albonyi Tivadar 60, 114
Adam, Richard Benno 119—120
Adami, Carlo 359
Adorjánó Mahovsky Stefánia
233, 240
Aggházy Gyula 306
Aichinger Simon 487, 489
Aldor J. László 643
Alt Rudolf 57, 599, 604—8
Alt Rudolf és Jakab 51
Amerling, Friedrich 602
Gróf Andrássy Dénes 169
Gróf Andrássy Géza 169, 180
Gróf Andrássy Manó 169
Gróf Andrássy Tivadar 169
Andreas Károly 476, 496, 500—1
- Balló Ede 62, 169, 176, 180, 436,
586, 643—4
Balogh Rudolf 236
Bamberger Gusztáv 496, 501
Bánáti Sverák József 115
Bánd Viktória 180, 233
Barabás Ilona 163
Barabás Miklós 19, 163, 358, 602,
607—9
Baranski E. László 431
Barkász Lajos 232, 358
Barta Ernő 51
Bartalis Mihály 491, 504, 554,
559, 570
Barró Endre 97, 115
Basch Árpád 173
Basch Gyula 359
Basildes Barna 115
Báti mester 172
Bató József 367
Batthyány Gyula gróf 120, 153,
160, 179
Bayer Ágost 355
Bebo Károly 269
Beck O. Pál 27, 28—30, 32,
173, 435
Beckerath Moritz 496, 501
Benczúr Gyula 62, 120, 127,
173—80, 230, 231, 292, 300,
308, 351, 355—6, 431—
Benedek Kata 233, 240
Benedek Péter 304
Benkhard Ágost 101, 115, 233
Beran Lajos 24, 28, 30
Berényi Róbert 236
Bernáth Aurél 47, 49, 241—52,
300
Bernwallner József 602
Beszédes László 359
Bai Föglein István 51, 300
Biro József 51
Blaas Karl von 173
Blau, Tina 304
Boehm József Dániel 26—7, 33
Boehm József Edgár 24, 27
Bokor Vilmos 180, 233
Bokros Dezső 120, 156, 169
Böldszár István 300
Bor Pál 120
Bornemissza Géza 60, 226
Bornemissza Tibor 635
Boross János 491, 559
Boross József 19, 602, 607, 609
Bortnyik Sándor 236
- Bosznay István 179, 637
Böhm Pál 306
Börtsök Samu 359
Brein Ignác 600
Brocky Károly 356
Bruck Lajos 98
Buck József 490
Burger Lajos 351
Burghardt Rezső 60, 103, 114,
295, 637, 643
Byssz Róbert 236
- Clark Ádám 605
Clarot 609
Conrad Gyula 115
Csáky József 169, 427, 430—1,
434
Csáky László 68
Csányi Károly 32
Csapody Vera 293
Cselenyi-Walteshausen Zsigmond
223, 359, 635
Csépai Károlyné, händi Szabó
Katalin 634
Cserepes István 120, 167, 240,
300
Csüllag István 32
Csúsz János 32
Csizik Gyula 51
Csók István 47, 174—80, 295,
301, 306, 308, 321, 358,
360
Csoka István 300
Csontváry Tivadar 197—204
Csorba Géza 60
Czencz János 637
- Daffinger, Moritz Michael 602
Damkö József 156, 173
vitéz Darvas István 252
Drák-Ebner Lajos 306
Delhaes István 141
Derkovits Gyula 223, 432
Déry Béla 174, 176—80
Domanovszky Endre 228, 300,
353, 364, 429
Domát János 602, 609
Donatus szerzetes 489
Donner Rafael 27
Dorfmeister István 237, 473, 489
Dörre Endre 439
Dudits Andor 166
Dunaisky László 30
- Éber Sándor 293
Ecsödi Ákos 115
Éder Gyula 643
Einczinger Ferenc 355
Ender, Johann 491
Endre Béla 232—3
Endrey Sándor 27, 359
Erdi Dezső 108, 115, 359
Esséi Ernő 32, 356
E. Fodor Róse 636
- Fábi Rezső 640
Fadrusz János 95, 105, 235, 289,
295—7, 300
Fahudi Jenő 216, 221, 419
Farnagó Géza 359
Farkas István 642—3
Farkas Zoltán 180
Fáy Dezső 58
- Fémes-Beck Vilmos 32
Fényes Adólf 174, 176—80, 295,
305—6, 358, 643
Ferenczy Béni 29, 32
Ferenczy István, 23, 25, 27, 33,
171, 178
Ferenczy Károly 1, 2, 8, 62,
174—7, 179, 229, 302—3, 321,
355
Ferenczy Noémi 60
Ferenczy Valér 304
Ferrucci, Andrea 171
Feszty Frigyes 289
Feszty Árpád 354, 358
Feszty Mária 51
Fischer von Erlach, Johann Bern-
hard 384—403
Fischer Márton 450, 480, 551, 555
Förgách Pál Isouci 182, 195—6
Frank Frigyes 173—4, 176,
179—80, 295, 356, 643
Friml Géza 115
Fuchs Emil 363
Fuchsthaler 609
Furedi Richárd 359
Fürst Mór 363
- Gábor Mór 179
Gách István 356, 358
Gábor István 639
Gallé Tibor 120, 167, 300
Gara Arnold 351—2
Gárdos Aladár 51, 113, 634—5
Geiger Péter 491
Giamone Péter 491
Glatz Oszkár 173, 175—80, 308,
358, 643—4
Goebel Jenő 47, 49, 97, 115, 177
Goldmann György 300
Gran Dániel 267, 269
Grandtner Jenő 300
Grimm Rudolf 358, 602
Gulácsy Lajos 351, 355
Gultz Ignác 268
Guttmann Jakab 24, 27
Györgyi Alajos 644
Györgyi Dénes 299
Gy. Sándor József 358, 431
Gy. Takács Béla 358
- Hacker Mária 293
Halapó Ede 359
Halapó János 636
Halma Artúr 643
Hámor Ilona 225, 300
Harangy Jenő 115
Háry Gyula 358
Hatvány Ferenc báró 178, 240,
308, 356, 643
Hauzmann Alajos 30
Háy Károly László 635—6
Heicke József 602
Heinrich Ede 602
Hellebrand 355
Herbsthoffer Károly 356
Herman Lipót 179, 308, 585—93,
634
Hess Mihály 172
Heyer Artúr 169, 180
Hickisch Rezső 360
Hild János 339, 600, 604
Hild József 600, 605—6

Hincz Gyula 234, 300
 Holley Adrienne 300
 Holló Barnabás 359
 Hollósé, Mattioni Eszter 300,
 364, 429, 437
 Hollosy Simon 176, 300, 307,
 324, 354, 361, 334
 Horváth Béla 359
 Horvai János 180
 Horváth Géza 359
 Hörger Antal
 Huszti Horváth Nándor 34
 Ispánki József 300
 Iszák János 358
 Istokovics Kálmán 60, 114, 227,
 431
 Iványi-Grünwald Béla 120, 151,
 166, 174, 177, 179–80, 308,
 591
 Izó Miklós 2, 89, 293, 378
 Jakab festő Pécselt 472
 Jálcs Ernő 115
 Jani Lukács szerzetes 351
 Jaschik Álmós 355
 Jávör Pál 306
 Joannes Richardus de Messin
 40–41
 Józsa Károly 334
 Jungfer József 360
 Kacziányi Ödön 359
 Kádár Béla 635
 Kaerling János Tóbiás 602
 Kallós Ede 173, 232, 356
 Kálmán Péter 356
 Kalmár Elza 356
 Kammerer Mária 364
 Kandó László 643
 Karlovsky Bertalan 54, 177,
 180, 295, 634, 643, 644
 Karvaly József 634
 Karvaly Mór 634
 Kassalik Ferenc 600, 605–6
 Kaszás Miklós 300
 Kató Kálmán 180
 Kelemen Emil 364, 429
 Kemény Nándor 180
 Kernstok Károly id. 308
 Kertész K. Róbert 299
 Kézdi-Kovács László 637
 Kirstein Agoston 496
 Kisfaludi-Ströbl Zsigmond 113,
 115, 173, 176, 178, 180, 360
 Kis Sámuel 431
 Kis György 359, 496, 500, 551,
 554, 558
 Kile Zoltán 173, 178
 Kmetty János 60, 112, 115
 Knopp Imre 176, 643–4
 Kohner Ida báró 306, 322
 Koltó Mihály 300
 Kolozsvári Márton és György 30,
 206
 Kolozsvári Tamás 172, 195, 355
 Komáromi-Kacz Endre 637
 Komjáti Gyula 293–4
 Konti Izidor 363
 Koppay József 473
 Kormai József 429
 Kós Károly 58
 Koszta József 176–9
 Kosztolányi Margit 300
 Kovács Margit 636
 Kovács Mihály 607
 Kozma Lajos 58, 642
 Körösfői Kriesch Aladár 642
 Kőszeghy Winkler Gyula 439

Kövesdy Géza 60
 Krail János Péter 488
 Kriehuber, Joseph 602
 Kugler János 237
 Kugler Pál 237
 Kukán Géza 292, 643
 Kun Tibor 300
 Kund Lajos 176
 Kunwald Cécile 164, 166, 358,
 436, 643
 Kupelwieser Lipót 491, 539
 Kupetzky János 326
 Kuvasseg 607
 Kühnel Pál 171
 Lácay-Fritz Oszkár 299
 Landtrachtinger Gáspár 268
 Lányi Dezső 176, 177, 180
 Laposy Hegedűs Géza 429, 637
 László Fülöp Elek 174–80, 295,
 644
 Lechner Jenő 54
 Lechner Ödön 32, 289–90, 293,
 635
 Lehel Mária 224, 640
 Lehmhardt 609
 Leidenfrost Pál 300
 Lénárd Róbert 115
 Leszkovszky György 638
 Libay Károly Lajos 51
 Libay Sámuel 653–4
 Liezenmayer Sándor 308
 Ligeti Antal 607
 Ligeti Miklós 174, 179–80, 359
 Ligeti Pál 296, 332
 Lippert József 497
 Loránth Antal 27
 Lotz Károly 176–7, 292–3, 308,
 355, 360, 366, 432, 478–481,
 495–6, 500–2, 507, 586
 Lukácsy Lajos 359
 Lux Elek 176, 179–80, 358
 Madarász Viktor 292
 Magyar Mannheimer Gusztáv
 121–121, 160, 174, 176–80,
 295, 308
 Mátyóki Ádám 178, 235, 298, 355
 Marastoni Jakab 609
 Márfy Ödön 222
 Margó Ede 50
 Márk Lajos 644
 Markó Ferenc 358
 Markó Károly id. 19, 179, 292,
 355
 Marksp Béla 578
 Martinelli Jenő 356
 Márton Ferenc 180
 Maszák Hugó 163
 Mattioli Lorenzo 534, 536
 Mattis-Teutsch János 234, 300
 Mattyasovszky-Zsolnay László
 176, 178, 222, 308, 577, 644
 Mattyasovszky-Zsolnay Teréz
 559
 Maulbertsch, Anton 172, 355
 Mednyánszky László báró 72,
 174, 179, 291, 293, 608
 Medveczky Jenő 224, 353, 364,
 429, 431
 Mendlik Oszkár 338, 422, 424–6,
 428
 Merész Gyula 359
 Mészáros László 234, 300, 432,
 633
 Mészáros Géza 175, 177, 292–3,
 308, 310
 Mihalik Dániel 306
 Mihailovits Miklós 431

Mihály Rudolf 115
 Mikó Ferenc 606
 Mikló János 239
 Miskolczy Ferenc 635–6
 Moiret Ödön 26, 32
 Moldován Béla 611
 Molnár József 607
 Molnár Tibor 180, 233
 MS mester 195, 355
 Munkácsy Mihály 19, 50, 64, 67,
 173, 180, 232, 292–5, 308, 319,
 356, 361, 364, 432, 559, 637
 Murányi Gyula 29–30
 Müller, Karl Leopold 304
 Nádler Róbert 356, 358, 644
 Nagy Imre 60, 120, 167
 Nagy István 180, 233
 Nagy Miklós szopori 233, 240
 Nagy Sándor 58, 115, 358, 638, 642
 Nagy Vilmos 359
 Nagy Zsigmond 233
 Náray Aurél 176, 179–80, 358
 Novotny Emil Róbert 180
 Olgyai Viktor 114, 290–2, 637
 Olgyay Ferenc 306
 Pál László 47, 51, 50, 60, 67, 92,
 111, 167, 174–8, 180, 235,
 292–8, 308–9, 58
 Páczk János Mihály 171
 Páczka Ferenc 358
 Páldy Aladár 431
 Pály Zoltán 300
 A Pannoniális Ködex, Evange-
 liarium miniatura 181–195
 Pap Henrik 62
 Pásztor János 174, 176–80, 232,
 356, 360
 Pataky László 602
 Patkó Károly 178, 180, 356
 Pátzay Pál 429
 Patzó Pál 358
 Péczi József 236
 Petlaska 600
 Perlmutter Isák 174–5, 177–8,
 180
 Perltor-Csaba Vilmos 169, 180,
 226
 Petrich András 604–5
 Petri-Pick Lajos 60, 106, 114
 Pettenkofen, August von 37, 173,
 304
 Petz András 554, 556–7
 Pincsek József 550, 568, 571
 Pisani, Giuseppe 171
 Pogány Ferenc 232
 Pogány Vilb 642
 Poll Hugó 637
 Pollák Mihály 30, 461, 490–1,
 497, 600, 602, 605–6
 Pólya Iván 636
 Pólya Tibor 236, 306
 Pongrácz Siegfried 50, 180, 233
 Poór Lili 293, 300
 Prohászka István 233, 240
 Pörge Gergely 61
 Ranftl Ignác 609
 Rauscher Lajos 291
 Régnér Pál 229
 Reiter László 58–9
 Reményi József 26, 28, 32, 115
 Remsey Jenő 174, 176, 356
 Remy, Ludwig von 171
 Réti István 1, 54, 179, 308, 355–6
 Richter 601
 Rider János 472–3

- Rippl-Rónai József 19, 114,
174-6, 180, 295, 307-8, 321,
356, 358, 635
Rohrbach 602
Romek Árpád 359
Róna József 639, 641
Rónai Dénes 236
Rónay Ernő 636
Rözsaffy Dezső 51, 59, 168
Rudnay Gyula 120, 152, 166,
174-80, 232
Ruprecht Adél 295, 308, 433
Sándor 599, 605
Sárkány Gyula 641
Sartori József 451, 480, 554, 593
Say Géza dr. 103, 115
Schalk László 233, 240
Schaller István 237
Scharff, Anton 33
Schervitz Máttyás 265-69
Schickedanz Albert 50, 235
Schimon Ferdinand 607
Schmidt Frigyes báró 473, 496
Schmidt, Johann Martin, a kremsi
172
Schöffl József 269
Schreiber Hugó 120, 168
Schroth Andreas 171
Schulek Frigyes 537
Schultz János Frigyes 265, 268
Schwartz István 27
Schwindt C. 609
Senser Pál 554
Serovics József 269
Sidló Ferenc 120, 153, 157, 107,
174, 176-178, 180, 359
Siebenbürger György 55-6
Simkovich Jenő 60, 114
Simon György János 225, 636
Soproni művészek 227-38
Spányik Kornél 431
Speth Ferenc 489
Stettner Sebestyén 265, 268
Strobenitz Frigyes 229
Stróbl Alajos, lptóéjvári 163, 174
Stüler Frigyes 368
Szablya-Frischauf Ferenc 34,
115, 351
Sz. Lohwag Ernesztin 115, 233
Szabó István, oravicai 228
Szárnovszky Ferenc 27
Szekély Bertalan 19, 73, 177, 202,
204, 308, 358, 366, 429, 432,
482-3, 493-4, 496, 498,
500-4, 500-7, 585-6, 634,
637
Székely Zoltán 180
Szemere Lenke 300
Szentgyörgyi István 174, 177,
178, 352, 360
Szentpéteri József 601-2, 603,
609
Szinyei-Merse Pál, 10, 43, 46-7,
49, 67, 97, 105, 114, 110, 107,
170, 173-80, 229, 233-6, 280,
202-3, 300-2, 356, 361, 366,
637
Szivessy Tiborné, Aczél Borbála
636
Salányi Lajos 176, 179, 205, 358,
637
Szobotka Imre 54, 58, 60
Szomor László 300
Szőnyi István 1-18, 51, 60, 308
Szűle Péter 60-74, 114, 120, 180,
356, 644
Tábor János 236
Tandos Krenner Viktor 429
Tatz László 358, 644
Tékes Ede 24, 26, 30, 32, 355,
358-9
Telepy Károly 19-22
Thau Mór 358, 366
Thoren, Otto von 304
Thorma János 301, 434
Tichy Kálmán 115
Tölner Viktor 105
Tipary Dezső 355
Tornyai János 232-3, 354
Tóth András 163
Tóth István 350-60
Turán-Hacker Mária 300
Udvary Pál 178, 350, 644
Ujváry Ignác 356
Vadász Endre 51, 227, 300, 364,
429
Vadász Ilona 293, 300
Vágó Pál 431
Vajda Ernőné (Benyovits Klára)
180, 233
Vajda Zeigmond 359
Várady Gyula 354
Varoni 443
Vass Elemér 60, 112, 114
Vastagh György ifj. 360
Vasváry János 166, 172-4, 176,
178-180, 308, 355, 643
Végh Ilona 633, 635
Vesztrőczy Mánó 51
Vidovszky Béla 356, 637
Vilt Tibor 60, 108, 115
K. Virágh Andor 55
Volkmann Artúr 173
Vörös Géza 300, 364, 429
Walderné Unger Margit 233, 240
Wälder Gyula 209
Warga László 334
Weber Lénárt 269
Weibl Tamás 268
Weil Erzsébet 47, 50, 99
Weichinger Károly 439
Ybl Miklós 30
Zádor István 47, 358
Zala György 50, 235, 356, 460,
496, 499-500, 509
Zambelli András 605, 606, 609
Zemplényi Tivadar 62
Zichy Mihály 22, 47, 49, 95, 99,
105, 121, 235, 292, 295, 308,
356, 432, 491, 637
Zitterbarth Máttyás 600-1, 605
Zsolnay György 363
Zsolnay Vilmos 118, 356, 441,
454, 554, 576-581
Zutt Richard 33

[illegible]

TABLE DES MATIÈRES:

Ervin Ylt: Étienne Selysi	1
Étienne Selysi: Charles de Téply (1828-1906)	16
Adolf Fényi: La collection de médailles au Musée des Beaux-Arts	23
Pasi Nádai: Joets hongrois	25
Rose Walf: Vue inconnue de Buda de l'an 1687	40
Edith Téply: Le nouveau Musée des Beaux-Arts à Philadelphie	42
Annuaire de la mort de Pasi de Selysi Mersa	43
Néologisme: Siegfried Pongracz (1872-1909)	45
Charles Lyka: Chronique	51
Bibliographie	55

TABLE DES GRAVURES:

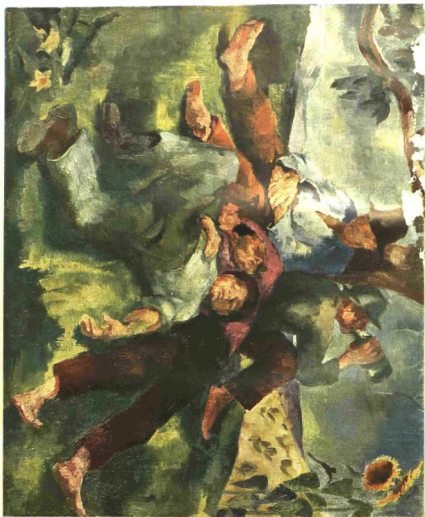
Étienne Selysi: Récapit. de méd. Supplément en couleurs	
Étienne Selysi: Révolte de fruits	3
Étienne Selysi: Faucheurs	4
Étienne Selysi: Maisons au bord du Danube	4
Étienne Selysi: A la fenêtre	5
Étienne Selysi: Jardiniers	5
Étienne Selysi: Paysage d'hiver	6
Étienne Selysi: Un enterrement à Zebegény	6
Étienne Selysi: Debarcadere à Zebegény	6
Étienne Selysi: Village, couvert de neige	9
Étienne Selysi: Traversée du Danube	10
Étienne Selysi: Soir à Zebegény	11
Étienne Selysi: Bateau au bord de l'eau	11
Étienne Selysi: Maisons près de la grande route	12
Étienne Selysi: La vallée d'Ibós	12
Étienne Selysi: Construction de maison	13
Étienne Selysi: Des châteaux	14
Étienne Selysi: Cimetière	14
Étienne Selysi: Avant la temple	15
Étienne Selysi: Toits	15
Étienne Selysi: Surface d'eau	16
Étienne Selysi: La ferme	16
Étienne Selysi: Maternité	17
Étienne Selysi: Contariner	17
Étienne Selysi: Coucou	17
Étienne Selysi: Paysage d'hiver	18
Charles de Téply: Portrait de l'artiste par lui-même	20
Charles de Téply: La rue Fekete à Brassó	21
Charles de Téply: Le lac Coroba en hiver	21
Étienne Perényi: Allégorie sur la Paix, 1816	23
Jacques Guzman: Joseph II	24
Edgar Joseph Rosen: S. M. le reine Victoria	24
Edouard Telcs: Le comte Jules Andrássy	24
Louis Berke: Le comte Gustave Charles Maljath, évêque de la Transylvanie	24
Joseph Reményi: Patience d'un blessé	26
Joseph Daniel Böhm: Portrait de l'artiste par lui-même	26
Joseph Reményi: Edouard Telcs	26
Edmond Melret: St-Georges	26
Joseph Reményi: Archers	28
Louis Berke: Médaille de guerre	28
Edmond Philippe Beck: Le quartet	28
Louis Berke: Erzs	28
Edmond Philippe Beck: Clément Mises	29
Benjamin Perényi: Simon Meller	29
Jules Mariny: Joseph Pécsi	29
Constantin Meunier: Portrait de l'artiste par lui-même	31
Jules Dilleus: Médaille de Léon van der Kinderen	31
Robert Franges Mihancovic: Médaille d'Idolore Krasny	31
Constantin Meunier: Médaille des Aquarielles Belges	31
Robert Franges Mihancovic: Laboureur	31
Joets hongrois	34
Une vue de Buda de l'an 1687	40
Carte de course de chevaux, jouée da Joseph I, roi de Hongrie	41
Panache du nouveau Musée de Philadelphie	44
Le Musée vu da Sud-Ouest	44
Détail de Hall du Millth House de Lebanon County	45
La cheminée du Hall	45
Détail d'une chambre de Sutton Scarsdale, Derbyshire avec boiserie de chêne	45
Une chambre de Sutton Scarsdale avec boiserie de chêne vers 1725	48
La Galerie des médailles dans la peinture da Rogier van der Weyden	52
Chambre de Wrightington Hall	52
Chambre de Derby-House	53
Récol de XVII, siècle à Ulin	53
Emery Szabotka: Colombie	58
Didier Róssafy: Nature morte	59

CONTENTS:

Ervin Ylt: Stephen Selysi	1
Stephen Selysi: Charles Téply (1828-1906)	16
Bela Fényi: The collection of medals of the Museum of Fine Arts at Budapest	23
Pasi Nádai: Hungarian toys	25
Rose Walf: Prospect unknown of Buda of the year 1687	40
Edith of Téply: The Pennsylvania Museum, Memorial Hall, Philadelphia	42
The anniversary of Pasi de Selysi Mersa	43
Néologism: Siegfried Pongracz	45
Charles Lyka: Chronic	51
Book Reviews	55

ILLUSTRATIONS:

Stephen Selysi: Afternoon nap. Colour print	
Stephen Selysi: In the orchard	3
Stephen Selysi: Mowers	4
Stephen Selysi: Houses on the Danube	4
Stephen Selysi: At the window	5
Stephen Selysi: Gardeners	5
Stephen Selysi: Winter landscape	6
Stephen Selysi: Funeral at Zebegény	6
Stephen Selysi: Landing-place at Zebegény	6
Stephen Selysi: Snowy weather	9
Stephen Selysi: Passage over the Danube	10
Stephen Selysi: Evening at Zebegény	11
Stephen Selysi: Scene on the bank	11
Stephen Selysi: Houses on the high road	12
Stephen Selysi: The Valley of Ibo	12
Stephen Selysi: Building of a house	13
Stephen Selysi: Building of a house	13
Stephen Selysi: Carts	14
Stephen Selysi: Cemetery	14
Stephen Selysi: Before the storm	15
Stephen Selysi: Bricks	15
Stephen Selysi: Sheet of water	16
Stephen Selysi: A farm	16
Stephen Selysi: Maternity	17
Stephen Selysi: Scenery	17
Stephen Selysi: Sunset	18
Stephen Selysi: Winter landscape	18
Ch. de Téply: Portrait of artist by himself	20
Ch. de Téply: The street Fekete at Brassó	21
Ch. de Téply: The Lac of Coroba in the High-Tatra (now given to Bohemia)	21
Stephen Perényi: Allegory of the peace 1816	23
Jacobs Guzman: Joseph II	24
Edgar Joseph Rosen: H. M. the late Queen Victoria	24
Edouard Telcs: The Count Julius Andrássy sm.	24
Louis Berke: The Count Gustavus Charles Maljath, Bishop of Fratt (Transylvania)	24
Joseph Reményi: Bandage of the Wounded	26
Joseph Daniel Böhm: Portrait of the artist by himself	26
Joseph Reményi: Edward Telcs	26
Edmond Melret: St. George	26
Joseph Reményi: Archers	28
Louis Berke: War-medal, 1916	28
Philip Edmond Beck: Quartet	28
Louis Berke: Erzs	28
Philip Edmond Beck: Clement Mikes	29
Benjamin Perényi: Simon Meller	29
Jules Mariny: Joseph Pécsi	29
Constantin Meunier: Portrait of the artist by himself	31
Jules Dilleus: Leon van der Kinderen	31
Robert Franges Mihancovic: Dr. Idolore Krasny	31
Constantin Meunier: Medal of the Belgian Aquarillists	31
Robert Franges Mihancovic: Pongracz	31
Hungarian toys	34
Prospect unknown of Buda of the year 1687	40
Courtesy of the Pennsylvania Museum, Memorial Hall, Philadelphia	
Entrance front of Museum	44
South West View of the Philadelphia Museum of Art	44
Corner of Hall from Lebanon County Pennsylvania	45
Hall from Lebanon County Pennsylvania	45
Detail of Oak Room from Sutton Scarsdale Derbyshire, England	45
One of four rooms to form backgrounds for the McCandless collection of English paintings	45
Oak room from Sutton Scarsdale Derbyshire England c. 1725	48
Overmantel portrait by Thomas Gainsborough	48
Detail from Flemish Gallery, Crucifixion by Rogier van der Weyden	52
Palmer room, Great Wrightington Hall at Unsworth, Lancs, England. Overmantel painting of Miss Linley by Thomas Gainsborough	53
Room from Derby-House (Salem Massachusetts) c. 1690	53
Emery Szabotka: Columbus	58
Didier Róssafy: Flower-piece	59

A modern művészeti áramlatokban két ellentétes törekvés érvényesül. Az egyik a formafelbontó, a másik a formahangsúlyozó. Az egyik lehetőleg feloldja a körvonalakat, a részletek szerves kapcsolatát, a másik ellenkezőleg élesen kiemeli az alapformákat, a lények, a tárgyak szerkezetét. Nemcsak a festészetben tapasztalható ez, hanem általában a képzőművészetekben, az építészetben és a díszítésben is. A rideg tektonikát kifejező épületekkel szemben például ott találjuk az expresszionista szabadoságokat, amelyek önkényes és szeszélyes fordulatokkal éppen az építmény egyszerűségét, logikáját akarják az artizsitikum kedvéért feloldani. Ugyanílyan az ellentét a díszítő motívumokban. Vagy szigorúan szűkszavúak és ragaszkodnak az őket hordó tárgy, épület formakarakterének, céljának kiemeléséhez, vagy pedig ezzel ellentétben, mint független dekoratív ötletek csillannak fel. Milyen érdekes önmagában az expresszionista díszítő motívum! Legtöbbször nem egyet, mint a rokokó dekorációinak felaprózása és szervesen összerakása. A szobrászatban is szemben áll egymással az archaikus formanyugalom, a köritettséget prédikáló szigorúság a kifejezés exaltált felfokozását hajszoló főlzsabadozlással.

A festészetben a két ellentétes törekvés még jobban bonyolódik. Itt nemcsak belső, lelki motívumok játszanak közre, hanem külső tényező is beleszól a művészi értelmezésbe. A festészet optikai jelenségekkel számol, amelyek meghatározzák a dolgok látszatát. Aki figyeli a szabad levegőben jelentkező fény- és színproblémákat, — már pedig a mai festők legnagyobb része ezt teszi — az rögtön szembekerül a napsütés formás színolvasztó tendenciájával. A plein airben nincsenek éles formák, határozott lokális színek, itt nem lehet szó a quattrocentohoz, a manieristákhoz vagy Ingres-hez kapcsolódó újabb neoklasszicizmusról.

Pedig az utóbbi irány épügy érvényesülni akar, mint a fényproblémákat megoldani kívánó, a komponálással komplikált szabad

természeffestés. Az egyik oldalon hűvös nyugalom, a másikon erőkel telített feszültség. Az egyikben a testek uralkodnak a tér fölött, a másikban a fénnel, levegővel áthévítt ür dominálja az anyagot, hogy színét, formáját fellátsza.

Melyik irány áll a magyar piktúrához közelebb és melyiknek van nálunk erősebb hagyománya. Kétségtelenül az utóbbinak. Nekünk nem voltak a múlt századokban olyan formahangsúlyozó klasszikus mestereink, akikhez vissza tudnánk nyúlni; a magyar festői stílus a plein air jegyében alakult ki. Szinyei Merse Pál közvetlen hatása nélkül maradt, korán érkezett stílusújítása után a vidéki festőiskolákban, főképpen Nagybányán fejlődött ki az igazi magyar festészet. Itt gyűltak föl a magyar lélek, a magyar föld szellemét, arculatát kifejező színek. Fajli karakter, sajátos művészeti hagyományok szempontjából sokkal biztosabb talajon mozog tehát a mai magyar festészet, ha a vidéki iskolák, elsősorban a Nagybánya által megkezdett úton halad tovább, mintha az idegen töből fakadt neoklasszikus irányhoz pártol. Természetesen az utóbbinak is fejlődhetnek ki genialis magyar képviselői, de ezideig a másik iránynak van nálunk erősebb gyökere, ez felel meg jobban a magyar szellemiség és milieu természetének. A Párisban uralkodó, sok értékes ösztönzést, de kibicsaklást is eredményező művészeti forrongásból azt kell a mlenknek kiválasztani, ami a magyar karakternek, az ifjú magyar művészeti hagyományoknak megfelel. Csak ez viheti előbbre nemzeti irányban piktúrákat.

Ilyen Szónyi István (szül. 1894-ben) művészete és ezért van festészetének elhatározó jelentősége az új magyar képrás kialakulásában. Nem elmélet, nem utánzás vezeti ecsetjét, hanem igazi festői ösztön, amely a nagybányai hagyományokból női ki és sohasem vesztette el a magyar földdel való közvetlen kapcsolatot. A Képzőművészeti Főiskolán Perenczy Károlytól, majd Réti Istvántól kapott útmutatásokról és a Nagy-

bányán töltött évek tapasztalatairól Szőnyi nem feledkezett meg. Ezek jobban megfeleltek egészséges, robusztus egyéniségének, mint az idegen spekulatív irányok. Piktúrája nem jelent megállást, a naturalizmus konzerválását. Ő is magává tette a művészet új nagy irányváltozását, de az átorientálódás nála nem járt az eddigi szempontok teljes tagadásával, hanem csak megfelelő átalakításukkal. Így maradt hű közvetlen művészeihez.

A nagybányai naturalizmus már Ferenczy Károly életében megingott a nyugatról jövő új szelek fuvallatára. Maga a mester is fejlődése végén elkanyarodott a természetbenyomások közvetlen másolásától és a valóságot megmésésítő szín- és formaösszefoglalásra törekedett. Az új nemzedék már beleszületett az impresszionizmus utáni cézanne-izmusba és azonnal a természetábrázolásról, a szabadabb vagy közelebbi komponálásról kezdte. Ugyanekkor azonban már érvényesülni akart a formafelbontó és formahangsúlyozó tendencia is. Az impresszionizmust betöltő, a valóságformát és színt átalakító fénybenyomások most még jobban megerősödtek, dinamikai értékké váltak, viszont az anyag is követelni kezdte testiségének, forma- és színtulajdonságainak elismerését. Mindkettőhöz járult pedig az a törekvés, mely a valóság képét a kifejezés, az önálló artisztikum érdekében kívánja átalakítani.

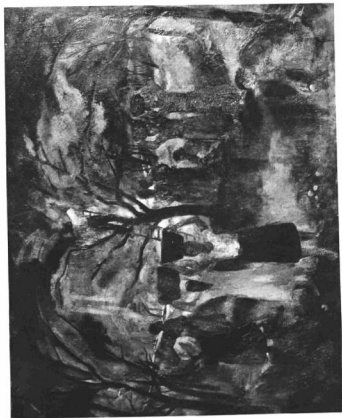
Hogyan viselkedett ezekkel az ellentétes törekvésekkel szemben Szőnyi István? Állásfoglalását bizonyára nem annyira spekulatív megfontolás, mint inkább egészséges piktori ösztön vezette. Nem igyekezett a törekvések ellentétét kiélezni, nem csatlakozott egyikhez sem külön, hogy zsákutcába való jutásukig hangsúlyozza egyiküket, hanem összességükből alakította ki művészi credóját. Valóban, e törekvések együttesükben képviselik a modern művészi akarást és csak így őrzik meg a természettel való közvetlen kapcsolatot.

Már pályája kezdetén az volt a célja, hogy az anyag testiségének hangsúlyozását összhangba hozza a felfokozott fényhatások érzetisével és a természetbenyomás közvetlenségét a tudatos beállítással. Éppen ezért nemcsak tájképeket festett, hanem figurális kompozíciókat is, ahol ezt leg-

inkább megtehetette. Korábbi képein az alakok, az aktok vaskosak voltak, hogy testük súlyos tömegével jobban szembeszállhassanak a fények és reflexek formafelbontó erejével. Szőnyi keménykötésű egyéniségének különben sem felelnek meg a törékeny emberek. Nem keresi a finom formákat, a kalligrafikus szépségű vonalakat, ő a lapidáris kifejezés embere, aki erőteljesen hangzó tömondatokban fejezi ki magát. Pedig fiatal korában egy nagy dekadens szellemű mester, Greco is befolyással volt rá. Azonban csak a fényhatások mágikus felfokozása, a lokális színnek zománcos csillogása, a természetet átkomponáló manierizmusa miatt érdekelte őt a spanyol. A grecói transcendens misztikum idegen volt Szőnyi vízióktól mentes egészsége számára.

Szőnyinek vaskos fiatal stílusa még csak kezdete volt a művész fejlődésének, mégis igen nagy hatással volt az ifjú magyar piktor-nemzedékre. Önkénytelenül vezérüknek ismerték el, mert megérezték, hogy Szőnyi stílusában van a legtöbb természetes fejlődés-lehetőség, a legigazabban köti össze a múltat a jövővel. Szőnyi modora valósággal iskolát csinált a fiatalok között. Nemcsak lényegét vetik át piktúrájának, a testeknek a fényvel teli térrel, a lokális színnek a reflexekkel való összhangbahoását, hanem egyéni sajátosságait is. A Szőnyi-féle robusztus típusok, nehéz idomú aktok jelennek meg a köréje csoportosuló fiatalok képein, ugyanazok a formaösszefoglalások, ugyanazok a színhatások láthatók vérszínű, rajzalkon, grafikusukban. Így van ez különben minden stílusújítónál. Az új akarási lényege oly szorosan összefügg az egyéni sajátosságokkal, hogy a kettőt elválasztani alig lehet. Cézanne követői például az új állásfoglalással együtt átvették a mester fogatkozásait is. Szőnyi első stílusa teljes valójában lett műstílusképe másoknak, mert megmutatta a magyar piktúra jövőjének legigazibb útját.

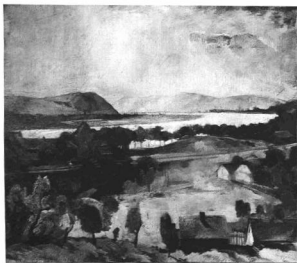
Az ő piktúrájában is kétségtelenül visszahangozott Cézanne óriási jelentőségű stílusátalakítása, azonban nem szolgál utánzásban, hanem megemésztve, saját súlyosabb járással egyéniségéhez és a nagybányai plein air tradícióhoz hangolva. Így nem vezethetett modorossághoz, mint az annyi más festőnél nálunk és széles e világon tapasztalható. Sőt Cézanne-nal szemben, aki a dolgok ábrázo-

SZÓNYI ISTVÁN: GYÜMÖLCSZEDŐK. Olajfestmény

SZŐNYI ISTVÁN: KASZÁLÓK. Olajfestmény
Dr. Nádor Henrik úr tulajdona

SZŐNYI ISTVÁN: HÁZAK A DUNA MENTÉN. Olajfestmény
Tikács Adolf úr tulajdona

SZÓNYI ISTVÁN: AZ ABLAK. Olajfestmény
Péteryné Váradi Ill. árnő tulajdonsa

SZÓNYI ISTVÁN: KERTI MUNKÁSZOK. Olajfestmény

SZÓNYI ISTVÁN: TÉLI TÁJ VASÚTTAL. Olajfestmény
Bartha Károly úr tulajdona

SZÓNYI ISTVÁN: ZEBEGÉNYI TEMETÉS. Olajfestmény

lásában még megőrizte az impresszionisták színhatásának könnyedségét, Szőnyi a valószínűleg létező tömegek érzetisére hivatkozott.

Szőnyinek ez a stílusa a mostani évtized elején virágzott. Piktúrája azóta nevezetes változáson ment keresztül. Nem vált hűtlenné első eredményeihez, hanem azokat továbbérelte, nemesítette. Fejlődésében lényeges szerepe van a Zebegénybe való költözésének. Bizonyos, hogy az igazi tehetségek minden milieuban megtalálják a maguk festői témáit, de az sem tagadható, hogy környezetük, a körülöttük levő táj fontos szerepet játszhattik festői stílusuk kialakulásában vagy továbbfejlődésében. Így volt ez Szőnyinél is. Mikor Zebegénybe költözött, már világosan kitűzte, sőt megoldotta a maga festői problémáit, azonban itt élte bele magát igazán a természetbe, itt kapta meg piktúrája lokális zamatját. Problémái összekapcsolódtak a helyi motívumokkal, a neki való témákban úgy élhette ki vágyait, hogy azok megvalósulásai az előzmények egészséges folytatásaként jelentkeztek. A zebegényi tájnak bizonyára nagy része van abban, hogy Szőnyi fejlődése állandóan a való természettel kapcsolatban, mindig egy-egy ottani motívum megfestése közben ment végbe. A zebegényi Duna-könyök bámulatos fény- és színcsodákat tartogatott számára. A hatalmas folyam vízfűrének a napsugárkévekkel való harca olyan fényproblémákkal szolgált neki, amelyeknél érdekesebbek után alig vágyakozhatott. Itt megtalálta a tűzes főlrágóaszt, az elemzését fényt, a világosság és a sötétség ellentétének tragikus feszültségét. Micsoda ütközetek játszódnak le a fénysugarak és a felhők között; mint visszhangzanak ezek a Duna tükreben. Mindenre válaszul a folyó. Néha fehéren izzik, majd vörösen vérzik vagy szürkén elborul. Nem tud a nap olyat mondani, hogy ne kapjon tőle feleletet. Nagy élmények olyan festők számára, mint Szőnyi.

A fénynek ebben a színjátékában az élőlények és az élettelen dolgok már nem tarthatják meg olyan határozottan testiségüket. A Szőnyi első stílusában jellemző súlyos masszáknek most részben föl kellett oldódnia. Ilyen világossággal szemben nem maradhatnak meg a testeknek szilárd körvonalai. A fénynek és a testiségnek, a lokális

színek és a reflexeknek még tökéletesebb egymással való kiegyenlítésére törekszik most a művész. Eltűnik a hús agyagos sárgája is, amelyet Szőnyi sokszor csak azért hangsúlyozott annyira, hogy a háttér kékével, sokszor az éggel összhangba hozza. A lokális színek most sem lesznek élénkebbek, de reflexeknek tompított harmóniájuk most nemesebb. Minden finomabb, átszellemültebb lesz piktúráján. Csak befejezetlenül a néző elé kerülő képeknél láthatók itt-ott darabosságok, egyenetlenségek. Az artistikus hatást, a kiegyenlített harmóniát, a motívum transzponált, de keresetlen érzetét most főlbe helyezi törekvései tüntető bemutatásának.

Bár óriási figurális kompozíciókat is alkot, most mégis inkább a tájkép uralkodik művészetében. A zebegényi impressziók átkomponált megrögzítése többször foglalkoztatta őt, mint a figurális motívumok beállítás. Hatalmas vásznan is legtöbbször tájképi felfogásból indul ki. Fényproblémák megoldásával kapcsolja össze a képre kerülő alakokat, mint ezt főképpen a *Gyümölcs-szedők és Átkelés a Dunán* című alkotásán láthatjuk. Környezet és alakok itt nagyszerű festői egységbe olvadnak össze. A figurák bent élnek a vakító világossággal átitott térben. A *Gyümölcs-szedők* napfénytől ragyogó sárgájában a nyár heve izzik, a dunai átkelésen pedig a csónak mintha az eget és vizet egyévfoglaló fehér sugárözönbe készülné besiklani.

Lehetetlen csak vonalbenyomásokra redukálni kompozíciót. Így elveszítik igazi életüket. Szín és fény nélkül nem érzni jelenlőségüket. Rajz szempontjából az alakokban egyedül a körvonalak fontosak, bár ezek sem élesek, a fényben feloldódnak, de biztosítják az egyes figurák összefoglaló színfolijait. A belső rajzzal Szőnyi kevésbé törődik. A formák plasztikáját a reflexekkel együtt szélesen felrakott színekkel érzeti, amelyek azonban nem bontják meg az alakok egységét. Bár a figurák és környezetük szoros téregységet alkotnak, mégsem mond le az alakok térbehelyezésének, körvonalainak, a háttérrel való viszonyuknak dekoratív hangsúlyáról. E tekintetben ugyanazt a festői felfogást vallja, mint amit Puvís de Chavannes vitt bele kompozícióival a modern piktúrába. A dekoratív hatásokat

vásznain azonban különböző erővel emeli ki. A *Gyűmölcsszedőkben* például inkább csak az alakok térbeli elosztásában, megfontolt körvonalalban, a fejükön kocsarat vívók egyforma mozdulatában jut kifejezésre, az *Evezősökben* ellenben a színben is. Az utóbbin az előtérbe helyezett, a táj fölé kerekedett, monumentálisan ható aktok sötét rózsaszíne jóleső dekoratív ellenétet alkot a háttér kékes tónusaival. Itt az alakok uralkodnak a táj fölött, míg a *Gyűmölcsszedőkben* a napfénnel telített kert magabizsívja a benne elszórt figurákat. Láthatjuk, hogy festői tehetségének gazdagságában és a természettel való állandó motívumkapcsolatban Szőnyi milyen elérő komponálásra és dekoratív hatásra képes. Az *Evezősök* gyönyörű nővési ifjú-aktjainak egységes, egyenletes színfolttalban ugyanaz a festői törekvés nyilvánul, mint Ferenczy Károlynak a bírkózókról készült képein.

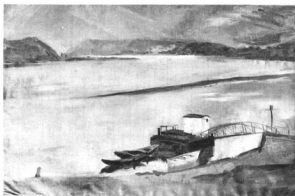
Aki ilyen egységesen, a részletek ilyen feloldozásával festi az emberi alakot, annak nem lehet különösebb fogékonysága a képmásfetés, illetőleg az arcképhűség iránt. Szőnyinek önmagáról és családjáról, különösen gyermekeiről festett portrai-i nem cáfolják meg ezt, mert itt sem törekszik az egyéni karakter kiemelésére, hanem az ábrázoltai kapcsolatos színjelenség artistikus, összefoglaló interpretálására. Képmásain, figurális vásznain az arcnak nincs nagyobb jelentősége, mint a testnek vagy a ruhának. E tekintetben az ízig-véríg modern Szőnyit igen nagy távolság választja el a nyugati törekvésektől, amelyek a portrai-ban az egyéni jellemzést a karikatúráig kielezik.

Az arcképfelfogástól való idegenkedése piktorjának egész lelki profilját jellemzi. Szőnyi festészete monumentális és dekoratív törekvései mellett is a l'art pour l'art felfogását árulja el. Neki a világ a drámai feszültségű fényhatások ellenére sem más, mint szín- és formajelenség. Nem érdekli az ábrázolt alakok személyisége, szellemi kifejezése, még kevésbé törődik a kozmikus erők érzetisével. Olyan érzéseket és vágyakat, örömeiket és fájdalomakat, mint amilyeneket Hodler vagy Egger-Lienz kompozícióból szólnak hozzánk, hiába keresünk Szőnyi nagy vásznain. Nem beszélteti az ember lelkét. A nagybányai iskola mű-

vészi hiszekegyét Szőnyi tehát ebben is megőrizte. Az adomát, a novellát újabb mestereink a festői értékek tisztá hangszívozása végett annyira kiküszöbölték a magyar piktúrából, hogy a lelkesítő érzetisével is csak ritkán találkozunk. Mai kiváló festőink közül csak kevesen érzik a képírás szellemi távlatait, kevesen egyeztetik össze a tisztá piktori értékeket a lelki mondanivalók kifejezésével. Szőnyi is inkább megtalálta a nagyvonalúsághoz és a dekoratív hatásokhoz vezető utat, mint az emberábrázolásban élénk tárható ösztönök, érzések birodalmát. Festőművészi szempontból nem fogatkozás ez, hanem csak sajátosság, mégpedig az egész magyar piktúrának uralkodó tulajdonsága. Az a különbség van a két felfogás között, ami például Velazqueznek ezüstös színcsodákat feltáró kompozíciói és Rembrandtnak tülvilági aranyfényugarakat meglátó bibliai misztériumai között található.

Ezért jótiszik Szőnyi művészetében nagyobb szerepet a tájkép, mint a figurális festmény. Emberek belső reveláló külseje helyett a zebegényi vidék legváltozatosabb szépségeit örökíti meg képein. Egyforma biztossággal, piktori éleslátással festi ottani téli és nyári tájképeit. A zöld lombokkal fedett dombok és a hóborította földek bámulatos erővel, az egyszerű naturalisztikus benyomásmúl intenzívebb igazsággal tekintenek felénk képeiről. Ez a vidék a fiatal mester révén ragyogóan vonul be most a magyar piktúra történetébe. Olyan artistikus, bátor és mégis finom képeket festett róla, mint aminőkkel csak legjobb mestereink örvendeztették meg múzeumainkat. Téli tájképein itt-ott néha az idős Brueghel Péter hatására ismerünk. A zamatos flamand mester Szőnyi *Déli pihenő* című vásznának kompozíciójára is befolyással volt. De éppen e külső hasonlóság bizonyítja a magyar művész festői egyéniségének erejét, hatalmát.

Ugyanez a férfias határozottság, célt nem tévesztő biztosság jellemzi vízfestményeinek gyorsan odavetett, élénk színtelítelt, rajzalkak és rézkarcalnak forma- és tónus-egyettesét. Ha Szőnyi nem venne kezébe ecsetet, mint grafikus is legegységibb és legrobustusabb tehetségű művészeink közé tartoznék. Két korábbi gyűjteményes ki-

SZÓNYI ISTVÁN: ZEBEGÉNYI KIKÖTŐ. Olajfestmény
Dr. Földessy Tibor úr tulajdona

SZÓNYI ISTVÁN: BEHAVAZOTT FALL. Olajfestmény
Ranschburg Pál úr tulajdona

Ítélségnek őszinte sikere, a Szinyei Társaság nagydíja és az akiklállítás ifjúsági díja külsőleg nyugtázta kiváló eredményeit. Legutóbbi nagy kiállítása az Ernst-Múzeumban pedig valódi ünnepe volt a magyar plaktúrának.

Szónyi István művészete *modern* nélkül, hogy a hagyományokat megtagadná, és *magyar* nélkül, hogy a nemzetközi áramlatokat figyelmen kívül hagyná. Ezért tekintjük őt jövőendő festőművészetünk irányít mutató mesterének.

YBL ERVIN

SZÓNYI ISTVÁN: ÁTTELEÉS A DUNÁN. Olajfestmény

SZÓNYI ISTVÁN: ESTE ZEBEGÉNYBEN. Olajfestmény
Az Orsz. M. Szépművészeti Múzeum tulajdona

SZÓNYI ISTVÁN: VÍZPARTI JELENET. Olajfestmény
Az Orsz. M. Szépművészeti Múzeum tulajdona

SZŐNYI ISTVÁN: HÁZAK AZ ORSZÁGÚT MENTÉN. Olajfestmény

SZŐNYI ISTVÁN: IBÓS VÖLGY. Olajfestmény

Mándy Aladár ár tulajdona

SZÓNYI ISTVÁN: HÁZÉPÍTÉS. Rajz
Jakab Dezső úr tulajdonsa

SZÓNYI ISTVÁN: ÉPÍTKEZÉS. Vázlat
Béla Zoltán úr tulajdonsa

SZÓNYI ISTVÁN: SZEKEREK. Rajz
Fóti János úr tulajdona

SZÓNYI ISTVÁN: TEMETŐ. Rajz

SZÓNYI ISTVÁN: VIHAR ELŐTT. Reiz

SZÓNYI ISTVÁN: HÁZTETŐK. Reiz

SZŐNYI ISTVÁN: VÍZTŰKÖR. Rajz

SZŐNYI ISTVÁN: TANYA. Rajz
Ugron Gábor és hűlődése

SZÓNYI ISTVÁN: VARRÓNÓ. Rab

SZÓNYI ISTVÁN: ANYASÁG. Részeg

SZÓNYI ISTVÁN: NAPNYUGTA. Rézkarc

SZÓNYI ISTVÁN: TÉLI TÁJ. Rézkarc

TELEPY KÁROLY

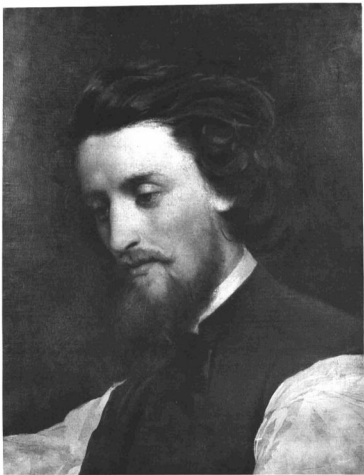
(1828—1928)

Egy katalógusban, amely fölött huszonkét év szállt tova: előttünk van az arca. Havas fel, de meleg tekintet, jószág és bölcsesség harmóniája a vonásokon. Akik ismerték, s Telepy Károlyt e század elején még rengeteg ember ismerte: tanuskodhatnak mellette, hogy a fénykép nem hamisít. Telepy Károly csakugyan ilyen volt: a kedély, a szív embere, holta napjáig rajongója mindennek, ami művészetet jelentett s ami az életben a művészetét történt. A katalógus majdnem öt és félszáz képpel egy kiállításról szól. Időpontja a kiállításnak: 1906, színhelye a Múcsarnok. Telepy Károly, aki évtizedeken át annyi kiállítás sorsát tartotta számon, annyi kép és szobor ügyével tördödt: ekkor a maga portájáról hordta össze népes seregszemlére a képeket. Kisebket és nagyobbakat, régieket, amelyekre már patinát vont az idő, és újakat, amelyekre pátriárka-léz rakta fel a színeket, a Telepy Károly egész ecsefforgató-nemzedékét jellemző gondossággal. A kiállítás, amikor bezárult, hamar kitűnt róla, hogy afféle hatványdal volt. Pár hónapra rá Telepy Károly zömök és ürge kis alakja végkép eltűnt a művészi életből, abból a műcsarnoki szobából, amelynek ablakán tekintve a Stefánia-út mondán-forgalma az új Budapestről beszélt, de falai közt az ő jelenlétével még a táblabíróvilág szellője lengedezett.

Ha valakiről el lehetett mondani, hogy nagy idők tanuja, akkor Telepy Károlyra igazán illett ez a megállapítás, aki a magyar művészet heroikus korszakának aktív résztvevőjeként jött át a huszadik századba. Amikor született, Telepy György színész és díszletfestő fiaként, Petőfi Sándor például kis iskolásfiú cipőjében taposta a sarat, Liszt Ferenc mint karcsú és fekete hajú gyereklő zongorázott Párisban ragyogó szemű dámáknak s Pest alig volt több, mint ma egy mezőváros. A legendás nevű Barabástól kapott leckeórákat a rajzból s már fiatal művész számba ment, rámarköltségei és eladási problémái voltak, amikor

Munkácsy nevét még nem ismerte a világ, mert nem is volt a világon. Ő azokat az ágyúkat hallotta dűbörögni az országúton, amelyek mögött pirossipkás csapatok marsoltak, de nem Ferenc József parancsára, hanem Ferenc József ellen. Kezdve az első vonat csoszogásától a rónán át száguldó expresszig, a villany, a telefon, az auto, a nagy hidak és körutak jegyében alakuló Budapestig mi mindent látott a magyar életben! S mi mindent látott a magyar művészetben, kezdve azoktól a viszonyoktól, amikor a jobb családok piktorrá lett flait elvesztett embernek tekintették, addig az időpontig, amikor a művész élet organizáltságát egész sor intézmény jelenti, a Képzőművészeti Társulat időbezer tagot számlál, amikor a festészet hívatottjainak nem aközt kell választaniok, hogy külföldi vándorbotot vegyenek-e kezükbe, vagy pedig, mint Borsos tette, beálljanak fotografusnak. Mennyi eseményét, kiizdelmét és diadalát láthatta Telepy Károly a magyar piktúrának, minö kivirágzását a fajtában rejlő művészi öserőnek, változásait törekvéseknek, stílusoknak, Markótól Szinyei Merséig, Székely Bertalantól Rippl-Rónai Józsefeg. Valóban, Telepy Károlynak nem volt szüksege rá, hogy valaki megismeresse vele a magyar képzőművészet történetét, asztalára tegye a művészet lexikonát. Majdnem nyolcvan évvel a vállán, benne, az emlékelben keringett ez a mult, ő maga volt az élő művészlexikon.

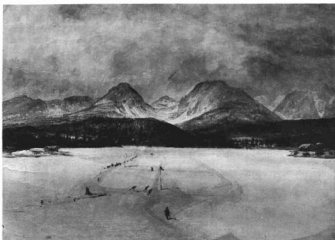
Telepy Károly a táj, helyesebben a vadregényes táj festőjeként hagyott hátra ezernél jóval több képet. Sokfelé járt, de nem hídba időzött legszívesebben oly helyeken, mint a Tátra sötét fenyvesel, a zord sziklák közt kanyargó Alduna, a Bakony, az ég rózsaszínű édességében úszó Campagna. Vidékeken, ahol bőven adódnak oly motívumok, amelyek már önmagukban is a pittoreszk hatásosság, regényes íz hordozói. Erdő sűrűje, amely szinte inválúja megbujni a haramiát, ódon kolostor a hegyoldal alkonyában, zuhogó vízesés, elhagyott

TELEPY KÁROLY (1828–1906): ÖNARCKÉP
Az Erssé-Múzeum tulajdona

TELEPY KÁROLY: A BRASSÓI FEKETE-UTCA. Olajfestmény
Viléz Telepy Miklós örökösének

TELEPY KÁROLY: A CSORBAI TÓ TÉLEN (KORCSOLYAVERSENY). 1889/90. Olajfestmény
Viléz Telepy Miklós örökösének

halászkunyhó, omló várfal: különös kedvvel került bele a vázlatkönyvébe. Csupa oly motívum, amelyet a természet mintha egy színpadi rendező kezével teremtet volna s ami még teatrálisabban hangsúlyozódott a műteremben elkészült képen. A kor hangja, divatja, iskolája volt ez Telepy Károlynál. Azé a koré, a negyvenes-hatvanas éveké, amelyek ifjúságát, festő-lényét átfomálták a polgári romantika szellemében. Azé az iskoláé, amelyet Telepy — Münchenben, Velencében és Rómában tanulva, — híven követett s mellette mindvégig kitartott. A magyar festészet már régen más csapásokon nyomult új horizontok felé, amikor Telepy továbbra is tiszteltetreméltó lovagja volt e piktúrának, amely a részletekben reális rajzhűségre törekedett, egészbenvéve viszont amit nyújtott, az bizonyos esztétikai séma szerint alakított természet volt, atelier-fényekkel és árnyékokkal, atelier-szfékkel. A stíluson belül persze, ami Telepyt az akadémiához fűzte, képein könnyű észrevenni magyar kedélyének melegségét s érdekes megfigyelni a változást is, amit az irányzatához való minden ragaszkodása mellett azért az idő hozott festésmódjában. A Szépművészeti Múzeumban kifüggesztett két képe közül ebből a szempontból jellemző a „Karthauziak kolostora Rómában”.¹ Itt nincs semmi régebbi munkáinak galériatónusából, a faktura puhább, a színek kivilágosodtak, a kék ég rajta a gyöngéd felhőkkel valóssággal „modern ég”.

Telepy Károly képelt, festői értékét mi másként látjuk ma, mint kortársai, akik

annyi munkájának voltak szíves vásárlói és elhelyezői a vidéki kúriákban és pesti szalonokban. A maga tetszetős, súlyos problémákat nem ismerő, derült érzelmi hurokat pengető művészetével Telepy egész bizonyosan népszerűbb volt, mint mondjuk, a sas szárnycsapásával tártalan magasságban röpködő Zichy Mihály. Egyet azonban ma is egyféleképpen lehet látni: az ideális hevületet, amelynek megtestesülése volt, amellyel a magyar művészet ügyét nézte és szolgálta. Amikor 1859-ben, ízévi távollét után hazatér: ez a hev viszi a művészek ama kevészármárcosainak első sorába, akik a magyar éjszakában az ecset, a véso eszközeivel kelgették a nemzet lelkierejét, nem engedték maguk fölött úrrá lenni a „Vén cigány” dübörgő sirófaiból, vagy a Tompa-féle elégiákból kihangzó pesszimizmust. Ennek köszönhető, hogy minden schwarzgelbmesterkedés ellenére megindul egy országos szervezkedés a magyar művészet érdekében, hogy a kis szemhatáru és a honi művészet rovására bécsi tucafestőket protegáló Pestí Műegylet helyére megalkul a Képzőművészeti Társulat. Telepy Károly egyik alapítója, agilis szervezője, mindvégig főembere (1880-tól műtárosa) ennek az intézménynek, amely a későbbi virágzás szilárd talaját veti meg, amelyen főleg a századfordulói színté kizárólagosan nyugszik művészeti kultúránk fejlesztése.

Telepy neve, műtárosa szobája elválaszthatatlan a Társulat multjától. Az érdemek, amelyeket alakja mutat: a Társulaton keresztül egyszersmind érdemek az egész magyar művészet történeti lapján.

DÖMÖTÖR ISTVÁN

¹ Bepe. A Magyar Művészet I. (1925) évfolyamában az 808. oldalon.

FERENCZY ISTVÁN (1792—1856): ALLEGÓRIA A BÉKÉRE 1818. Acéltérem
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. Örv. Jánosdeák Andrásné úrnő ajándéka 1902

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉREM- ÉS PLAKETTGYŰJTEMÉNYE

A ki a Szépművészeti Múzeum modern szoborgyűjteménye katalógusának előszavát olvassa és megismeri belőle az egymásután felsorolt akadályokat, melyek évekig késleltették e gyűjtemény megnyitását, fájó meghatódással érzi ki a szavak mögött rejtőző panaszok hangját. Egy félig-meddig kész, értékes gyűjteményt évekig elzárva kellett tartani a nagyközönség gyönyöréhes szemét elől, mert nem tellett a szobrok elhelyezésére szükséges talapzatokra, üvegszekrényekre és a rendelkezésre álló csarnokszerű helyiség megfelelő tagolásra és háttérnek kiképzésére. A dologban csak az a vigasztaló, hogy a gyűjtemény megvolt és egy hozzáértő vezetőember agilitása a mutatkozó hiányok kitűnő pótlását aránylag rövid idő alatt tudta keresztülvinni, mert szekrényeket venni és helyiséget átalakítani

könnyebb, mint egy repraesentatív gyűjteményt összehozni.

A múzeumi ember gyakorlott szeme megérezte, hogy a szobroknak régebben dívatos sorbaállítása nem felel meg a ma követelményének. A szobrok kellő hatást csak akkor gyakorolnak, ha megfelelő háterek elé kerülnek és ha a régebben dívott szoborerdőt üvegszekrények szakítják meg, melyekben szoborvázlatok, kisplasztika: apró szobrok, érmek és plakettek nyerne elhelyezést. Az érmek és plakettek pusztán egymásmellé sorakoztatása is könnyen unalmassá válhatik azonban. A szobrászat, bizonyos elvontságánál fogva, mely legtöbbször nélkülözi a színt, de tárgyának és kifejezési módjának korlátozottságánál fogva is nehezebben közelíthei meg a közönség számára. Hozzájárul, hogy közönségünk érdeklődése, nagyszámú szobrászati gyűjtemény

GLITTMANN JAKAB (1815–1888 v. 1861):
IL. JÓZSEF. Viaszdombormű
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum.
Glittmann Géza ör. elődika 1919-ben

BOEHM JÓZSEF EDOAR (1854–1890):
VIKTÓRIA KIRÁLYNŐ. Bronzérem
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. Vételtilt 1896-ban

TELCS EDE: GRÖF ANDRÁSSY GYULA
Bronzérem, 1906
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum.
A miniszterelnökség ajándéka 1926

BERÁN LAJOS: GRÖF MAILÁTH GUSZTÁV
KAROLY ERDÉLYI PÜSPÖK. Bronzplakett
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum

hiánya miatt, egyébként is a képek felé hajlik. Modern szoborgyűjteményünk e téren is hiányt pótol és nem mellékes, hogy a különben is tartózkodó közönséget az elrendezés ügyessége folytán is a maga részére nyerte meg. A gyűjtemény körülmények adta nagy hiányosságait senki az igazgatónál jobban nem ismerte, de az elrendezés ötletessége és izléses volta e hiányok érzését is eltüntette, úgyhogy a kis gyűjtemény szinte kerekded egészként hat.

A hiányosság alig feltűnőbb valahol, mint a szobrok mellett bemutatott érem- és plakettgyűjteményben. A gyűjteményben a magyar érem- és plakettművészet fejlődését a XIX. században úgyiszólván csak hiányos vezérszókban kapjuk, a külföldi irányú gazdag művészeit pedig csak egyes szinte öletszerű példákban. És mégis azt mondhatjuk, hogy aki sohasem látott plakkettet, e kis gyűjtemény megismerése után a modern plakettművészet törekvéseiről tisztább képet visz magával, mintha a plakett egész fejlődését feltűnő nagy gyűjteményt látott volna. E benyomás tüke a rendelkezésre álló anyag érdekes megválasztásában és bemutatásában rejlik. Különböző idők egyes reprezentatív művészeinek alkotásai, bár sokszor nem is egyenletes válogatásban és mennyiségben, nemcsak az illető művészek, de a megfelelő idők törekvéseiről is tájékoztatnak. A kevésbé iskolázott szemű közönség figyelmé pedig az ábrázolt személyek vagy tárgyak, esetleg a plakett rendelkezésre szolgáló alkalom érdekessége folytán is feléjük terelődik. A művészet iránt való érdeklődés így irányú fölkelése nem mindig tisztán művészi eredetű, de a cél e téren valóban szentesíti az eszközöket.

Maga a kis gyűjtemény eredete alig másfél évtizedre vezethető vissza. Néhány háború alatti vásárlás, továbbá a Nemzeti Múzeum szinte teljességre számottartó éremgyűjteményéből való 1925-i letét és egypár nagylelkű adakozó ajándéka vette meg alapját. A háborút megelőző szórványos vásárlás csaknem minden rendszerességet nélkülözött még, mert a múzeum akkori vezetősége úgyiszólván alig gondolt a plakettek kiállítására.

Különbö magának a modern magyar plakettművészetnek is alig 3 évtizedes múltja van és első buzdításait a XIX. század máso-

dik felében feltűnt francia plakettművészek munkáiból nyerte. Ami ezt megelőzte, idegen származású, nekünk dolgozó vagy hozzánk került művészek vagy idegenbe szakadt magyar művészek összefüggő fejlődést nem mutató egyes munkái. Az első lökést a modern érem- és plakettgyűjtésnek a magyar közönség körében az 1905-ben alakult *Éremkedvelők Egyesülete* adta, mely 1907-ben a *Nemzeti Szalonban* rendezett kiállításán mutatta be először nyilvánosan a magyar érem- és plakettművészet fejlődését. A lendülettel megindult gyűjtést a háborút követő évek nagy letérése követte. Az említett Egyesület már, hogy a példaadással a háború előtt és alatt szépen nekiindult, de utána megszakadt gyűjtésnek ismét új serkentést adjon, 1924-ben a budapesti gyűjtők és művészek alkotásai-ból az Iparművészeti Múzeumban rendezett nagyszabású érem- és plakettkiállítást, mely a görög és barbár éremtől kezdve a modern érmeket és plaketteket is felölelte. E kiállítás mintegy ötvennyolc kiállító anyagát mutatta be és bár nem egy gyűjtőnk anyaga hiányzott belőle, mégis fényesen bizonyította az ezirányú gyűjtés kedveltségét. A háború alatti keletkezett sapka- és egyéb jelvények, valamint emlékérmék, melyeket igen gyakran elsőrangú plakettművészeink készíttettek, számos értékes alkotással gyarapították a magyar plakettművészetet és a plakettgyűjtéstől különben távol álló háborús gyűjtőket is a plakettgyűjtők táborába vonzotta.

A XIX. század magyar éremművészeinek sorát *Ferenczy István* (1792—1856) nyitja meg. Az „első magyar szobrász” pályáját különben is mint éremművész kezdte meg Bécsben. Eme bécsi tanulóéveinek végéről (1818), közvetlen Rómába való költözése előttől való a gyűjteményben látható Béke allegóriája acélérem, Ferenczy egyik első érme a rokokót közvetlenül követő klasszicizáló stílus terméke. Pár évvel később (1823), római korszakából való VII. Pius pápa bronzérme, az egyházfő markáns profilképével. Ferenczy többi érme csak viaszszálatban maradt ránk: a kelyhes csendéletszerű kompozíció, valószínűleg a herculesfürdőt katonai kápolna orom-díszének első fogalmazása (1838) és a többi, élete utolsó rimaszombati éveiből,

REMÉNYI JÓZSEF: SEBESÜLT KÖTÖZÉSE. Vasplakett. 1916
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. Ajándék 1917-ben

BÖHM JÓZSEF DÁNIEL (1794—1868):
ÖNARCKÉP. Viaszdombormű palafalon
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. Vétel 1898-ban

REMÉNYI JÓZSEF: TELCS EDE. 1928. Bronzérem
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum.
Vételi Halmos Izor adományából 1928-ban

MOIRET ÖDÖN: SZENT GYÖRGY-PLAKETT. Ezüst
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. A kultuszminiszter ajándéka 1913-ban

az ötvenes évekből való viaszdombormű. A kameaszzerű fejek fejlettebb stílust mutatnak és nemes egyszerűségükkel kapnak meg ifjúkori műveinek aprólékoságával szemben, a kompozíciókon pedig mint a klüszködő lovason, renaissance érmeek visszhangját érezzük, míg a Lenyűgözött haza allegóriáján az antikizáló stílus már romantikus felfogással vegyül. *Böhm József Dániel* (1794–1865), a Szepes-olasziban született bécsi éremművész, két jellegzetes érme képviselője. Böhm, miként Ferenczy, ugyancsak a bécsi akadémia nevelte, kinek a bécsiek empire-szobrásza, Zauner volt a mestere, majd később Rómában tanulta az éremvészt, 1829-től pedig Bécsben élt, utóbb mint a vésnök akadémia igazgatója. Stífti András báró, I. Ferenc udvari orvosának érme (1834), valamint József nádor ötvenéves jubileumi emlékérmé (1846) finom naturalizmussal ábrázolt klasszikus fölfogásának példái. Viaszdomborműű önarcképe a magyaros nyakkendővel és zsinóros ruhával magyar származása mellett tesz tanúságot. *Fia, Boehm József Edgár* (1834–1890), már a XIX. század második felének éremművésze és ránkénve teljesen idegen, ki atyjánál folytatott bécsi tanulmányai után Párisban, majd Londonban, mint Viktória királynő szobrásza, élt. Viktória királynő erős körvonalaktól határolt kemény és száraz modellálási profilképe élete végéről, 1887-ből való. Böhm József Dániel kortársa az ugyancsak klasszicizáló *Guttman Jakab* (1815–1886 v. 1861), kinek a negyvenes években készült II. József császár viaszdomborműve mutatja klasszicizáló törekvését.

A magyar emlékérem eme első XIX. századbeli művelőitől hatalmas ugrás vezet a századvégén működő első plaketistákhoz, a modern magyar plakettművészet tulajdonképpen megindítóhoz. *Loránd Antal* (1865–1927) és *Szárnovszky Ferenc* (1865–1905) is Bécsen keresztül Párisban nyerték további kiképzésüket. Mindkettő eleinte Hellmer tanítványa Bécsben, az utóbbira azonban a francia nagy plaketművészek, először Chapu hatottak elhatárolólag. Loránd, mint az Iparművészeti Iskola kispasztikai tanára, nem egy fiatal magyar művész figyelmét terelte a plakettre. Gyűjteményünkben a soproni Széchenyi-szobor leleplezésére (1897)

készült érmén Széchenyi impresszionisztikus, szinte barokkos lendülettel odacsapott fejét látjuk. Szárnovszky a magyar művészeti ipar kitüntetésére szánt, 1896-ból való érme kompozíciójában és kivitelében is a francia plaketisták előkelőségére emlékeztet. *Schwartz István* (1851–) teljesen bécsi művész lett és csak azon a réven kért itt helyet, hogy Nyírán született. Georg Raphael Donner, a pozsonyi Szent Márton-szobor alkotójának, 200 éves születésére készült érme (1895) magyar vonatkozású, nemkülönben Rudolf von Eitelberger, a művészettörténet bécsi tudós professzorának és egyik megalapítójának a Tilgner-Makart korszak barokkos érzésében fogant profilje is, mert Eitelberger számos értekezésében foglalkozott művészetünk emlékeivel.

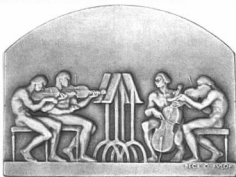
Szárnovszkyval csaknem egyidejűleg indul a modern magyar érem és plakett egyik legtermékenyebb és egyben legkiválóbb művelője, *Beck Ö. Fülöp* (1875–). Beck Lorándi vezetése alatt kezdte tanulmányait, valósággal azonban Párisban Donscarne és Roty plaketjei indították amaz útra, amelyen az idők folyamán folytonosan fejlődve és alakulva a magyar plakett egyik legegényibb ízü, európai hírére és jelentőségre emelkedett mestere lett. Gyűjteményünk gazdag oeuvre-jének jelentős sorozatát foglalja magában és művészetének fejlődését talán leghiánytalanabban mutatja be, noha a múlt század kilencvenes éveiből való korai érmei és öntvényei hiányzanak belőle. Itt látható legkorábbi munkái már egyéni hangját éreztetik: a Nemzeti Múzeum százéves fennállására készült, részletekben gazdag, szinte cizellált finomságú emléklakett (1902), Endrey Sándor festő feleségének impresszionista módon érzett lágy, nagy formákra egyszerűsített profilja (1904). Különösen szerencsés termékenységű az 1906-os év. Ebből valók Balassa János orvostanár kétoldali érme, Ráth György, a nagy magyar amateur három részre osztott plaketje, a Gyulai Pál-emléklakett a síró három árva és anya finomságban és bensőségben páratlan alakjalval és csodálatosan egyensúlyozott kompozíciójával, továbbá a mesterien körbe komponált monumentális Mikes Kelemen-érem. A Balassa jellegzetes szűkszavúan modellált fejével tartanak rokon-

REMÉNYI JÓZSEF: NYILASOK. Bronzplakett
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. Vétetett 1919-ben

BERÁN LAJOS: HADIÉREM. Bronz
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. Vétetett 1919-ben

BECK Ö. FÜLÖP: VONÓSNÉGYES. Ezüstplakett
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. Vétetett 1919-ben

BERÁN LAJOS: EROS. Ezüstérem
Az Ezenkedvelők Egyesületének 1912. évi tagdíjki írtéka, Orsz. M. Szépművészeti Múzeum

BECK Ö. FÜLÖP: MIKOS KELEMEN. Bronzplakett
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum. Vétetett 1919-ben

FERENCZY BENI: DR. MELLER SIMON
Bronzférem, 1917
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum.

MURÁNYI GYULA (1881—1920):
PÉCSI JÓZSEF, 1918
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum

ságot gróf Tisza István (1907), valamint Ilosvay Lajos (1908) feje, viszont szigorúbb fölfogáshoz jelent átmenetet báró Müller Kálmán orvostanár (1911) és Zipernovszky Károly elektrotechnikus (1912) arckép-plakettje, míg Hülli Hümér sebész plakettje (1916) masszív egyszerűségével már átvezet Hauszmann Alajos építész (1922) arckép-plakettjének egységes tömegelrendezéséhez, mely elsje a későbbi (1923–28) nagy monumentális művészeknek: Pollák Mihály, a Nemzeti Múzeum építőjének kissé klasszikus tűző portraitjához, Ybl Miklós plakettjéhez és a Zeneművészeti Főiskola felszázados emlékplakettjéhez Liszt, Erkel és Mihalovics harmas fejével. Ez utóbbin a három fej különböző haj- és szakállviselete (a borotvált arcú, sörényes hajú Liszt, a rövid körszakállas, leomló fűrtű Erkel és a hosszú szakállú, ritkuló hajú Mihalovics) is hozzájárul a fejek dekoratív elrendezéséhez. A közbeeső 1915–19. évek művészi fejlődésének ornamentálisan dekoratív irány felé hajlását képviselik, melynek útjelzői az 1915-ös kétoldalas hadiérme a lovon ugrató kurucal és az őrlálló bakával, a Kurucfej, Arany János érme Toldi Miklós alakjával (mindkettő 1917), valamint egész sora a zenei tárgyú plaketteknek 1919-ből. E plakettek a zenének szinte maradék nélküli mely kifejezése van az egyes alakok mozdulataiba rögzítve és közöttük az egyszerű kompozícióba szorított kvartett éri el a kifejezés és megoldás csúcspontját. Beck művészetének fejlődési lehetőségét e kis gyűjtemény korántsem zárja le, mert művészi szárnyalása és új megoldásai meglepetésekben gazdagon szelnek fölfelé. Körülbelül Beckel egyidőben kezdte tevékenységét a modern magyar plakett másik mestere, *Telcs Ede* (1872–) is. Egyéb szobrászi alkotással mellett szinte mellékesen foglalkozva a plakettel, e téren mégis egész sor fiatal művésznek lett a tanítómesterévé. Élesen figyelő szeme, a szobrászmesterség teljes uralása kezdettől fogva úgyszólván az arcképplaketthez vonzották, melyen mindvégig naturalisztikus kifejezőmódja maradt az uralkodó, innen nagy nevelő hatása is a fiatal nemzedékre. Gyűjteményünkben nem legjellemzőbb munkáival van képviselve, mert legkiválóbb arcképplakettjei hiányzanak belőle. Id. Andrassy Gyula gróf

nemesen előkelő feje (1906), Fayer László jogtudós (1909), Dessewffy Arisztid (1911) egyszerűségükkel megkapó fejei csak sejtetik arckép-jellemző erejét, kívülről kompozíciós plakettjei: a pécsi orsz. kiállítás érme (1908) az elől ülő férflattal, a háttérben a Kolozsvári György és Márton Szt. Györgyszobrával, a komponálás és pontos, finom mintázás példaképe, a Boszorkány (1911) az említett tulajdonságok mellett diszkrét humorát szövegezte meg, a Bevonuló katonák háborús plakettje (1915) pedig a mozgalmass, változatos részleteken kívül térkitöltő nagy komponáló tudását mutatja. A Telcs műterméből indult plakettművészek között *Berdn Lajos* (1882–) a legidősebb és egyike legtermékenyebb művészeinknek, amely téren 1902 óta működik. Gyűjteményünkben legkorábbi (1908) munkáján, a Kőrösi Csoma Sándor érmén, nemcsak a zártabb formákban modellált fejen, de különösen a hátlap férfiaktján a fény és árnyék ellentéte érdekli, ezen, továbbá dr. Szendrei János művészettörténész negyedszázados jubiláris érmén (1911) még a lágy festőiség érvényesül, Erkel Ferenc három részre osztott plakettje (1913) már mintha lapos síklakból volna összeillesztve, egységesen zártabb ismét Jendrassik Ernő orvostanár arcképe (1915). Ez a zártág kompozícióban és formákban legerőteljesebben jut kifejezésre hadiérmen (1915), melyen a görög harcok aktja a rátekerődőz kgyókkal mesteren tölti be a felirattal lezárt koralakú felületet. Újabb plakettjein: Dunaiszky László szobrász (1921) és gróf Mailáth Gusztáv, a nagy erdélyi püspök (1922), masszív, szobrászi formák jutnak kifejezésre. Telcsnél kezdte tanulmányait és később Párisban folytatta a fiatalon elhunyt *Murányi Gyula* (1881–1920) is. A beteges, gyöngye testalkatú, finom lírai hajlandóságú művész testl mivolta is a kisplasztika felé terelte. Lágy, franciás formák jellemzik már korai (1910) Mikszáth Kálmán-plakettjét, mely szinte éterikus finomsággá válik Pablo Casals felalakján és vastkosabb fölírakásban jelentkezik Son Harry cellista plakettjén (mindkettő 1916-ból), mindkét zenész arcán mesterileg érzékeltette a cello hangjába való elmélyedést. Murányi naturalisztikus formálása élete közeledő vége felé a stílusváláshoz hajolt. E stílusváltozás terméke Pécsi

MEINIER, CONSTANTIN (1851–1905):
ÖNARCKÉP. Bronzdombormű. 1899
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum, Vétellett 1911-ben

DILLENS, JULIEN (1849–1904):
LÉON VAN DER KINDERE ÉRME. Bronz
Dr. Hámos Pál ör. ajándéka. 1925

FRANJEŠ MIHANVIČ ROBERT:
DR. KRŠNIAVI IZIDOR PLAKETTJE. Bronz
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum,
Dr. Hámos Pál ör. ajándéka. 1925

MEINIER, CONSTANTIN:
A BELGA VÍZFESTŐK PLAKETTJE. Bronz
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum
Dr. Hámos Pál ör. ajándéka. 1925

FRANJEŠ MIHANVIČ RÓBERT: A SZÁNTÓVETŐ. Bronzdombormű
Orsz. M. Szépművészeti Múzeum, Vétellett 1916-ban

József majdnem renaissance condottiere-ré stílizált, Murányinál szokatlanul robusztus formákban mintázott arcképplakettje (1918). Telcs hatása alatt indult, mint ő maga a gyűjteményünkben látható, 1923-ban mintázott Telcs arcképplaketten is jelzi: „Telcs Edének, ki szárnyra segítve röplüni tanított.” Reményi József (1887—) gondolatokban, művészi megoldásban és termékenységgben fiatalabb plakettistáink egyik legkiválóbb tehetsége. Később a kitűnő Georg Roemer alatt Münchenben is tanult és sokáig pompásan mintázott apró szobraival tűnt föl. Bámulatos termékenysége mint plakettművészé főleg a háború alatt és az azt követő időkben bontakozott ki. A Nyilasok és Botond legyőzi az óriást plakettjein (mindkettő 1912) már mint szigorú térkitöltő, kemény, nagy szobrászl formákkal dolgozó plakettista jelenik meg, hasonló lapos formákat a felfogásban és ruházatban klasszicizáló törekvéseket és zárt kompozíciót mutat a Sebesült kötözése háborús plakett (1916). Az alak térbehelyezése a problémája a későbbi kőralakú, Ledát a hatyáival és az ovális félig ülő, fekvő női aktot a papagájjal ábrázoló plaketteknek. Kiválóak síma felületen nagy formákba fogott Férffeje (1917) és Andris flának félves korában és Telcs Edének a felirattal dekoratív körülzárt puritán egyszerűségű arcképféje. A Bethlen Gábort tudósai körében ábrázoló emlékérem (1924) a mozgalmasság tömeg festői, mégis masszív formákban való megjelenésével olasz renaissance érme felfogásának visszhangja. E kis gyűjtemény Reményi művészetének nagy változatosságát csak úgy szólnak kiragadott példakkal illusztrálja.

Beck Ö. Fülöppel függ össze, amennyiben nevezett bátyja műtermében dolgozott először a tulajdonképpen ötvösnek indult, korán elhunyt, ritka tehetségű *Fémes-Beck Vilmos* (1885—1918). Münchenben később Roemer-nél tanult és segédkezett, majd Párisban és Londonban is nyert benyomásokat. Alig 20 plakettje maradt ránk, melyek rövid élete utolsó 8 évében készültek és amelyeket maga öntött. Legkorábbi plakettje: Lechner Ödön (1911) és az Orpheus, ennek a minden ízében eredeti tehetségű művésznek munkái között, szinte konvencionálisak. A Látás gyönyöre szigorúan körbe komponált, szinte geometrikus benyomást kelthő ülő női aktja a

madárral a Merítő nő gyönyörű aktján feloldódik és lendületbe megy át, a mozgás még szabadabbá válik a szőlőfürttel táncoló Bacchuson és harmonikus mozdulatba merevedik a Madaras nőn. Ezek a plakettek a maguk természetéről elvonatkoztatott, de tükör harmonizálót érzékítő alakok mozdulataival olasz renaissance érmei szellemét lehelik, melyek, mint ezek, művészi összhangosság és mesterségbeli technikai kísérletek együttes szerencsés szülöttei.

Az első Telcs-tanítványok nemzedékéhez még két igen termékeny plakettművész tartozik: *Csillag István* (1881—), kit Tóth Béla fró en face ábrázolt gyöngéd, festői fölfogású plakettje (1907), továbbá *Csiszér János* (1885—), kit Wlassics Gyula plakettje (1912) képvisel a gyűjteményben. *Moiret Ödön* (1885—) úgy szólnak csak vendég a plakett terén, ahol mint a Szent György-plaketten (1912) ízlése és finom dekoratív tehetsége érvényesül. *Ferenczy Béni* (1890—) kereső, eruptív tehetsége e téren is igen érdekeset alkotott. Művészetét két csaknem ellentétes felfogású, de technikai megoldásban hasonló plakettjén látjuk: az életől elvonatkoztatott Ady-fejen (1925) és dr. Meller Simon művészettörténetről életet lehelő fején (1917). *Esseő Erzsébet*, a plakettművészek egyik legtehetségesebb fiatal hajtása, Münchenben él. A háború utolsó éveiben feltűnt plakettjein müncheni művészek és még inkább az olasz renaissance művészek elég önállóan feldolgozott hatása érzik. Hadiérmén (1917) a renaissance művészek nevelteként jelentkezik.

Az érem- és plakettművészetet tárgyaló legfontosabb magyar irodalom. Ráth György: Az érem. Ráth György: Az iparművészet könyve I. köt. Budapest 1902; Meller Simon: Ferenczy István élete és művei. Budapest 1915; Csáky Károly: A magyar érem- és plakettművészet története. Budapest 1907; Elek Árpád: A magyar éremszobrászat Orgei és Hjal. Művészet 1908; Lyka Károly: Az érem- és plakettművészet. Hlusa. Budapest 1910; Dr. Siklósy László: A modern magyar éremművészet és művelőd. Budapest 1910 (Különnyomat a Numizmatikai Közletemből); dr. Gósi Ödön: Magyar érmek emlékérméi. Budapest 1911 (Különnyomat a Numizmatikai Közletemből); Fehér Gyula: Magyar érmek emlékérméi. Numizmatikai Közletem 1915 és 1922; Mihálics Béla: Magyar jogszabályok és államférfiak emlékérméi. Nem. Köz. 1910; Csáky Károly: Budapesti gyűjtők és művészek érem- és plakettművészete. Budapest 1904.

A XIX. század külföldi érem- és plakettművészetének csak egyes példáit látjuk a Szépművészeti Múzeum gyűjteményében. *Tommaso Mercantelli* (1758—1821) bár olasz éremvész, egyike azoknak, aki a század elején, amikor Olaszország nagy része még Ausztriához tartozott, Ausztriának is dolgo-

zott. VII. Pius pápa érme, utolsó munkája, bennünket már azért is érdekel, mert a pápa azt elismerése jeléül az őt mintázó Ferenczy Istvánnak ajándékozta. A másik Ausztriának és Magyarországnak sokat dolgozó olasz éremművész *Antonio Fabris* (1792—1865) klasszicizálón felfogott, Kazinczy Ferenc százados születése emlékére készült érmével (1859). Fabrison kívül a romantikus idők másik híres éremvésze az egy ideig Böhmben, Bécsben működött *Konrad Lange* (1806—1856), kinek számos magyar érme közé tartozik az itt levő, Pyrker János László egri érsek és költő érme (1846), továbbá a József nádor jubiláris érem (1846). Böhmben nagy tanítványa Bécsben, a modern osztrák érem egyik megteremtője, ldre a modern francia éremművészek is nagy hatással voltak, a családja révén Magyarországgal állandó kapcsolatban élő *Anton Scharff* (1845—1903). Számos magyar vonatkozású érme közül való Pulszky Ferenc nagyszerű arcképérme (1884). A másik nagy Böhmben tanítvány Josef Tautenhayn neveltje *Rudolf Marschall* (1873). A jelenleg élő osztrák arcképlakettművészek emez egyik legelsejének munkája Paul Heyse német költő festői finomságú arcképe (1900). A modern francia érem- és lakettművészet két megteremtője, a lakettművészet Európa-szerte nagy megihletői *Jules Clement Chaplain* (1839—1909) és *Louis Oscar Roty* (1846—1911). Művészetük jellegzetes példái gyűjteményünkben:

az előbbi Casimír Perier köztársasági elnök érme (1894), valamint az 1900-iki párisi világkiállítás jutalomérme, az utóbbi Sadi Carnot köztársasági elnök temetésének lakettje (1894). A franciákhoz szorosan csatlakozik *Erik Lindberg* (1873—) svéd éremművész itt látható néhány arcképlakettje. A nagy belga *Constantin Meunier* (1831—1905) ritka vendég a lakett terén, de egyénileg felfogott önarcképének (1899) és a Belga aquarellisták lakettjének (1901) klasszikus ereje is a nagy szobrászra vall. Mellettük a kitűnő horvát *Robert Frangeš Mihanović* (1872—) két munkája mint tehetséges követő alkotása hat. A német mestereket elsősorban a magyar lakettművészekre befolyást gyakorolt *Georg Roemer* (1868—1922) és *Maximilian Dasio* (1865—), továbbá *Hans Schweigerle* (1882—) pár finom, bár nem jelentékeny munkája sejteti. Hozzájuk számítható még a Drezdában működött *Georg Wrba* (1872—1927) Alfred Messel berlini építész jellegzetes érmével, valamint a Budapesten 12 évig működött svájci *Richard Zett* (1887—) a Kéve művészegyesület részére készült erőteljes hadiérmmel (1915). A teljesség kedvéért említjük itt még a főleg Rómában élt norvég-német lakettművészt és keramikust, *Hans Stoltenberg-Lerche*-t (1867—1920), kinek invenciózus, dekoratív művészete egy nemeslelkű adományozó jóvoltából egész gyűjteménnyel szerepel a többiek közt.

FŐNAGY BÉLA

Szablay-Frischauf Ferenc úr tulajdona

Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának tulajdona

Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának tulajdona

MAGYAR GYERMEKJÁTÉKOK

MAGYAR GYERMEKJÁTEKOK

Volt egy idő, nem is olyan rég, mikor még a felnőttek is tudtak örülni s játszani a gyerekekkel. A világ akkor még színesebb és jobbkezdű volt, mint ma. Valami halvány kis lilaszín felhőrongyocská maradt meg máig is az akkori lelkek égboltozatáról. Mikulás napján, karácsony estéjén meg is jelenik ez a fátýolfelhő a családok életében. Keresztülzúg az egy-egy percre a régi napsugár: a felnőttek maguk is gyerekké változnak egy órácskára. Milyen kár, hogy elmúlt ez a világ! A fejedelmi udvarokban itt is, amott is akadt egy uralkodó, aki lovaskatonákat gyűjtött a kincseskamrájába. Ezüstből való, zománcból ragyogó tarka hadsereget. A szomszédságában pedig ülkon egy főrangú hölgy játszott önfeláttat azzal, hogy bábukat öltöztetett. Vagy piciny könyvhát rendezett be babaedényekkel. A gyermekjáték csinálása maga is szórakozás volt félig-meddig. Az ötvös, az esztergyólyos, a fafaragó, a bábúllító, a viaszgyertyamártó és a parókacsináló mind játszott, mialatt ezeket a kicsiségeket fabrikálta. Ez a céhek életének virágzása idején, a kismesterségek ragyogása idején volt így. Kétháromszáz évvel ezelőtt a játékosztón még tisztán csillogott az emberi komolyság kúttakarója alatt.

Ma azt szokták mondani, hogy már a gyermekek sem játszanak. Ez épígy nem igaz, mint az a közkeletű mondas, hogy nincsenek többé gyermekek. A gyermekjátéknak ma sem múlt még el a kora. Csak mások a mai gyermek játékaik, mint a Telekiek, az Apaflak, a II. Rudolf császárok idejében volt. Ez természetes is. Az akkori gyermek a vitézl felvonulások, hajtóvadászatok, órácsináló ezermesterek tarka világáról álmodott. A mai gyerek ádventi éjszakai fölött ott rőpdősnek az ő szent rejtelmekkel a technika csodái. Dinamók, függőhidak, Zeiss optikai remekművei. A gyerekekkel nincsen semmi baj. Ők élvezkednek óta azt csinálják, ami a nagyok nyüzsgő világából a gyermekszoba ablakán át bevetődik hozzájuk. És ugyanazzal a szent buzgalommal hajtják ma az

elektromos energiát, mint az ó-egyiptomi gyerekek a British Museumban látható fából készült kenyérdagasztó nőszemélyt. A gyerekekkel nincs baj, — mindig csak a felnőttekkel. Ők hagyták abba túlságosan korán a játékokkal való babrálást. Nincsenek baba-ház berendező királykisasszonyok. De nincsenek órákkal, alchimával, sakkautomatával bibelődő hercegek és főurak sem. A legnagyobb kár pedig az, hogy nincsenek már olyan türelmes, szelíd és finom nének sem, amilyenek a frankfurti és weimari tízenyolcadik században még ott álltak ollóval és tarka papirossal a kis költők dolgozóasztalánál. A gyermekjátékról túlkorán mond le a mai ember. Lemond az első csemetésre, mely elhívja a munkához. Lemond egy életre, szemrebbenés nélkül lépve ki a vesztett édenből. De egyszer, nagyon későn, mégis mindenki elkezd foglalkozni a gyermekjátékokkal. Emlékei nyomán.

2.

A magyar gyerekjátékok mult emlékei kis részben még lappanganak. De legnagyobb részt elveszték. A gyerekjátékok történetének tragédiája különben is az, hogy veszni engedik őket. Olyan olcsó anyagból készültek nagyrészt, fából, bádögéből, viaszból, ónból, hogy nemcsak törekenyek voltak, de veszendők is. Hiszen az egész világon pusztulás lett a sorsuk. De másutt mégis vigyázott rájuk valami különös, titokzatos őrszellem: az ő saját gondviselésük. Párisban a Szajnából szedik ki sokszáz év előtt a vásáros sátrakból odahullott fémjátékokat. Itállában a karácsonyi és bethelmi játékok viaszbabái között meghúzódtak a félig mulatozás céljaira szolgáló felöltöztetett szent figurák. Németországban kisiparos-családok az őseik mesterművei közt őrzik kegyelettel az általuk csinált ónkatonákat. Minálunk azonban aligha volt játékszerkészítő-ipar.

Még feljegyzés is csak kevés szól róla, mi-fajta játékokkal játszottak a magyar úri gyerekek hajdanai századokban. Azokból a

memoárokból, melyek a tizenhetedik század erdélyi főurainak ifjúságáról szólnak, többet tudunk meg az ő sportszórakozásaikról, mint szobajátékaikról. Lovagolás, vívás, ugrólás, tekézés, komédiában való lóugratás, ez volt az ifjú kedvenc testgyakorlása. Kis gyereké meg olyasmí, ami ehhez közel állt. Labdázás, paritványak, nyílnak, íjnak forgatása, de nem utolsó sorban a gyönyörök gyönyöre: a faramaszás. Csupa egészséges, célszerű mulatság, próbája az izmoknak és a — nadrágoknak. Hogy ezenfelül a fiúknál a fa-ló, lányoknál a bábu nagy szerepet játszott, az úgyis gondolnivaló. Hiszen éppen ezekről a nagy erdélyi udvarházakról tudjuk, mennyi franciás életszokás és olasz fényűzési cikk vándorolt hozzájuk. Radvánszky Béla báró, aki oly pompás képet adott a régi magyar családi életéről, felemlíti a játékok közt a fiatal Apafi Mihály kirakó-kockáit. 1687-ben kapta őket ajándékba XIV. Lajos francia királytól. Hat kocka, hat-hat lappal; hat képet lehetett velük összerakni. Egyik kép egy erdőt ábrázolt. Ugyancsak az Apafi Mihály gyermekkorába nyúlik vissza egy másik játék is, alighanem szintén francia lelemény. Ez afféle domború és homorú tükrökből álló ládika lehetett. A közéjük tett kis tárgyaknak szörnyen meghízott vagy roppant cingár formáival neveltette meg a gyerekeket. Azt meg Apor említi meg az ő emlékezéseivel közt, hogy a régi erdélyi főúri gyerekek tanulószobáikban híd- és prágány-játékokkal szórakoztak. Éppen csak azzal maradt adósunk, hogy e játékok mibenlétét is leírja.

De különben is: mit használna még oly színes leírás is ezekről a régi játékokról, ha ők maguk elvesztek. A német ember végig-megy az ő Germanisches Museumában vagy a müncheni Deutsches Museumban s feléled előtte az egész iündervilág arany-szobáikban, bábszínházak és forgó sípládák muzsikája közben. Csak a mi múzeumaink némák a hajdani gyermekjátékok zsvajától. A jó Ég a tudója, miért.

De talán erre is meg lehet felelni. Mikor a mi régészeti és kultúrháttóriai múzeumaink keletkeztek, a szigorú archaeologia volt a kutató-érdeklődés tengelye. A páncélok és vérték, az urnák és gemmák, a fibulák és Diocletian-érmek, a kelta dárdahegy s a

klásott római mécses. Képzeliük csak el, mit szóltak volna a császári Róma e messi leszármazottai, ha az ő nemzeti múzeumai kriptájukban elkezdett volna egy mindössze kétszázéves kis gyaplas bégetni! Ők ott Tacituson gondolkoznak halgatólág, ez a kis számár pedig az ő konyhalatinságával szóltja a szomszédait. Az Isten még haló poraikban is áldja meg e múzeumvezető nagy férfiakat, de még az ő genialitásuk sem álmodhatja meg a világhangulat változását.

Pedig, ha illik ezt megvallani, nagyon alaposan megváltozott a világ érdeklődése ily dolgokban. Hisz jó, jó és szépek is szép az a klasszicizmus, mely él minden gimnáziumban s humanista szellemben nevelkedett ember lelkében. De a régi embert megfogni vitézi s gondolkodó életén túl, kothurnus és mente nélkül, megfogni az ő kised, jókedvű, táncoló, danoló, szerelmes és gügyögő életének formái közt, az talán szintén nem méltatlan feladat.

Franciaországban megcselekedték ezt a magángyűjtemények. Azért van ott mindenféle játékgyűjtemény, kezdve a beszélő babáikéitól a néger gyerekjátékokig. Mikor azonban a mi gyűjtőink ráeszméltek erre a hézagpótló missziójukra, akkor már késő volt. Az a kevéske játék, amit még ki lehetett csolni hamelni furulyaszóval rejtekeiből, bizony alig tud hírt adni a suliás magyar vitézek és a lenhajú, édespofájú kis dehnők mulatságos világáról. Aranycsipkés, bokor-ugrós szoknyácskálk, fltosorru, magas-kontyos arcaik a múlt század elejének dämáit vetiük elének. A sok ránc és szalag közt a csengők vígabb világról beszélnek, mint Tacitusé és Werbőczyé. A kis húzóskocsin forgó pruszlikos dáma pedig, ki tudja, mennyi utazó mannequinje a honi ipar című divat-mozgalomnak a gyerek-szobáikban? Csak ennyi volna, ami a gálás és táblabíró világgból ránkameri? Ki tudja, mennyi csörgőbaba, hány Vitéz László, Sörényes Ráró, mennyi kacsalábon forgó papírmásé várkastiely ül még egy-egy ládafiában...

Egykor talán csak statisztaik voltak szegények. De lehet, hogy hőstenörök és Deryme iflasszonyok szerepét töltötték be a gyermekek játszószobáikban. Ma pedig már hápgolni is alig tudnak.

Vetted-e észre, nyájas olvasó, hogy ez a sok szófia-beszéd mire való volt idáig? Arra, mire varázslók bűvészműtatványai előtt a csalímese. Ki akarom röptetni emlékeid kalitkájából a gyermekkori játékokat. Mert hogyné volnának, — mindenkinél vannak — régi bábjai, furcsa katonái, dugóspuskái, fakereplői és csókolózó galambjai a gyermekkorából. Valahol az emlékezetében. „Garasos játékok”-ról ki gondolta valaha, hogy ezek is történelemmé válhatnak? Vászárfa, búcsúfa, libagége, itt a vége, három krajcár minden darab. Ezek a melódiák, mind befészkeltek magukat az emberi elmének bizonyos zugaiba s most felröppentik őket az a közhangulat, mely kedvez minden elfojtott gyerekkori élményünknek. Hát igen: becsekké váltak ezek az apró kis ügyességek. Fölmerül holmi kirakodó-sátrak emléke, melyekben a mi jóitaink árulták az ilyen dolgokat. Olytótok, akik Komáromig úsztak, azután székereken nyikorogtak le az Alföldre. És a hánccs-kosarak, tülkök, fakanalak mellett ott voltak az édes kis lovacskák három krajcárért. Jó Isten, azért a három krajcárért mi mindent tudott egy ló! Futott a négy kerekén. Tollat, hozzá csírketollat hordott a fején. Színes kis puskát a lovassa vállán. És sípolt is a — legvégén. Azután néha négyen forogtak ők egy kis piros láda tetején, mely hangokat is adtala. Egy egész kis aréna zenével, körtáncsal, mechanikával és modern absztrakt művészetel. Vagyis: benne volt az a lapos, Istenadia, együgyű, egysíkú világszemlélet, amely részint a gyermeklélek miatt van így, részint a hulladéktának lapossága miatt. De a nagyobb igénylések idején már messzebb is ment a szülői áldozatkészség. Ilyenkor, karácsonytájt vagy születésnapon, a norinbergi bazár szentélye is feltárult. Pézsmellatú szappandobozok közül előkerültek a fakatonák, a kis piros házakkal és a mérgesszínű fákkal. Egy fahánccs-skatulyában szenderegtek, selyempapír kárpitozáson. Harminchatévi hatan. Itt már egész határozottan merem állítani, hogy a gömbölyű részleteket kubista hitvallása miatt csinálta így a grüdeni kisiparos-család. Voltak azután a két antipólus — Tótország és Tirol — között is bizonyos könnyedséggel elgondolt pipikék. Ezek csak úgy ezettek

az absztrakt formavilág és a háromdimenziós plasztika között, szegénykéik. Ezeket tudniillik fából faragták ugyan, de farkukat pávában hordták, mint holmi heraldikus díszlányok. Pedig csak öt-hat krajcárért kerültek bele a kereskedelembe s lényegükben mégis csak rucák voltak ők ezért a pénzért.

Hát így mulatott a szegény, szerény polgári gyermek a tizenkilencedik század közepétől a világháborúig a magyar világban. Gőzvasút, légnymásra járó kutya, óraműre tojó tyúk... Kinek jutott akkor már a modern technika vívmányaihoz? Csak akiket a városiasság s a fényűzés hulláma felkapott. A csöndes, vidéki gyermekszobákban csak búsan lógott a bocik feje, nesztelenül álltak a galambok a dúcokon és nagynéha béggett egyet a bárányka. Istenbáránykaja.

4.

Oh áldott szegénység, amely megintitod már a gyermeket is, hogy olyan egyszerűnek, megkapóan igaznak lássa a világot, amilyen az ő legbelső énje szerint lehet, ruhák, díszek, járulékok, kultúrák cífra ajándékai nélkül. Oh áldott szegénység, aminél csak egy van még nagyobb szegénység: a parasztyerekek.

Mert a parasztyerekéi játkaja, az bizony még a mieinknél is sokkal egyszerűbb. Neki jó az egykrajcáros taliga is, benne egy kis pólyással. Neki jó a kukoricaszárból készült hangszer is, ha hegedülni akar. Ha járműre vágyik, törött kondér fülét vagy pótkávé skatulyáját húzza maga után.

Ha motorra vágyik, ott a bűgöcska. Ha vízipuskára, ott a bodzafa ága. Ha háromkirálykor izzasztani akar, gyújtóféből csinálhat kirógós csillagtaratót. Ha a kis testvérét akarja megvenni, cénaszálra fűzi a cigánygyerekeket, akiket kártyalapból vágott ki s ugrómatyil lesz belőlük. És ha először gyullad fel lelkében a vágy: embert formálni és beléje lelket lehelni, ott van a tarka rongy a szemétdombon, amiből egy bábvilágot teremthet maga körül...

Ki hajolt le ezekhez a gyerekekhez, az ő csipcsup lényükhöz, hogy megfigyelje játékaikat? Ki törődött a rongybabáikkal, cini-cini hegedűcskéikkel, dióhéján, kukoricacsukán muzsikáló ujjakkal, ki látta meg bennük

azt, ami szegénységünkben, magukra hagyottságunkban is művész, mert a lélek mélyéről merít...?

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya látta meg. Egynehány gyűjtő, művészember, magyaros dolgok kedvelője látta meg. És a múzeum tisztviselői. Huszonöt éve, harminc éve szedik össze ott skatulyákba, kis üvegtékákba a paraszti játékokat. Amit a kunsági gyerek csinál és a göcseji. És amit a székely fazekas kitermelt kutyának, madárnak, tejesköcsögnek ráérő időken. Azt a miniatűr-népművészetet, mely a való világ kicsinyített égi mása. És készül egy forgókorongon, a „küsdedeknek”, mire egy pipa dohány füstje válik nagybajuszos gölöncsér szájában.

5.

A magyar gyerekjátékok ikertestvérével a népművészetnek. Egy anyától lettek. Mint ahogy a parasztpátlaka is egy fán termett a tündérmesékkel. Egy kőbabának meg egy templomozó matyó menyecskeének csak éppen a materiája más és más. Mikor a népművészet renaiszáncát élte nálunk, akkor volt a művészi gyerekjátékoknak is nálunk aranykora. Huszonöt évvel ezelőtt a mi iparművészetünk is érezte: ütött az óra, amikor új lelkét kell vinni a játékok csinálásába. Nagy serénységgel hozzáfogtak tehát iparművészeink mindkét nemen, hogy friss formákat, pezsgő színeket öltönn a gyerekjáték. Akkor minden karácsony új ékességeket akasztott a magyar család fájára. Jöttek a hegybánya-szélaknai iskola fából vágott, vesszőből fonott kosarai és tele voltak sárgapihés magyar csibékkel. Jöttek zsinlelydeszkából való várkastélyok, Mátyás király zord feketeseregével. Jöttek szegény juhász Árpád pöttöm kis parasztlái és a gödöllői művészek primitív színszeretete volt bennük. S jöttek hosszú sorban a többiek is: a baromfi-udvarok, a túri vásárok sátrakkal és Pannikkal, lányokkal és turnérral, magyar bakák és cseréphuszárok, jöttek háborús játékonysági posztóbabák az iparművészeti iskolából és vörös ördögök vágattak utánuk fájánsból. Ha így visszagondolunk rájuk: egy kicsit összeszorul a szívünk. Mit tudtak, mit nem tudtak a mi iparművészeink, — ki vitázna ma azon. Talán nem voltak oly tökéletesek a karak-

terbabák, mint Kruse Käthe kisasszonyé? Talán a mi infanteristáink pófái a vergónia-cibarral nem nevettek úgy meg, mint a „Knopf im Ohre” cégelű figurák? Lehet. De magyarok voltak. Nemcsak a vállkendőjük, a satykájuk, a rézpityke a dolmányon, a szivar a szájban, a gomb a fülből. Hanem a formájuk, a humoruk, a sántikálós betyárságuk, minden.

A mi édes unokaöccseink voltak.

És ha elnézzük, hogy mifajta parfümös, tüllrongyos, szirupos, olaszos, kánkános babákat viselnek most karjaikon, ágyaikon, kanapétámláikban a mi úrikisasszonyaink, akkor bizony sajnáljuk, hogy amazoknak a divatja elmúlt. Itt tudniillik nem arról van szó, hogy hazafiság meg nemzetköziség, importáru meg honi iparművészet, itt egyszerűen arról van szó, hogy az, ami a miénk volt, kedves és gusztusos volt, az pedig, amit utazó márkák és szállodai hallok egyike-másika kínálgat: cifra tömegdaru. Szalondísz és selejtes holmi.

És egyáltalában: megfoghatatlan rejtély, miért nem folytatják iparművészeink azt, ami a háború vége felé abbamaradt. Emmy Zweybrück bécsi iparművész (és még néhány idegen nevei lehetne elsorolni) miért ösztönzi tanítványait arra: gyerekek, csináljatok olcsó, paraszti játékokat! Tarka babát, fakatonát, papírdoboz tetején forgó pojlácat, mulatságos jodlereket, és *miért nem viszi erre a belátásra, holmi szövetkezeti játékműhely gondolatára senki a mi fiataljainkat? Jókedv, ötlet, kezűgyesség, színerék, tarka rongy, nemezpapír, olló, minden van itt, — csak éppen az a csöpp kis gazdasági érzék hiányozna ebből a tétovázó, iskolavégzett ifjúságból?*

6.

A gyermekjátékok tragikomédiája az szokott lenni, hogy időnek előtte belepi őket a por. Hogyan vicssorgatják fogalikat a szemétsarokban, mint gubbasztanak tépett szájjal az előszobaszekrényen! Fiatalságunk porlepelt álmait ök.

De nemcsak az egyén van úgy, hanem egy egész korszak is, hogy visszatér hozzájuk.

A háború utáni romantika kivirágzott egyetlen nagy vágyakozásban: a primitív formák keresésében. Mi a neve? Kétévenkint más

jelszót kap a művészi hangulat. Orosz népművészeti, óceánikus, mexikói, ós-kínai, szürrealista... örök tánca a léleknek az egyszerűtől a még egyszerűbbhez. A szent bensőségtől a végtelen purizmushoz, melyben minden elhamvad, ami érzéketes volt a formák világában.

Ez vetette fel a gyermekjátékokat abban az ősi, paraszti tisztaságban, melyben csak az emlékezet síkjában élnek. Lehet, hogy csakugyan az orosz balett fedezte fel őket vagy Pritzel Lotte, aki az ő vékony piszkafából selymes, dekadens babákat csinált. De úgy, hogy valami

megnevezhetetlen imaginárius erő volt bennük...

Ma a legszebb gyermekképeskönyvek és a legmulatságosabb revü-tervezők egyformán életreszólják őket (Trier) épügy, mint a leg-

halkabb színsíkok festői (Laurencin). A gyerekjáték divatban van. Emberek és korok, mikor emlékelket vesznek elő, visszatérnek fiatalságuk ideáljaihoz.

Kérem ne mulasszák el, ha egy porros szekrény tetején találkoznak egy félbajszú, illetve tépett sleppű ilyen alakokkal, ne mulasszák el lefűjni róla az évszázadok patináját!

NÁDAI PÁL

Ernst Lajos úr tulajdona

Ernst Lajos úr tulajdona

Pécsi József úr fotóvétel

BUDA ISMERETLEN LÁTKÉPE 1687-BŐL

A Magyar Nemzeti Múzeum levéltára őrzi azt az 1687-ben még atyja, I. Lipót életében — 9 éves korában — magyar királynak koronázott I. Józsefnek készített játékot, mely nemcsak a Habsburg-uralkodók ikonográfiáját egészíti ki egy szerencsés alkotással, hanem Buda topográfiáját is új adalékkal bővíti.

A 83½ cm széles és 60 cm magas hártálap arra szolgál, hogy a gyermek József ennek a segítségével tanulja meg a történelem tudományát. A játék beosztása és játékszabálya ugyanaz, mint a modern löversenyjátéké. Három ovális korongból áll, mely szélesebb, keskenyebb számozott mezőkre van osztva, melyek egy-egy történelmi korszaknak vagy eseménynek felelnek meg. A középső mező tartalmazza a történelmi magyarázatot és — a játékszabályokat; a századfordulókat és a történelem nagyjait a leírásán kívül illusztrálja is. Az ó-szöveget 40 mezőre osztja, melyek közül négyet jelentős ábrázolással, négyet pedig fejedelmi alakokkal tarkít. Alakok és jelnevek egyaránt az érett olasz barokk művészet hajtsái. Jellemzi az illusztrációkat a fejlett formaadás mellett a felfogás és elrendezés primitív volta, a császárok meszeszerű ikonográfiája.

A királyok imádsását ábrázoló jelenet ájtatosági könyvek egyszerű fametszetekre emlékeztet, a dús ruharedők, az alakok morgalmas testtartása és az élénk színezés ellenére is. Az álló alakok a patetikus barokk művészet minden jellegzetes vonását magukon viselik.

A külső korong utolsó mezőjét két medallion foglalja el, az egyikben I. Lipót, a másikban I. József arcképe. A két arcképet a mester nem saját elképzelése után készítette, hanem valószínűleg metszetek és közvetlen megfigyelés után. I. Lipót jellegzetes és érmeiről, metszetekről oly jól ismert, sőtét allonge parókától övezett fejét a művész igen finoman és nagy gondnal mintázta meg. Az erőteljes

komor archoz finom ellentétet képez a kis József kecses páncélba öltözött alakja és fehérparókás derűs tekintetű feje.

A hártálap felső balsarkában a kor klasszicizáló irodalmi irányzatának megfelelően az Aeneis mintájára készült intelem van a kis Józsefhez:

Patris ad exemplum Leopoldi maxime Princeps,

Tu regere Imperio populos Josephe memento
Discio Majorum fines angere tuert,
Parcere subjectis e debellare superbo.

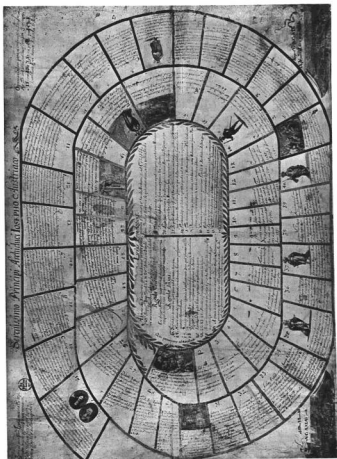
A jobb sarokban foglal helyet az ajánlás, melyből megtudjuk, hogy e művet *Joannes Richardus de Messin* ajánlotta fel Józsefnek a Buda ostromát követő koronázási évben. „*Ottomanidam pennus confringere Lazan Hae Tibi sint Artes cunctosque domare Tyrannos, A LV natae Budae expugnatae primo Anni Cur N. Humilissime offert Joannes Richardus de Messin*”.

Richardus de Messin, minden valószínűség szerint, nemcsak a donatora, hanem a készítője is volt a játéknak. Közlelbbi adatot nem tudunk róla, hihetőleg egy a királyi udvarral összeköttetésben lévő, művészi érzékkel és invenciával megáldott kisebb mester, talán játékkártyafestő lehetett, mert korabeli játékkártyák erős rokonvonásokat mutatnak mestereink fejedelmi alakjaival.

A lap két alsó sarkát két városkép tölti ki. Baloldalon van Bécs városának látképe, a jobboldalon pedig Budáé. Felírása: *Suppressus turca Buda expugnata altera Septembris*. Tehát 1687-ből való, mely évből nem ismerünk Budalátképet sem metszet, még kevésbé festmény alakjában. E korból származó német és olasz metszetek Budát főként ostromolt állapotban ábrázolják, de ha nem, akkor is erődtiményeit, bástyaszorú jellegét hangsúlyozzák. Ilyen már az 1602-ben készült Zimmermann-féle metszet, a későbbi korból pedig Wusslm és Ifj. M. Merian

BUDA LÁTKÉPE 1687-BŐL

L. JÓZSEF MAGYAR KIRÁLY GYEDMENKORI LÁTKÉPE. Hártyalap, rajta Buda eddigi ismeretlen látképe 1657-ből
A Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában

(1686) metszete, melyek Budát az ostrom alatt ábrázolják. Annál meglepőbb tehát, egy évvel a nagy várvadás után, olyan ábrázolással találkozni, mely Budában nem a harcok és csaták középpontját, hanem a békés és jámbor várost keresi; nem az erődöt és nem a török minaretet hangsúlyozza, hanem Nagyboldogasszony és Szent János templomának tornyát.

Kis képtípus hűen felsorakoztatja a korabeli épületeket, sőt a metszetek szemléletes ábrázolási módjával, kompozíciójával szemben sokkal realisztikusabb vonásokkal dolgozik. Mint

általában az ábrázolások, Budát a Duna felől oldalról mutatja be és az alsó város épületeit sem hanyagolja el, hanem az egyes fontos épületeket valószínűleg ábrázolja, ami a metszetekben ugyancsak hiányzik.

Megállapíthatjuk azt, hogy mesterünk nem a meglévő metszeteket, hanem a közvetlen megfigyelést vette ábrázolásának alapjául.

Hu nem is gyarapítja e kis alkotás emlékanyagunkat mesterművel, kétségtelen, hogy a régi Budának mindjobban kialakuló képét új színnel gazdagítja.

Dr. Wolf Rózsi.

A PHILADELPHIAI ÚJ MŰVÉSZETI MÚZEUM

Az Egyesült Államok nagyobb múzeumai között a philadelphiai múzeum, — amelynek angol és amerikai osztályát múlt évi március 26-án nyitották meg, — egész új fejlődési lehetőségekről tanuskodik. Építészeti és múzeum az amerikai építőművészet egyik legszebb és legjelentősebb alkotása, s anyagának összeválogatása s elhelyezése a művészi élvezet és kutatás gazdag forrásaként ígérkezik.

Figyelembevéve a múzeumépületnek a város és folyó fölötti uralkodó helyzetét, alkotója a klasszikus stílust választotta a polichrom színhatással, amely az igazi görög architektúráról mindig elválaszthatatlan volt, amely azonban nem alkalomszerű megsejtesítéssel szolgál, hanem a külső hatás tényezője. Alkalmas anyagként, — amely ezeket a fényezett terracotta tónusokat a legjobban kifejezésre juttatja, — meleg, rózsaszín minnesotai márványt választottak, amely a tető és koszorúpárkány, az orommezők és oszlopok polichrom díszítésével harmonikus egészzé egyesíti. A Fairmount-park a város centrumába vezető útjának végződéséből jobbra és balra szökőkutakkal díszített széles lépcsők nyílnak meg a feljáratot. A múzeumot jobboldalán a Shuylkill folyó övezi, — midáltal a berlini Kaiser Friedrich-Museumra emlékeztet egy kisse, — és a Fairmount-park festői háttérrel szolgál.

Az épület, amely U-alakban, mindkét szárnyával derékszögben hajlik az épület nagy, középső részéhez, két teljes emeleten az ipar- és a képzőművészetek városi gyűjteményeit foglalja magában, egy emelet adminisztrációra s tanítási célokra, majd más helyiségek raktárral és dolgozótermekkel szolgálnak. Az egész épület beosztásának megtervezésénél mindenekelőtt két szempontot érvényesítettek. Elsősorban azt, hogy a közönség számára a gyűjtemény tárgyakat szemnek kellemes és vonzó elhelyezésben nyújták, harmonikus felállásban illusztrálva az egyes korszakok művészi kifejezésének fejlődését és hanyatlását az évszázadokon keresztül. Azonfelül, hogy az egyes osztályokban az anyag tanulók, műritók és szakemberek részére oly áttekinthetően legyen elrendezve, hogy a

fázisok és változások tudományos jelentősége világosan szembejűnjék. Ez a két szempont egy régi stílusú gyűjteményben nem egyesíthető.

Ha a művészi alkotások a laikus nagyközönség felfezésére számítottak volna bemutatva, azok elrendezése nem elégíti ki mindenben a tanulókat, és ha másfelől a mindennapi látogató olyan múzeumban jár, amely szigorúan a szakember igényeire alkalmaszkodott, akkor ez a mindennapi látogató kifrad és a típusok felhalmozása s a könnyű és élvezetes szemlélet szempontjából kedvezőtlen csoportosítás megzavarja és untatja. A pennsylvaniai múzeum számolt azzal, hogy két teljesen elkülönített gyűjteményről kell gondoskodnia, amelyeknek célja és elrendezése teljesen különböző, mert az egyik kiállításul, a másik elsősorban tanulmányul szolgál.

A tulajdonképeni kiállítási rész a közönség számára a kiállítási gyűjtemény műtárgyait tartalmazza. Ezek a galériák időrendi perióduscsoportokban vannak elrendezve, úgyhogy a látogató egyenes úton halad a termeken át, amelyek a művészet fejlődéstörténetét tárják elébe. Mivel az átlagamerikai részére a múzeum lehetőséget nyújt arra, hogy más idők emberek intím életét megfigyelhesse, minden perióduscsoport magában foglalja minden egyes korszaknak teljes kifejezését: festészetet, grafikát, famunkát, bútort, szőnyeget, textilidit és keramiát, mindezt a szemléltető tanítási tárgyak megtekintésére elrendezésben.

Ezek az osztályok a középső épületrészt foglalják el: az egyik oldalon egy sorozat híreles egykorú tárgyakból álló, illetve összeállított interieur az illető korszaknak tökéletesen megfelelően berendezve, a pallózástól és festéskétől kezdve a draperiáig, bútorkig és díszletekig. A tapasztalat azt mutatta, hogy egy ily módon berendezett helyiség az iskolázatlan látogatóban oly érdeklődést kelt, amit semmilyen más úton nem lehet fölbezrezni. A szomszédos galériák helyet adnak fontos és vonzó oly kiállítási daraboknak, melyek az interieurokban nem voltak elhelyezhetők.

Már sok múzeum rendezett be külön osztályokat ez elv szerint. De ez a kettős jelleg, amely tökéletes hajlékonyságot enged, egy egészen új múzeumban még sohasem jutott kifejezésre. A múzeum tanulmányi és oktatási osztályában a tárgyak anyaguk szerint vannak csoportosítva, úgyhogy festészet, kerámia, textília stb. külön van bemutatva. A tanulók különböző szükségleteinek kielégítése céljából a polcokra és a szekrényekbe való betekintés még van könyvtár, könyvtár, fényképosztály, múzeumi tisztviselők személyes útbaigazítása közvetlenül áll rendelkezésre. Ez az osztály mintegy gyűjtőmedence a kiállítási helyiségek számára, mert ha a múzeum új tárgyakat szerzett, azok nem vonják maguk után a kiállított tárgyaknak a zsúfoltságig való szaporítását, hanem csak a kisebb fontosságú műtárgyak helyébe lépnek, amelyek időlegesen a tanulmányi gyűjteménybe vitének át. Épügy ha a kiállítási osztály bizonyos csoportjai időlegesen már nem érdeklik eléggé élténen a közönséget, azok más csoportokkal cserélhetnek ki, amelyeket a tanulmányi gyűjteményből állítanak össze, úgyhogy örökös körforgás van folyamatosan a közönség és a tanulók érdeklődése állandóan fölírissul.

A megnyitás ez idejében 10 stíluszobába látható, ezek közt 4 amerikai, a többi angol. E termek a legszebb philadelphiai gyűjtemények képeivel fűlőszilve, régi bútorokkal berendezve, amelyek a faburkolatoknak és festéseknek megfelelnek, az ablakok illó függönyökkel keretelve, egykorú porcellán, ezüst- és üveg-nemű, — természetesen az asztalokon és kandallókon, — mindez egy máig még nem látott sajátosság nyilvános gyűjteményi nyújt látogatóinak.

Különös érdekességű a 1752-ben Lebanon County Pennsylvániában épült Millbach-ház két szobája, amely azok az intim hatású lakás-díszítésnek szellemét mutatják, amely az akkori pennsylvániai német telepeket elölörítte.

Kettősen nagy e helyiségek fontossága, miután nagyon kevés emlék maradt fenn abból az időszakból, amely Pennsylvánia művészeti történetében oly jelentős szerepet játszott.

A hat angol interieur az 1730—1770. évekbeli való, magukban foglalják tehát Anglia eddig való leggazdagabb művészi korszakának e fél évszázadát. Ennek az osztálynak gazdasági okonnan ered, hogy Philadelphia rendkívül gazdag XVIII. századbéli angol festményekben. A múzeum birtokában levő, az iskolabeli képek kiegészítésétől szolgálnak John H. MacFadden és William L. Elkins gyűjteményei. A hat termet, amely ezeket a képeket befogadja, díszítárgyak ékesítik, amelyek mind ismert angol házakból származnak. Így 3 szoba régi főnemesi birtokból, a Manchester melletti Scarsdaleból, melyeknek falburkolata 1725-ből való a itt *Gainsborough*: Lady Roduey-ét, *Romney*: Lady Hamilton-ját, *Hopner* felesége arcképe, *Reynolds*: Master Bunbury és Edmund Burke-jét, *Constable*: „The Dell” és „The lock”-ját tartalmazza.

Az Egyesült Államok kevés múzeuma dicsekedhetik ilyen gazdagon berendezett osztályokkal és mégis, ez a szárny csak az első lépése egy múzeumfejlesztési programnak, amely csak a jövőben kerülhet a maga teljességében való megvalósításra. Ha a többi európai és a keleti művészetek épp ilyen tökéletesen és harmonikusan lesznek képviselve, oly múzeumról lehet beszélni, amely az amerikai és az európai kontinens múzeumügyének fejlődésére alapvető fontossággal bírhat.¹

Térey Edit.

¹ A „General Education Board”, amely az ill. John D. Rockefeller által alapított a című *Charles D. Richards*, aki az American Association of Museums elnöke és akinek *Industrial Art and the Museum* című munkáját folyóiratunk mált. 1928. évi 2-ik számában (a 141—148. oldalakon) Végh Gyula ismerteté, 200.000 dollár adományozott a múzeumnak. A múzeum igazgatója a tulajdonképpeni megteremtője egyébként a kitűnő Mr. Fluke Kimball és elnöke *EB Kirk Price*.

SZINYEI MERSE PÁL EMLÉKE

Gerő Ödön szerlegbeszéde az 1929. évi Szinyei-lakomán.

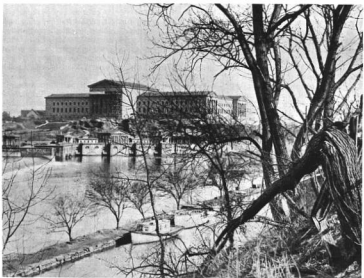
Az én beszédem nem emlékezés, hanem szellemidzés. Harcra hívó szóval idézem Szinyei Merse Pál szellemét. Pedig Szinyei nem volt harcos természet. De tudott akarai, az akarárdért helytállani, belőle csak azért sem engedni és érte haragra lobbanni. Ezek pedig harci elemek...S ha maga Szinyei nem is volt harcos lélekű, a Szinyei-gondolat mérő harcokosság.

Szinyei magyar művészeti egyéniség volt. Magyar volt és olyan mint senki más, de egyéniségével a magyar univerzálitást gyarapította. Többet adott neki, mint amennyit merített belőle.

A néplelek és az egyén viszonyában az a fontos, hogy melyik adott a másiknak és melyik kapott a másiktól többet. Hogy hogyan befolyásolják egymást. A magyar energiát is ez a kölcsönösség táplálja. Az egyéniség csak egyszer van, csakis egyszer levő, van és megszűnik, de a néplelek az állandó: van és megmarad, éppen csak változik vagy fejlődik. Szinyei és a magyarság viszonya olyan mint a meteoroké és a napé. Azt mondják, hogy a meteorok tündöklő vonalon belezuhannak a napba és fokozzák a hevét. A Szinyeiek a magyar nap tüzzorrasai. És ugyanígy van a művészet is az egyéniségekkel: napok és meteorok egybeolvadása.

A PHILADELPHIAI MŰZEUM FŐHOMLOKZATA

UGYANAZ DÉLNYUGATRÓL

CSARNOKRÉSZLET A LEBANON COUNTY-BELI MILLBACH HOUSE-BÓL
 Philadelphiai múzeum

UXANANNAK KANDALLÓFALA

L'arte non muore, a művészet nem hal meg: az egyéniségek révén örökéletű. Ime, harc indult meg az egyéniség ellen. Prokrustes a stratégiája és a taktikusa. Az egyformaságot akarja diadalra juttatni. Az egyformaságnak nincs köze az egyenlőség politikai és jogi ideáljához. Az egyformaságot is csak az egyéniség tudja diadalra juttatni. Fourier, az egyformaság apostola, minden népek és idők egyik legnagyobb egyéniségének vallotta magát.

Az egyenlőségből lelkesség fakad, az egyformaságból apátia. Az apátia pedig az akarás ellensége. Az egyformaság tehát nem élet-princípium, nem lehet princípiuma a művészetnek sem. Mert az élet merő akarás, a hatalom, a szépség, az igazság és a megismerés akarása. A művészetet a szépség akarása. Willen zur Schönheit. Tehát hatékony erő: az apátia ellentéte. Néha-néha bejelje kapcsolódik az igazságnak is az akarása, amikor felülkerekedik a naturalizmus és él-hal a valóságokért. De kell hogy a művészetnek kedvesebb legyen a valótlanság, ha szépséget produkál. Színeyi a természeti valóságnál többre becsülte a természet áhítatát. Az áhítat nem is magában a természetben rejlik, hanem azokban, akik a természetet látják. A természetnek ez az áhítata az egyéniség lelkiületi munkája. Van benne valamelyes panpsychismus. Színeyi tájfestése azt vallja, hogy a természetben mindennek van lelke. Ég és föld között mindennek lelki élete van. És él közöttük minden. Az ő természetéről való felfogása az idők folyamán szembekerült a tájfestők ritusával, konvenciójával, párhosszával, stílusátalásával. Majd pedig a természetet megtagadókkal is, akik, szegények, nem tudnak helyébe mást hozni. Hiszen nem lehet mást festeni, csakis azt, ami a természetben van. Mint ahogy nem lehet mást elképzelni, csakis azt, amit láttunk. Ő pedig a maga felfogásáért helyt mert állani minden felfogással szemben. Kint a nagyvilágban is, ahol prófétaaszámba mehetett volna, lithon is, a pátriában, ahol nem lehetett próféta. Mert forradalmár és konzervatív, modern és maradi lenni a művészet igazsáért. Ez a Színeyi-gondolat magva.

L'arte non muore... A művészet nem hal meg, mert örökkévaló a természet és örökké hatékony benne a teremti őstípus. Isten adománya-ként az ember is osztályt kapott belőle. A legistenibb és legemberibb adomány. Legbőségesebben a művészetnek jutott részét.

A sokaság számára a természet magától értetődik. Benne él, de nem veszi észre, mint ahogy nem érzé a levegőt. Csak hárman vesznek róla tudomást: a természettudós, a természettudó és a művész. A tudós a valóságait kutatja, a filozófus az elméleteit szűri le, a művész a vizuál ragadja meg. Az egyik megállapít, a másik összekapcsolja, egy-egyesíti, a harmadik, a művész folytatja a teremtést. A természettudós keresi tárgyi-

lagosan a konkrétumot, a természetfilozófus az összefüggéseken tüpreng, de a művész lefoglalja a maga egyénisége részére a természetet. A természet öböne van és öbölöle nyilvánul meg. Az, hogy az ő szépségéhez is igazsághoz való akarása hogyan fér meg egymással, hogyan ronitja le vagy hogyan egészíti ki egymást, ez határozza meg a való-sághoz való viszonyát. Így lesz a plein air, a naturalista, a romantikus, az impresszionista, az expresszionista és a többi festés. Így lesz a dinamikus festés, amelyben a természet erő, mozgások és rezgések játéka. Vagy lesz statikai festés, amelynél a természet csupa eredő és harmónia.

Színeyi átesett mind a kettőn. Böcklin társa és Manet problémáinak osztályosa dinamikus festő volt, a sárosi visszavonultság leszűrő-dései pedig statikai festés. Böcklin társa, Manet osztályosa! A nagy művészi egyéniségek egymásra hatása olyan, mint a tűz terjedése. Nem egymás követése, hanem egymás lángalob-bantása. És jó, hogy vannak a művészetben ilyen lángok. Világtanak és meletet árasztanak. Ő, mennyi magyar művészek és mennyi művészet-megértésnek gyújtott világot és adott meletet a Színeyi-láng lobogása!

Járnak és tévelyegnek a művészek a másolás, az átélés és a szépség formálásának útján. Csak az egyéniség próbálja ki maga az utakat. Az egyéniség, amely nem típusa kora művészetének, de még kora műveltségének sem. Repülni tud, a nehézségi erővel is szembe-száll és leküzd az irdalmi és lírai megter-helést is. Most új teher akasztódik beléje: a típus. Amely azt vallja, hogy a művészi alkotás már ne legyen a jelenségeket megérő egyéniség élménye, hanem keletkezzék a min-denki tudatából. A tipizált élmény leselkedik az egyéni átélésre. A mindenki megállapítása a művészi Erosra. Csakis az én teheti magáévá a jelenségek szépségét, a mindenkit éppen csak elhiszik. Csak megtanulják a szépségről való tudást. Csak az én lehet szerelmese a művészi szépek, a mindenkit csak az udvariatlansága szegődnek. Az egyéniség művészetének teológiája van, a tipizált művészetnek teleológiája. Theologos a szépség istenségét vallja, a tipizált művész a telost akarja szolgálni. A célszerűséget a célra-töréssel szemben.

Nagy küzdelem vár a művészt: az egyszer levőt, az örök keletkezőt, az egyéniséget detronizálni akarja a konstans, az általános, a min-denki, a típus. Valamikor a konvenciókkal kellett szembe-szállni, most a típus az ellenség. Színeyi valamikor a szokásost győzte le, most művészetére az „általános” fenekedik. De Színeyi Merse a Színeyi-gondolatban harckar-kész és a győzelemben biztos.

Csak a művészi egyéniség élteti a művészi felfogásokat és egymást kergető irányokat. Minden felfogást és minden irányt. Hítt tesz

a teremlő természet, a natura naturans mellett, és hitet tesz érte a gép és technika hatalma ellen. Mert tudja meg a festőművészet, hogy mozgósít ellene a feltaláló. A gép és a technika, amely elképzelhetetlenségeket valóra vált és a hétköznapiak tartozékává teszi. A gép és a technika úrrá lesz az ábrázoláson: a természet, a dolgok, emberek és jelenségek ábrázolásán. Reprodukáló munkájuk ma még csak az elején van, de ki tudja, hogy mit hoznak holnap a találmányok, mit eszelnek ki évszázadokban a feltalálók.

A tudat alatt máris felriadt művészek ijedsége. A festés létjogosultságának feltétele. A feltaláló és gépei rávetik magukat a természet ábrázolására? El lebát a természetitől! Világgá sikolt az ijdít segítségkérés: S. O. S. Save our souls! Mentésftek meg lelkeinket! A progresszív festés szélsőségei, a surrealismus, futurizmus, falinizmus, a művészet tudat alatti ijdetsége. Valamennyi tipizálja a művészetet. De bármít is hoznak a feltalálók, egyet nem fognak hozni sohasem, a művészi egyéniség áhítatát. Sohasem lesz gép, amely meg tudja szótaltatni a Valda János vadli és a Paál Lászlók fontainebleau-i érdeinek lektét. És nem lesz gép sem, amely illusztrálni tudja azt, hogy „Über allen Gipfeln ist Ruh“. De Szinyei megfette.

S a művészi egyéniség átéli korának életét is. Ha kell, szembe is száll vele. Akciók hordozója, s ha kell, reakciók lelke. Megszól benne a világ szenvedése is és megszólal benne mindig a művészi szenvedelme. Megragadja azt, ami csak egyszer van, és kiformálja belőle az időtlen szépséget. Ez a kiformálás a hellén és renaissance művészt törvénye. És ez a szépségideál csakis a művészi én kegyelméből élhet. A görög nagy univerzális szépség-hagyatékot is a nagy egyéniségek hagyaték ránk. A renaissance-ét is. A Szinyei Merse Pálok föllázdattak a művészeti szokványok ellen és áhörték őket. A metamorfózis vagy az evolúció útján. És megvédik a művészt a feltaláló ellen. Ők az örök keletkezés ágensei, prófétái és hordozói. Művésztük sorsa pedig az örök megmaradás. A Szinyei-serleget a Szinyei-gondolat harcoksszégére írtim.

A SZINYEI MERSE PÁL-TÁRSASÁG évi rendes közgyűlést január 31-én tartotta meg, melyen *Bernáth Aurél* és *Csányi Dénes* festőművészeket a Társaság rendes tagjai sorába választotta, meghívott tagjai közé pedig a közgyűlésen, illetve az 1928. év folyamán *Pressly Elemér*, *Lieber Endre*, *Pacher Béla*, *Bálint Lajos*, *Barta Károly*, *Parkas Zoltán*, *Gerő Ödön* és *Kemény Simon* urakat iktatta. Újabb megválasztotta a Társaság a közgyűlésen előkül *Csók István* festőművészt, társelnökké *Lyka Károlyt* és *Petrovics Eleket*, főtitkárrá *Jeszzenszky Sándort* és pénztárossal *Zddor Istvánt* három évre. A *Szinyei-jutalom*

Bernáth Aurélnak, a *jánosalmi Nemes Marcell-féle alapítvány Szinyei Merse Pál tájképfestészeti díját Goebel Jenő* festőművésznek az Orsz. Szépítőművészeti Múzeum Új Magyar Képtárában lévő „Magyar ugar“ című képre, a *Zichy Mihály grafikai díjat* pedig *Weil Erzsébetnek* ítélte oda, Február hó 2-án, Szinyei Merse Pál halálának kilencedik évfordulóján tartotta meg a Társaság a Magyar Tudományos Akadémia üléstermében a hagyományos Szinyei Merse Pál-émlékünnepet. *Petrovics Elek* előkül megnyitotta során ismertette a Társaság mult, 1928. évi tevékenységét. *Bálint Lajos* meghívott tag felolvasta a díjbizottságoknak a kiadott díjakról szót, alább szószerint közölt, közös jelentését. Az emlékünnepen olvasta fel *Jeszzenszky Sándor* főtitkárr Szinyei Merse Pál politikai ideáljairól szót tanulmányát. Az ünnepet február 8-án este a Hungária-szállóban rendezett Szinyei-lakoma követte. A serlegbeszédet, amelyet szószerint közölt, *Gerő Ödön* meghívott tag mondotta.

Bálint Lajos jelentése: A Szinyei-Társaság egyéb munkáin és eszközein kívül három nagyjelentőségű díj formájában keres esztendőnként kapcsolatot a magyar művészt új fejlődésével: a *Szinyei-jutalom*, amely egy kiépített és beérkezett művész oeuvrejének szót, a *Nemes Marcell* adományából alapított *tájkép-díj*, amely az elmúlt év legjobb magyar tájképet jutalmazza, és a *Zichy Mihályról elnevezett grafikai díj*, amely ennek a művészetnek valamely új értékét ismeri el és becsüli meg. E három díj juryjelnek közös jelentését van szerencsém hagyományos forma szerint itt publikálni. S ha ezt a jelentésünket azzal a megállapítással kezdem, hogy nemcsak a jurynek, hanem az egész társaságnak mindhárom esetben s már az előzetes megbeszélések során a jutalmak odaítélése kérdésében teljesen egyhangú volt a véleménye, ezzel talán elmondtam azt is, hogy bíráló- és válogatóbizottság soha könnyebb munkát nem végezt, mint amikor elhatározásával szankcionálta egy ilyen előkül művésztsársaság közhangulatát. A három díjat az új magyar művészetnek három fiatal értéke, új utakat járó, új törekvések felé haladó művésze viszi el, akik mögött azonban nemcsak komoly becsülettel teljesítmények vannak, hanem a fejlődésnek s az önmagával vívott harcnak gazdag és értékes multja is. Van közöttük olyan, aki megírta a legszélsőségesebb utakat, hogy aztán egy ma szimptomatikus evolúció útján tegyen új vallomást a természet valósága és komplexuma mellett. Így ez a művész, mint sok más társa, túl jutott a válságokon és visszatérte a valósághoz tulajdonképpen a művészi fejlődés mai legszélső állomását jelent. Ez a művész az, akit a jury társaságunk jelentőségében legnagyobb jutalmára, a *Szinyei-díjra* minősített egyhangúlag. *Bernáth*

SUTTON SCARSDALE-DERBYSHIRE-BŐL SZÁRMAZÓ
TÖLGYFABURKOLATÚ SZOBA RÉSZLETE. A *Mac Fadden*-féle
angol festménygyűjtemény elhelyezésére szolgáló négy szoba egyike
Philadelphiai múzeum

TÖLGYFABURKOLATÚ SZOBA SUTTON-SCARSDALE-BŐL (DERBYSHIRE, ANGLIA) 1725 KÖRÜLI
IDŐBŐL. A kandalló fölött Thomas Gainsborough-arckép
Philadelphiai múzeum

Aurél ez a művész, aki az Ernst-Múzeumban tavaly ősssel rendezett kiállításán színe meg-
lepetésszerűen mutatkozott be a magyar
közönségnek. Belső küzdelmekkel teli fejlődé-
sének történetét ott nem árulta el, úgyhogy
ezt idehaza éppen csak azok egyénében
ismerik, akik a külön világú fiatal magyar
művészek fejlődését figyelemmel kísérték. Ber-
náth is azzal indult útnak, amivel a mai
fiatalabb festői nemzedéknek majdnem min-
den tagja kezdte, — szakított a naturalizmus-
sal és a lehető legélesebben szembefordult az
impresszionizmus törekvéssel. Évek hosszú
során át izgatót és lázas stíluskeresésben élt,
amely alatt kegyetlen küzdelmet folytatott a
képzőművészeti ábrázolás korlátával, ön-
magával, az egész világgal.

Ebből az időből való művein meglátszott,
hogy a lelkeben lejárdszott forradalom nem
csökély mértékben a tudata fölött uralkodó
értelme és nem csupán a tudat alatt fel-
támadt érzékelésnek forradalma volt. De aztán
hirtelen elmúlt a keresés éveinek tétova láza
és Bernáth lelkeben mindjobban kialakult az
az összhang, melyet kezdetül fogva mohón
keresett, megoldódott egyéniségének az a
nyelve, amely ma már teljesen különálló és
jelentékeny helyet biztosít neki művészeink
között.

Abban az értelemben, hogy a természetet erő-
sen átalakítja, még ma is expresszionista, de
amit a magától az optikai képhez hozzáad,
mindig sokkal, de sokkalta több ennél. Képei
ma is látományszerűek: az úgynevezett való-
ságnak egy-egy élesen körülhatárolt és rend-
szerint mérész kivágású részletét ragadják ki.
Ezt alakítja át a térbeliséget erősen hang-
súlyozó, nyugodt és higgadtan összegező be-
állítással, de egykorl expresszionizmusának
minden szétfördelő és a töredékekből újra
konstruáló módja nélkül.

Akár tájképeit, akár nemekesőbb szép csend-
életeit próbáljuk megközelíteni, emelkedett,
elliklonáló, látományszerű tartózkodásába ül-
közünk. Nem elfutó benyomások hétköznapi
csemegéit kínálja, hanem erősen átalakító és
átfestő lelkének hávszfényű képeit. Egy
kissé mindig ünnepélyes, büszke és tartóz-
kodó. Mintha nem tűzet, hanem jeget szikráz-
tatna előttünk, amidőn világának örül. Ennek
a világának sejtjelmes távolai és meglepő mély-
ségei vannak, annak jelül, hogy az egykor
lázasan kergetett végtelenség megérzéséhez
közelebb jutott. Ma már valóban meghallja a
természet sejtjelmes hangjait. A természeti
világ álmatag nagyságába behelgaggató Ber-
náth Aurél színei mélyről zengők, de még
tálmódomán sötétes jelentkezésükben is é-
tetszően világítók. A barnák és a kékek ura-
kodnak közöttük, különösen a kéknek egy
hidegtényűen áttetsző változata, amely néha
tönkösödve hatalmasodva emeli ki az ábrázolás
látományszerűségét: — mintegy különállóra

varázsszó hétköznapi regényes mesefátyola.
A kép kialakulásának lelki műhelyirakai hát-
térbe léptek, a rendező nem tolszik harsogva
az előtérbe, hanem átadja helyét a különök,
akik újszerűen, másképpen lát és ábrázol, mint
a többiek.

A magyar tájkép-díj az új magyar pikúra egy
hasonlóan komoly és jelentős értékének jutott
egyhangúan, *Goebel Jenő* „Magyar ugar”
című képe tavaly ősssel került széleskörű
nyilvánosság elé azzal, hogy Petrovics Elek
besorozta a Szépítőművészeti Múzeumhoz tar-
tozó Új Magyar Képtárnak festményei közé.
Thémája napsütötte felhőtábor alatt elterülő
faluvég, de nem is annyira igazi falu, mint
inkább a főváros melletti kuszált községek
valamelyikének szelén álló, szétcsúszott házcsa-
káknak beleolvadása a közük benyúló szánó-
födékre. Egy-egy világító tűzfal, néhány jelen-
tételen, suta hátú, gyeses földszalagok,
idétlen kerítések, egy gyalogút, legelői pedig
egy darab feltört vagy barna göröngy. A hát-
térben kété és kékes facsoportok, a közép-
térben néhány szélcsibálta, lebortolt fáscsanak
hajladozó üstöke, Korá júniusi délután verő-
fénye szemközről féldalt árnyékolja a tájat.
A színek harsogva erősek, a gyeszalag zöldje
rikítóan zöld, a táj meddő termékenységének
tetőpontján áll, az élet mohó erejét lehell.
Emberi alak nem látszik rajta, ez az elhagyat-
ottsága erősen ellentétes a természeti élet
löktesével, melyet egészében sugároz. Ez a
kép olyan művész alkotása, aki szereti a
természetet még emberongálta formájában is,
de mégsem megalkodó szolgája, mert a
magától bőven megoldva adja tovább azt,
amit tőle ajándéka kapott.

Ebben a szép festményben határozottan meg-
nyilvánul az az elemi erő, melyet társaságunk
nagynevű mestere, Szinyei Merse Pál a jó
festménytől elsősorban megkövetelt. De meg-
van rajta az a halvány friss látás és az az
elfogulatlanság is, amely a táj lelkéhez közel
segít, és az a természetimádó, melyet ugyan-
csak ő a jó tájképfestő elengedhetetlen tulaj-
donságának tartott.

Minden ízben festői ábrázolás ez a kép, amely
néhány vonatkozásban már túljutott a tájkép-
festés ama természetimádásán, amely az im-
presszionizmust jellemezte. Keményebben, éle-
sebben, szívteléseztöbben ábrázol. Nem saha-
tak el nyomtalanul fölülte azok a törekvések,
amelyek a térbeliséget erősebben törekednek
hangsúlyozni. Atmoszfériája nem old fel any-
nyira mindent, mint azt a plein airnél meg-
szoktuk, sőt inkább kontúrokat rajzol belé és
törtelen lokális színeket harsogtat fel. Egy
magányos, elvonultan zárkózott lélek nap-
sugaras, de mégis könnyen borúlra hajló
állapotából született ez a minden ízében erő-
teljes kép.

Végül pedig a *Zichy Mihály grafikai díj* juryje
most is, mint ezelőtt, különleges szempontjával

tűzte ki, hogy ne befejezett és kifomált pályát értékeljen, hanem olyan kvalifikációkat, amelyek komoly teljesítmények után egy szélesen ívelő fejlődés lehetőségei előtt állanak. A legutóbbi esztendőkből ezek a kiválasztások különösen sikerültek s a díj nyertesek fejlődésükben, sikereikben igazolták a hozzájuk fűződő várakozásokat. Az idei jutalmazandók megválasztása a magyar grafikának új gazdag termésében nem lett volna könnyű feladat, mert hiszen egész névsor állott rendelkezésre kitűnő fiatal grafikusokból, nobiles kultúrájú, egészséges magyar talentumokból. Éppen ezért a jury az egyformán értékes eredmények és ígéretek között azt választotta ki, aki a grafikának legmélyebb és legkomolyabb területén dolgozik. A grafika és kiváltképpen a rézkarc problémái között legutaltanabb területen jár *Weil Erzsébet*, aki a nagy kompozíció világát választotta munkásságának leghangsúlyosabb részül. *Weil Erzsébet*nek fejlődését, egyre biztosabban kibontakozó egyéniségét és kultúráját évek óta figyeljük. Ha végiglapozzuk eddigi publikált rézkarcainak gyűjteményét, legpregnansabb és legértékesebb lapjai éppen erről a területről, a nagy kompozíció feladataiból valók. Különösen két kompozíciója:

„Az élet keresztjét hordozók” és a „Baleset” című művei azok, amelyek legteljesebben mutatják tudását és értékeit. A karcolóú korlátai, az egyszín-anyag lehetőségei közötti monumetális tömegek, tömegmozgások drámai lendülete szót felénk az egyik lapról. Feszült energiák és emelkedett párhosz, amelyet egy szinte tragikusan széles ívelésű tájkép és mennyibolt mint háttér hangsúlyoz ki. A másikon a véletlen tragikum mellett riadtan kapkodó emberi mozgás, nyugtalanság és várakozás izgalommal szemben ellentétként egy épületblokk súlya és fenyegető nyugalma fogja meg a nézőt. Ez a két lap mint két legértékesebb teljesítménye nemcsak technikai tudásban, egységes építkezésben és stílussal, hanem erős és komoly bensőséggel szerez érdemet minden megbecsülésre. Helyenként meglegő vehemencia és erő, fölényes, bár nem mindig egységes technikai felszerelése támasztják alá ebben a hatásában. A három díjat társaságunk nemcsak örömmel, de emelkedett megnyugvással adja át a magyar művészet e három komoly, jó értékének. Három olyan művészt, akik minden díj és jutalom legigazibb szelleme szerint méltóak erre az elismerésre.

IN MEMORIAM

PONGRÁCS SZIGFRID. Szorgalmas és kiváló készségségű szobrászunk volt *Pongrács Szigfrid*, akit február 6-án ragadtott el a halál Budapesten. Munkássága sokáig volt: résztvevő emlékművek tervezésében és mintázásában, építészeti díszül szolgáló dekoratív művek egész sorát mintázta, síremlékek és képmások kerültek ki műhelyéből, főképp pedig sok káplasztikai mű, amelyekkel szorgalmasan vett részt a Műcsarnok kiállításain. Ezeknek stílusa beilleszkedett a korabeli általános szobrászati stílusba, amely realizistikus alapon alakult ki a barokkban szerzett tanulságok segítségével. E stílus keretében jelentékeny volt mintázási készsége.

Pongrács D. Szigfrid Brünmben született 1872 június 15-én. Művészeti tanulmányait Bécsben végezte *Hellmerről* és *Zumbuschnál*, akiknek osztályában akadémiai díjakat kapott. 1894-ben Budapesten telepedett le, megszerezte a magyar honosságot s 1896-ban lépett először a nyilvánosság elé a millenáris műtárlaton „A vízözön” című gipsz-domborművel.

Csakhamar szerepelni kezdett emlékmű-pályázatainkon s ilyenek sorában különböző díjakat nyert az *Erzsébet királyné*-, *Kossuth*-, *Szabadságharc-szobor*; *Munkácsy-emlék* pályázatok alkalmával. Nyilvános helyre került művei közül felemlítjük *Vak Béla* szobrát, amely a *Schickedanz-Zala-féle* budapesti millenáris emlékműnek egyik bronz-alakja, az aradi és a debreceni *Kossuth-szobrot*, a két utóbbit *Margó Edével* közösen mintázta. Dekoratív munkákat készített a királyi vár, az *Oszták-Magyar Bank* budapesti palotája s a budapesti *Corvin-áruház* számára. Képmásai közül fel-tűntet keltett *Márkus József* főpolgármester anyjának portrája. Az állam megvásárolta „*Scherzo*” és „*Éva*” című bronzművét. Más munkái a székesfőváros tulajdonába kerültek. Egyik szép művét, az „*Elégia*” címűt a Magyar Művészet reprodukálta II. évfolyamában. Teme-tése február 8-án volt, pályatársai nagy részével, a kerepesi-úti temetőben, ahol a székes-főváros díszsírhelet adományozott neki végső pihenőül, derekas munkásságának elismerésül.

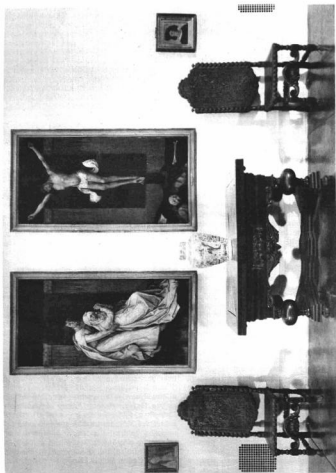
MŰVÉSZETI KRÓNIKA

SZŐNYI ISTVÁN kiállításával kezdődött a művészet új éve. A fiatal mesterek gyűjteménye, mintegy másfél száz darab, betöltötte az *Ernst-Múzeum* összes termét s a nagy siker, amelyet aratott, kedvező auspiciumot jelent nemcsak az ő pályafutása, hanem művészetünk új nemzedékének számára is: az ifjabb gárda értékeire is rányitja a figyelmet. Szőnyi előkelő tagja a kiállításnak, a religiózus komolyság, amely őt s a gárda legjobbjait jellemzi, megnyugtat minket, hogy az idősebb nemzedék kitűnő mesterei nyugodt lélekkel adhatják át művészetünk zászlóját utódaiknak. Szőnyi művészetével, stílusával ezen a helyen nem foglalkozunk, hiszen azt e hasábkokon külön tanulmány miltatja. A krónikairó tolla mindössze arra szorítkozhatik, hogy a művészeti események sorában külön aláhúzza ennek a kiállításnak értékét. Ugyancsak január havában lépett a nyilvánosság elé a *Padl László-Társaság*. Nagy nevet hord a címerpajzsán s e név előtt hódolatát most azzal fejezte ki, hogy művészi emléktáblával jelöli meg azt a barbizoni házat, amelyben *Padl László* éveken át lakott s amely legszebb műveit születni látta. Ez emléktáblát *Gárdos Aladár* mintázta kifogástalan ízléssel s ez is egyik darabja a kiállításnak, amelyen a szobrászon kívül tízenöt festő vett részt. *Rózsaffy Dezső*, akinek hírlások vagyunk azért, hogy a párisi *Gazette des Beaux Arts*-ban francia nyelven sorozatosan mutatja be a magyar mestereket, a katalógus előszavában röviden jellemzi a Társaság művészi törekvéseit, amelyek körülbelül e mondatba tömöríthetők: kapcsolat Párrissal és Nagy-bányával. E kettős hagyományra akar a Társaság építeni, ezt azonban nem fogja fel konzervativizmusnak. „Nincs konzervatív művészet, — folytatja — csak haladó, progresszív van.” Azt hisszük, a szerzőnek sem volna lényeges ellenvetése, ha e kijelentés első része után pontot tennék s azt mondanók, hogy ezzel valóban valóban kifejezett mindent. Mert azt hisszük, hogy „haladó, progresszív” művészet sincs, hanem élő s telivér érték gyanánt egyes-egyedül művészet van s e nagy szó értékén nem változathat semmi, ha egy idegen területéről — a tudományból — kölcsönkért jelzőt illesztünk hozzá. A tudományban a progresszív szónak van egy pontos, teljesen tisztázott értelme, a művészetben nincs. Nem akadémizkodunk, hiszen biztosra vesszük, hogy megértjük egymást, csak rá szeretnénk mutatni arra a kellemetlen lehetőségre, hogy az avataltan közönség esztileg félreérti az a ma már sűrűn olvasott és leírt kifejezést s még az a gondolata támadhatna, hogy valamint a modern technika automobilia tökéletesebb a régi szekérnél, s valamint a

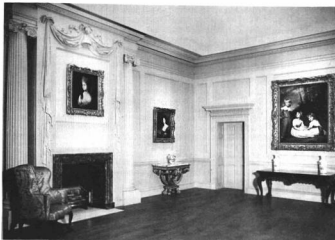
modern vegytan tökéletesebb a száz év előtti-nél: azonképpen a mai művészet is tökéletesebb Rembrandtnál. Csakis e félreértés elkerülése céljából helyeselnék a művészetet oly sűrűn egybefűzőt „haladó”, „progresszív”, „konzervatív” jelzők ünnepélyes száműzését, vagy oly kifejezésekkel való helyettesítést, amelyek nem kelthetnek téves képzetet az avatatlanság elméjében.

A kiállítás nagyon különböző évrátarokat és törekvéseket gyűjtött a *Nemzeti Szalon* falai közé. Ha nem tévedünk, a kiállítás legidősebb művésze, *Csikiz Gyula*t, félsszáz esztendő választja el a legfiatalabbtól, *Biai Főgleintől*, egyébként mind a ketten a Képzőművészeti Főiskolát járták, csak hogy az egyik 1875-ben, a másik 1924-ben írtakozott oda be. Természetesen, hogy eltérő utakon járnak. *Csikiz Gyula* áhítatos akvarellista, amelyeknek bizonyos darabjai bámulatos mikrográmmok, olyan érzésvilág szől meg, amely egykoron a táblabíró-világban, festésre készítette az *Alt*-okat és *Libay* Károly Lajost s mégsem utánaátok, mert amit most itt látnak, szonórussabb *dár*-ba van állítva s eltűnt az az irulópiruló féltékenység, amely azokat a régebbi festőket jellemezte, viszont megvan benne is a mindenséggel szemben érzett szent respectus. A fiatalok, például *Biai Főglein István*, *Jákob* angyalaként inkább küzdelemre gyúrik fel ujjukat, vagyuk a látható mindenséggel szemben nem annyira a szent egybeolvadás, mint inkább a győzelmes meghódítás. Ez is helyes lehet, az is, de a kiállítóknak nem mindegyike kovácsolja önmaga erre a célra a hódító fegyvereket, hanem sajnálatunkra olykor kicsit körül is tekint, hogy mások hogyan csinálják. Fel szeretnők tenni, hogy némelyiknél ez csupán pillanatnyi kíváncsiság. Egyébként nagy a változatosság. Ha az ember *Rózsaffy Dezső* és *Barta Ernő* mély szingammáit látja például *Bíró József*nek egészen világosra hangolt képei mellett, valóban nem panaszkodhatik, hogy itt szűk a skála. *Vesztróczy Manó* tájakat és alakos képeket állított ki, amelyeken a színek változatosságára esik a főszű, viszont *Feszty* Masának egy festménye („Ifjú fascista”), amely a Szép-művészeti Múzeum tulajdona, szinte azt a benyomást kelti, mintha csak két-három színnel érte volna el erőteljes hatását. A grafikát is, festői szénrajzokkal, ő képviseli, kivül még *Vadász* Endre állított ki egy sorozatot, rézkárokat.

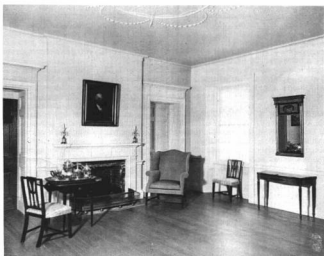
Atelier-kísérlet kevés van itt s nem bánkodunk emiatt. Hiszen egyelőre az írók sem szokták kinyomatni regényeik és drámáik legelső fogalmazvány-vázlatait. A kísérlet inkább retrospektíve szokott érdekes lenni s teljesen érthető, hogy a nagy mesterek remekeinek meg-

A FLAMAND MESTEREK TERME ROGIER VAN DER WEYDEN „KRISZTUS A KERESZTFÁN” KÉPÉVEL
Pillanatfelvételi műtárgyak

WRIGHTINGTON HALL-BÓL (LIXMINSTER, ESSEX, ANGOLIA) SZÁRMAZÓ SZOBA.
A kandalló fölött Thomas Gainsborough világhírű festménye, Miss Linley arcképe
Philadelphiai múzeum

A DERBY-HOUSE-BÓL (SALEM MASSACHUSETTS) SZÁRMAZÓ SZOBA, 1800 körüli idő
Philadelphiai múzeum

tekintése után érdeklődünk minden legkisebb jegyzetük iránt is. A mérséklet, amelyet ezen a téren a Társaság kötelezőnek velt, azt hisz-szük, tiszteltemélő.

Még egy kiállítást láttunk januárban, még pedig a *Tamás galériában*. Szobotha Imre gyűjthette ide mintegy negyven képet. A festő rokonszenves tehetség; kiállításainkban nyolc év óta kísérhetjük figyelemmel fejlődését. Eleinte kissé idegenszerűen hatott, nem saját stílusa miatt, hanem mert képein túlságosan érezhető volt idegen festőcsoportok stílusa. Ettől a hátránytól komoly munkája révén megszabadult s ennél fogva világosabban láthatjuk igazi törekvésait. Szobothának művészi előadása, azaz a mód, ahogyan világtapasztalatát a vászonra viszi, néhány itt kiállított képén (Cságság utca, Téglaágyár udvara, Borjúdomb) jól tanulmányozható, ezeken ugyanis a messze elnyúló terep, a házak, a gyepes föltek, a megrogyott domb-darabok, utak igen alkalmas motívumok arra, hogy előadásuknál a festő mindent határozottot síkokra bontson fel. E síkok összeépítését tisztá s határozott színekkel ízelesen oldja meg. A világos színek, amelyek nagyon levegősek, mintegy belefeszülnek az egyszerűre fogott síkokba. Ezt az egyszerűsítést fokozza még néhány sajátosság, így első-sorban az, hogy szinte csak a fény jelenlétét érezteti, — a formákat plasztikussá alakító árnyékokat vagy a festői clair-obscur-t azonban nem. Mindezek az elemek nem is volnának stílusosak az ő előadásának keretében, van tehát értelme, hogy legtovább lemondj róluk. Alakos képeink, amelyek közül az „Uzsonna” című érdekelt minket leginkább, a szobrászi forma inkább csak pedve van, de korántsem hangsúlyozott s itt is a szín behelyikönyösége hordja a hatás magvát. Körülbelül ily jegyek jellemzik művészi stílusát ma; a nagy komolyság, amely e művein jólesően uralkodik, reményt kelt arra, hogy tehetségének nem ez az utolsó állomása.

Lyka Károly.

AZ ORSZ. M. KIR. KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA ÉVKÖNYVE AZ 1927/8. TANÉVRÓL. Budapest, 1928. 31 lap. — „A Képzőművészeti Főiskola az utóbbi években Hamupipőkéje volt a magyar kultúrpolitikának... Állambiztatásunk árva gyermekeként szerepelt és koplalt intézetünk”, — ezekkel a szomorú megállapításokkal jellemzi az évkönyvben közölt rektori megnyitó beszéd a Főiskola általános helyzetét. Az adatok, amelyeket az évkönyv tartalmaz, igazolják ezt az állítást. Még mindig vannak ott tanárok (kitűnő nevű mesterek), akik ingyen, szíves-séggel tanítanak, ami talán unikum az egész világon. Még mindig nincs a Főiskolának sem helye, sem pénze arra, hogy az iparművészetet saját keretén belül taníthassa. Még mindig kétségess a szegény hallgatók menzájának sorsa. Még mindig teljesen ren-

dezetlen a tanárok státusa. Ezek valóban szomorú megállapítások s az intézetet már csak az a remény élte, hogy a pénzügy-minisztérium szíve hazánk ez egyetlen és legmagasabb fokú képzőművészeti intézete irányában egyszer csak meg lesz puhítható.

Réfi István rektor magas színvonalú székfoglalójából egyébként azt is látjuk, hogy az intézet a rajztanárképzés mai magas színvonalát azzal is fejleszteni igyekszik, hogy a képzés négy évet ötre emeli, ami az intézet szabályzatának átalakítását kívánja. Ez folyamatban van, amit örömmel veszünk tudomásul. Mert bár a magyar rajztanárképzés magasan fölül áll minden más ország rajztanárképzésének, mégis helyes azt fokozni, mert a művészi szellemmel átitott rajztanárban látjuk a biztosítékot arra nézve, hogy java publikumunk, amely mégis csak a középiskolákból kerül ki, az eddigigél mélyebb művészeti kultúrában fog részesülni, bár nehéz lesz a küzdelem a modern rajztanárnak az új tanórárendek mostoha szabványával, amelyek az eddigigél is rosszabb helyzetbe hozták a művészet-tanár, vagy ahogy ma még nevezik: rajztanár helyzetét nemess és fontos küldetésének teljesítésében.

Az évkönyv beszámolójából kitűnik, hogy a Főiskola két új tanárt is kapott *Karlovsky Bertalan* és *Lechner Jenő* személyében s hogy a Főiskola munkáinak nagy kiállítása a közvélemény előtt a legnagyobb sikert aratta, ami arra vall, hogy az intézet lelkesedéssel és eredménnyel végzi nemzeti misszióját. Az intézetnek 366 hallgatója volt, az érdekesség kedvéért megemlítiük, hogy volt közöttük német, észt, angol, francia, tót anyanyelvű is. Rajztanári oklevelet fizikenlencen kaplak.

MAGYAR MŰVÉSZ SIKERE NEW-YORK-BAN. Az Amerikai Magyar Népszava s a new-yorki legelőkelőbb sajtóorgánunk: a The World, a The New York Times, a The Morning Telegraph, a New York Evening Post a méltatás meleg hangján emlékeznek meg arról a kiállításról, amelyet a hét év előtt New-Yorkban letelepedett *Husztai Horváth Nándor* festőművész az ottani Waldorf-Astoria szálló egyik nagytermében az elmúlt december hónap rendezett. E kiállítás az első gyűjteményes bemutatkozása volt a fiatal művésznek s teljes sikert aratott vele. Aquarelljei, rajzai, miniatűrjei virtuóz készségről, éles megfigyelő képességről, sokoldalú tehetségről tanuszkodnak.

NEMZETKÖZI ÉPÍTÉSZKONGRESSZUS. A magyar kormánynek és a székesfőváros tanácsának meghívása folytán a XII. nemzetközi építész-kongresszust 1930 szeptember hónapban Budapesten fogják megtartani. Az építészek nemzetközi állandó bizottságának magyar osztdlya ez ügyben értekezletet hívott

össze a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet helyiségébe, melyen az érdekelt minisztériumok, hatóságok és műszaki egyesületek képviselőin kívül mintegy 40 építész vett részt. Az értekezlet megalakította a végrehajtó bizottságot s annak ügyvezető elnökét K. Virágh Andor építész, nyugalmazott helyettes államtitkár választotta meg. Egyben jelölő bizottságot

küldött ki a tisztségek betöltése iránt való javaslatiételre.

Az értekezlet elhatározta, hogy a Budapesten tartandó kongresszussal kapcsolatban építési tervkiállítást rendez, mely felöleli majd azokat a kiemelkedőbb építőművészi alkotásokat is, melyeket a megszállt országrészekben — Trianon előtt — magyar építészek létesítettek.

MŰVÉSZETI IRODALOM

DIE ZUNFTALTERTÜMER DES MUSEUMS DER STADT ULM, VON ALFRED HÄBERLE. Ulm, Verlag des Museums, 1929. — 8-rét, 156 oldal, 32 képtábla.

Ulm város múzeuma terjedelmes és izlősen kiállított kötetben adja közre céhműveinek ismertetését. A munka messze túlemelkedik a leíró-katalógusok színvonalán s bevezető fejezeteiben áttekintést nyújt a régi, gazdag, művészeti emlékekben is dús kereskedőváros sokszáz évre visszanyúló céhéletéről.

Bár a szerző elé a múzeum kiváló igazgatója: J. Baum tanár elsősorban azt a feladatot tűzte ki, hogy a céhműveket *történeti szempontból* sorakoztassa fel, mégis telve van a munka iparművészeti adalékokkal is. E szempontból nézve a dolgozt, a tartalmas könyv megérdemli, hogy a Magyar Művészet olvasói is tudomást vegyenek róla.

A múzeumban őrzött céhművek egészen a XVI. század elejéig nyúlnak vissza. Legkorábbi közülük az aranyművesek 1501-ben készült céhtáblája. A falra szánt hatalmas fatábla, amely a XVII. században új keretet kapott, közepén még kora-renaissance jellegű képpel van díszítve. Ötvösműhelyt a egyben boltot látunk rajta, az előtérben Szt. Eligius püspök alakjával, amint teljes egyházi ornatusban egy serleget talapál a hatalmas tőkébe ültetett ülőn. A képet két oldalról az ötvösök, többnyire névvel, címmel környezik. Gazdag forrásul szolgálhatnak ezek (amint Marc Rosenberg közismert könyvéből is látható) az ulmi ötvösség történetéhez, épügy, mint az ötvösöknek ugyanitt őrzött címereskönyve.

Az ulmi céhek nem mesterségek szerint, hanem teljesen önkényesen csoportosultak. Így történt, hogy a XV. század végén a képző- és táblafestők, a képsokszorosítók (Briefmaler), falfestők, képtaragók egy céhben vannak a szatócsokkal, nyergesekkel, szűgyártókkal, paszmántosokkal, ablaküvegezőkkel, pergament készítőikkel, sőt még a vendégfogadósokkal is. Az emlékek között sajátságosan állig akad a művészekre vonatkozó, ami részben abban találhatja magyarázatát, hogy ezek már a XVI.—XVII. század folyamán kiemelkedtek a kézművesek sorából.

A képtáblákon közötti tárgyak nem mutatnak magasabb, iparművészeti színvonalra. Az

ötvösművek között a finomarany-verőknek a XVII. század elején készült talpas serlege a legdíszesebb. Ez azonban nem ulmi, hanem *augsburgi* munka s egy valószínűleg magyarországi eredetű mester: *Siebenbürger* György munkája. A kissé túlterhelt díszítés darab a XVII. sz. elejétől való átlagos erdélyi ötvösművek szintjét nem haladja meg. A többi, helyi készítésű ezüsttárgyak pedig jóval ezen alul maradnak. Igen érdekesek s nálunk nem voltak szokásban az ulmi céheknel divatozott olyan emléktáblák, amelyekben tisztséget viselő mesterek kis miniatűr-képmásai vannak elhelyezve. Ezek — úgy látszik — a XVII. században jöttek szokásba s felváltották a címeres céhtáblákat. A *pékek* 1678-ban kezdődő tábláján 135 arckép található (az utolsó 1921-ből), a *képfestők és takácsok* 1688-tól 1768-ig ötvenkettő. Jellemző, hogy itt 1863 óta már csak *kényképekkel* szaporodott a sorozat. Ugyanez az eset a *timároknál* is. A hasonló emlékek között a *hajósoké* művészi tekintetben a legtöbbet ér. 1686-ban készült; keretét fülkagyló-stílusban készült faragás díszíti. Középső lapján a három pár szárnyán 132 hajósmester, nem egyszer művészien festett képmása talál helyet. Utolsó az 1896-ban elhunyt Heilbronner Kristóf Erhard. Neve alatt négyszoros versceske zárja le örök időkre a táblát:

Als letzter Meister schliess ich die Reih,
Denn mit der Schillfahrt ist vorbei.
Hinunter nach dem schönen Wien,
Lies ich die letzte Zille ziehn.

Mondanunk sem kell, hogy haidanán e derék hajósok Pestig s még tovább is lejöttek látogatni terhes hajóikkal a közükk nem egy állandó összeköttetésben volt hazánkkal. Különösen a középkorban, amikor nem egy kiváló ulmi Tafelmaler és Bildschnitzer hajózott le velük a Dunán, hogy az akkor bőpénzű magyaroknak munkát s megélhetést keressen. Messzebb azonban nem jutottak az ulmi hajósgazdák, merő túlzás volt tehát, amikor a XVII. század végén az egyik szárny alá J. M. Bayer helybeli festőművésszel viharos *fengert* festettek hullámhajta hatalmas gályákkal. Häberle könyvét haszonnal forgathatják mindazok, akiket a régi idők polgári művészete s ipara érdekelt. Különösen helyén lenne a hazai

céhemelek gyűjtőinek és őrizőinek kezében, akik példát vehetnek róla, miként kellene saját céhemeleinket a feldőzözés számára hozzáférhetővé tenni. Csak ha a jelentősebb városainkban még felkutatható emlékek feltárulnak, akkor fogjuk látni, hogy nyugati szomszédaink mögött céhemelek dolgában sem maradunk el, sőt nem egy dologban őket túl is szárnyaljuk.

Varjú Elemér.

BRUNO GRIMSCHITZ. Die österreichische Zeichnung im 19. Jahrhundert. Amalthea-Verlag. Bécs 1928. 120 képpel.

Az utóbbi években az osztrák művészet iránt megnyilvánuló érdeklődésre akadályozóan hatott a XIX. századbeli osztrák művészet irodalmának szegényessége. Hevesi Lajosnak immár huszonhat éve megjelent munkáján kívül más

összefoglaló művel nem találkozunk. E kor művészeivel egyes újabb monográfiákból ismerkedtünk meg, amelyek nem pótolják, hanem még fokozottabban éreztették egy-egy összefoglaló munkának szükségességét. Épp ezért várakozással fogadtuk Grimschitznek, az ismert osztrák művészeti történelmi írónak munkáját, amely az Amalthea-Verlag kiadásában állításában jelent meg, mintegy folytatásként Karl Garzaroli Thurnlackh: Die barocke Handzeichnung in Österreich c. munkájának.¹ A rajz minden művészeti történelmi irónak legközelebbi formája s a művész belső, lelki világába vezet. A tradíciókhoz és különbségekhez is inkább alkalmazkodó művész a grafikában a legösszintebb. Az új törekvések a grafikában érvényesülnek leginkább és a grafikai alkotás túlközi legtisztábbban a kor-szellem művészi megnyilatkozásait.

A szerző a grafikai alkotásokon keresztül hatol a művész lelkébe és a XIX. századbeli osztrák művészet alig méltatott rajzművészetén át igyekszik az osztrák lényeg és osztrák természet megismeréséhez.

Az osztrák művészet a barokkban teljessé válik ki. Az új, polgári, évszázadban a barokk nem tűnik el nyomtalanul, hanem tovább él. Egyrészt a bécsi Akadémia merevségében, amely a XVIII. század pompás örökségét iskolaszerű akadémizmussá alakítja át, másrészt olyképpen, hogy elpolgárilasodik és a barokk festői öröksége a „polgári barokk” tájkép-festészetében él tovább. A nazarenus-koraromantikus művészi irány és a régi bécsi művészet realizmusa teljesen felszabadul a barokk tradíciók alól. Megszűnik a barokk görbék ritmikus vonala, amely az egész alkotást egy lendületteljes kiteljesedésbe alakítja. A vonal felszabadul és a vonal felszabadulása a barokk páthosztól és lényegtől való megszabadulást jelenti. A késő-romantikus művészet egy általános reakcióba torkollik, amely az osztrák festészet fejlődésének főirányába vezet, egy második barokk megjelenését idézve elő. A század közepén a barokk egy általános hulláma keletkezik, amely mint az osztrák szellem alaptényezője, a mindenfelől ellene irányuló realiztikus áramlatokkal szemben nagy művészi egységként jelentkezik. A barokk újraéled, — de a

XVII. SZÁZADI SERLEG. Siebenbürger György munkája
Lévi múzeum

¹ Dr. Pigler Andor úr ismerette a Magyar Művészet máj. 1928. évi 3-ik számában, a 480—482. oldalakon.

materializáltsuk kor pompaszükségletének megfelelően felfokozottan és térbeliségben megnevelkedetien, — a festészetben, szobrászatban, építészetben egyaránt. A festészet monumentális válik; a történelmi témák ábrázolása közepette mindjobban elválogodik az élő szellemiétől, a belső, szubjektív érzések kifejezésétől. Annál korlátlanabban, erőteljesebben tér fel a szubjektív elem a század végi művészetben. A rajz számára az alak kifejező lehetősége a vonal marad; a vonal abszolút jelentőségre emelkedik. Az osztrák század végi évszázada úgy végződik, ahogyan kezdődött: a vonal kultuszával.

Grimschitz e művében az osztrák művészet fejlődésének Fügeritől Klimtig terjedő szakaszát tárja elénk, a nála meg szokott alapszággal; könyvét nagy képanyag egészíti ki. 120 képen mintegy ötvenhat művész alkotásaival találkozunk. A rajzok kiválogatása és összeállítás azonban nem a legszerencsésebb. Nagy részük ismert, ezek valóban reprezentánsak az osztrák művészetnek; a többi rajz összeválogatása azonban nem eléggé alkalmas arra, hogy a XIX. századbeli osztrák művészek rajzait a közönséggel megkedveltesse. E gazdag grafikai gyűjteményből első sorban Füger arisztokratikus arcképeit, a fiatalon elhunyt Karl Schindler meleg humorú katonai jeleneteit, Koch nagykiterjedésű, mely perspektívájú alpszi és római tájait, Scheffer finom, tiszta vonalú rajzait, Schwind leheletfinom vázlatait, Krafft, Danhauser, Daffinger realizmusú portréit, Pettenkofen hangulatos, fényvel átitott képeit, Rahl nyugodt, Feuerbach mozgalmassá női aktját, Makart színházi függönytervét, Romako leányfőjét és Klimt liktató vonalú pihenő asszonyait kell kiemelnünk. Számunkra különös érdekességgel bír a Magyarországon is megfordult Rudolf Alt egy vízfestékkel színezett ceruzarajza, amely a régi Pest egyik híres épületét, az Angol királyné szállodát ábrázolja friss közvetlenséggel.

Grimschitz e munkája, amint a szerző könyve előszavában maga is megjegyzi, csupán alapvetése kíván lenni egy a XIX. századbeli osztrák művészeiről megírandó nagyszabású művészettörténetnek. E céljának teljes mértékben meg is felel.

Dr. Berkovits Ilona.

MODERN BOOK PRODUCTION. (A Studio kiadványa, London, 1928.)

A bibliofilokról még mindig téves fogalmak vannak közönségünknek. A bibliofilról azt hiszik, hogy különcbűd, zárkózott valaki, aki gyűjtőtevékenységével a közre semmiféle hasznai nem jelent, az irodalom és művészet iránt való érdeklődését pedig sportnak tekintik, amely luxusszervezte kielégítésére szolgál. E lap olvasói előtt szükségtelen hangsúlyoznom, hogy a bibliofília ilyen megítélése téves motívumokon alapszik. A bibliofil vagy régi könyvek

iránt érdeklődik, ebben az esetben nem közömbös neki a példány szépsége, princeps volta, körülvagatlan állapota, eredeti kötése, vagy az új termés iránt érdeklődik és követelményeket támaszt az irodalmi tartalomtól függetlenül a könyv külső kiállítása iránt is. Mindkét esetben a nemzeti kultúrát őrizó munkát végez. A múzeumok, könyvtárak majdnem teljes anyagukat egyes gyűjők tevékenységének köszönhetik. Hol lenne a Nemzeti Múzeum könyvtára Széchenyi Ferenc nélkül? Mérlegeljük-e Apponyi Sándor gróf, Todoreszky Gyula dr., Ráth György gyűjtésének jelentőségét?

Az új könyveket gyűjtő bibliofil igénye új illusztrátorokat nevel, nyomdákna, kiadóknak ad munkaalakomra lehetőséget. A bibliofilkönyvben érvényesített újítások hosszú időre megszabják a tömegtermelés külsőségeit. A bibliofilek által méltányolt könyvillusztrátorokat a kiadók egymásután dívszik, amint hogy erre nálunk az utóbbi években éppen elég példát volt. Hasonló hivatást tölt be a *Magyar Bibliophil Társaság* is. Első kiállításai és mintaszerű kiadványaival a magyar könyvkultúra szintjét a magasba lendítette és minden kiadó számára példát mutatott.

A modern könyvek gyűjtése az egész világon teret nyert. Soha annyit nem beszéltek bibliofilokról, tipografikáról, mint most. Angliában, Franciaországban, Amerikában egymásután keletkeznek nyomdák, melyek korlátozott számú kiadványokat állítanak elő, és limitált tagszámú bibliofil társaságokat alakulnak, kizárólag tagjaik számára nyomtatott íllelményekkel.

A könyvművészet irodalma is nőttön-nő. A könyv külsőségeiben lefektetett elveknek propagandaereje emelkedik. Angliában a könyvművészetnek apostolai vannak. Stanley Morrison, Oliver Simon, Harold Curwen. Franciaországban gyűjők, kiadók áldozatkészsége új könyvkultúrát teremt. Új könyvművészek seregeseül lépnek sorompóba és raffiniált ízlésű teremtorérről tesznek tanúságot. Más államok, így Hollandia, minden tradícióval szaktíva, új irányt alakítanak, mely az architektúrából kiindulva, megszabja minden ipartermék, tehát a könyv struktúráját is.

Az új könyvművészetet foglalkozó publikációk közül legkiemelkedőbb a Studio kiadásában most megjelent *Modern Book Production* című könyv, mely egyszerűságot és mai nyomdaművészet példájának tekinthető. Nyomdai kiállítása a London melletti Plaistowban működő Curwen-Press munkája. Ezt a céget Harold Curwen, a kiváló bibliofil és művész még csak néhány év előtt alapította, de rövid idő alatt Anglia legelső nyomdájává fejlesztette intézetét. Ha összehasonlítjuk ezt a könyvet az ugyancsak a Studio kiadásában 1914-ben megjelent „*Art of the book*” című kiadvánnyal, az az érzésünk, hogy nem 14, hanem legalább 50 év választja el a kettőt egymástól. A két címet — érdemben — mindenesetre föl kell cserélni. A háború

SZOBOTKA IMRE: GALAMBÓC

A Temes-galéria kiállításából

előtíre a „könyvtermés”, a most megjelentre pedig a „A könyv művészete” cím lenne a jellemző. Az akkori időt még a diszunkkák, a dombornyomású kötések, a részletfizetési sorozatok jelentik. A kiadó elküldte a kéziratot a nyomdába, ahol azt a betűt használták föl, ami nekik jól esett, és a szedőszekrényből azt a díszí vetették ki, ami éppen a kezük ügyébe esett. Így találunk ugyanazon műben renaissance-, barokk-, rokokóstílus díszítést. A könyv tipografiai kialakítására nem nagy gondot fordítottak és ha volt is szó egységes koncepcióról, az a századelői kaotikus zűrzavar bélyegét hordta magán.

Mat szemmel nézve, az Angliában keletkezett Ruskin-féle könyvművészeti mozgalomnak és az ennek nyomán haladó német Insel-stílusnak sincs nagy jelentősége, mert újat nem hozott, csupán az elmúlt évszázadok eredményeit alakította át.

Hogy szerepel Magyarország az 1914-es kötetben? Fajdalmas érzéssel lapozzuk ezt a „fejezetet”. Bayros, „Marquis Franz von” 6 rajza van benne, melyeknek Magyarországhoz aligha van közülük, hacsak az nem, hogy a márkli Zágrábban született. 4 rajzzal szerepelnek az Iparművészeti Iskola növendékei, 1—1 rajzzal Nagy Sándor és Kós Károly.

A most megjelent Modern Book Production-ban Magyarország megfelelőbb helyhez jut. A magyar könyvművészetet Végh Gyula kitűnő értekezése tárgyalja. Cikkje elején statisztikai adatokat közöl, melyek drámai erővel bizonyítják az országnak a trianoni békediktátum dacára elért magas kultúrfokát. A háború

után keletkezett könyvművészetnek három főirányát határozza meg. A nemzeti hagyományokon kialakult, népies motívumokból táplálkozó dekoratív irányt, melynek vezére Kozma Lajos, A XIX. század nagy illusztrátorainak, Daumiernek, Menzelnek útján haladó festői irányt, melynek legkiválóbb képviselője Fáy Dezső. Harmadsorban megemlíti az e sorok írója által kezdeményezett, szigorú logikán épült konstruktív irányt. Sajnos, a kiadó a magyar fejezethez nem válogatta meg kellő gondossággal az illusztrációkat. Fáy Dezsőt, a ma legkiválóbb magyar illusztrátort teljesen mellőzte és nincsenek benne szedésminták a Magyar Bibliophil Társaság mintaszerű kiadványaiból sem. Kozma Lajostól egyetlenegy illusztrációt sem hoz, holott a Régi Magyar Balladák könyvének fametszetei repraesentálták volna legjobban ezt a kiváló művészt.

A könyv többi mellékletének összeállításánál is nagy balok történtek. Egyáltalában meg lehet állapítani, hogy amennyire jól sikerült a mű tipografiai kiállítása, amilyen jól vannak a közölt szövegrészek megírva és csoportosítva, olyan gondatlanul és indokolatlanul válogatták ki a mellékleteket.

Az előszó szigorú objektivitással vázolja a könyvművészet háború után való nagy néklendülését, majdnem tételszerűen állapítja meg a könyvcsmúlás művészi követelményeit. Igen helyesen mondja, hogy a könyvművészet is, mint minden művészet, fordulópontjához érkezett. A festői irányok letűnőnek a horizontról és helyükbe lép a szigorú architektónika. Amint az épületen feleslegesen látszik minden, ami nem a szerkezetből adódik, éppen úgy a könyvnél is indokolatlan a nem szervesen bekapcsolódó műmellékletek alkalmazása. A könyvdíszítés építészeti feladat, és az illusztráció nem mämelléklet, hanem a szedéstükörbe illesztett grafika.

Éppen ezért nem véletlen, hogy az új kor könyvművészeti újjáépitésnek, akiknek struktív felfogása lényegesen különbözik a festői megoldásoktól. Ez a felfogásbeli különbség a könyv külsején teljesen átalakította, gyökeresen szakított a múlt század tradícióival és inkább a renaissance-hoz tér vissza.

A ma könyvművészete a XV. századdal tart rokonságot, természetesen csak elvileg, mert annak motívumaiból semmit sem vesz át, mert érzi a felelősséget a jövővel szemben, mely mindinkább leegyszerűsödő követelményeket támaszt. Eljön az az idő, — az én véleményem szerint, — midőn minden megoldás a nyomdász feladatává válik.

Az előszó tehát igen egészséges szempontokat állapít meg, de ezeket nem támasztják alá a közölt képek, melyek aligha adnak teljes képet a ma könyvművészetéről. Különösen van összeválogatva a német anyag, amelyből kihagyták a Verein Deutscher Buchkünstler vezetőségét Hugo Steiner-Prag elnökkel az élén. A nagy

német könyvpiészek közül egy sincs képviselve. Heinrich Wynnck, Walter Tiemann, E. R. Weiss, Paul Renner, Albert Fuss mind hiányoznak. A nagy illusztrátorok, Paul Klee, Kandinsky, Georg Grosz, s.b. sincsenek jelen. Kevéssé szerencsés a francia anyag is. A legjobb nevek hiányoznak. Deslignières, Foulita, Dufy, Cocteau, Jean Hugo, Touchagues, Serge. Ugyanez áll az olasz anyagra vonatkozóan, pedig ők is messzebb társanak néhány éve. Nem kielégítő Amerika képe sem. Viszont Ausztria, Csehország talán túltöltött vannak értékelve. Mégis a kötet végeredményben az egész világ közvéleményére ható kultúrese-mény és köszönettel tartozunk az angol kiadó-nak. Reméljük, hogy a második kiadásnál a mulasztásokat pótolni fogja.

A publikáció sikerére mi sem jellemzőbb, mint hogy néhány héttel megjelenése után elfogyott és csupán Budapesten közel 50 példány ta-lált vevőre.

Reiter László

ALBRECHT DÜRER: NIEDERLÄNDISCHES REISESKIZENBUCH. (1520—1521.) Geleit-wort von Heinrich Wölfflin. Herausgegeben von Edmund Schilling. Mit 27 Facsimile-Reproduktionen auf 15 Tafeln. Prestel-Verlag, Frankfurt a/M. 1928.

Dürer halálának 400. évfordulóját nemcsak a nürnbergi emlékkiállítás világgraszoló ese-ményével, hanem a könyvpiac néhány nagy-szerű és maradandó értékű kiadványával is ünnepte a német nemzet. Ez utóbbiak közül legelső helyen áll Dürer összes fametszetei-nek hasonmás-kiadása, mely a jövővi mil-ncheni Holbein-Verlagnál, Campbell-Dodgson ki-tűnő bevezetésével jelent meg. Ezúttal nem erről a kincset érő kiadványról akarunk meg-emlékezni, mely gondos és pazar kiállításánál fogva csak néhány kiváltságos gyűjtő bir-to-kába juthatott. Az 1928-as nagy Dürer-irodalom egy másik terméke fekszik előttünk, mely bennünket, magyarokat közelebből is érdekeltet.

A nürnbergi mester életében és fejlődésében nagy szerepet játszottak külföldi utazásai. Olaszországi és németalföldi tartózkodása után Dürer művészete szinte varázsszerű el-mélyülést mutat. Kivált a németalföldi átnak jelentősége volt ilyen. Annak az évtizednek lezártaival történt, melyben Dürer mint „híva-talos” művész Miksa császár szolgálatában már-már eltávolodott a szabad alkotás lehe-tőségétől. Ötvenéves korában, az érettség de-lén, indult el a művész a Rainald és bájos aprólékossággal gyűjtötte egybe benyomásait naplójában és vázlatkönyvében. Ez utóbbiból 15 egyforma lap maradt fenn, melyek közül 12 lap mindkét oldalán vannak rajzok. (Ör-zőhelyük: Berlin, Braunschweig, Bréma, Chantilly, Frankfurt, London és Wien.) A frankfurti Prestel-Verlag, mely évek óta a német múzeumokban összegyűjtött értékes rajzanyagot közli soro-

zatokban, most a németalföldi utazás fenn-maradt lapjait adta ki. A könyv reprodukciói az eredeti rajzok nagyságában készültek és a mai fénynyomat-technika segítségével az utóbbiak minden kiforrott híven tükrözik. Wölfflin az albumformájú munka előszavában találon mondja a rajzokról, melyek túl-nyomóan fejeik, a következőket: „Nemcsak azt az érzést kelteik bennünk, hogy a művész technikailag teljesen kiforrott állással rendel-kezik, melyet szabadon és biztosan kezel: e fejek oly határozottan vannak megfogva, hogy újból és újból átéljük, hogy Dürerben lélektani értelemben is bizonyos alapformák alakulhattak ki.” A legkiválóbb Dürer-ismerők egyike itt a tipicitásra való törekvés mellett az egyén-jellemzés nagyszerű példáit látta meg. Ebből a kettősségből eredt a későbbi apostol-képek monumentálisága.

Wölfflin jellemzése mindenestre bátorításul szolgálhat annak, aki egy művész életének és munkásságának titkát a lélek oldaláról is szereti megközelíteni. Dürer esetében érdemes lenne ezt a szempontot magyar származásá-val kapcsolatosan keresztilvinni. Nem új kül-források keresésére és felhasználására, hanem az élettrajzi adatoknak bizonyos irányú ki-gészítésére gondolunk. Itt van pl. ez a vázlat-könyv, mely töredékeink és is sokatmondó lélektani dokumentum. Dürer nem volt korának egyetlen művésze, aki útra kelvén idegen orszá-gok felé, alkalmat keresett, hogy növekvő hírnevének másutt is érvényt szerezzen. Mégis a későbbi művek szemszögéből úgy látjuk, hogy nem csupán külső, pl. gazdasági indírtkai lehettek ez utazásoknak. Valami ellenállhatat-

RÓZSAFFY DEZSŐ: CSENDELET

A Paul László Társaság kiállításából

lan, tudatalatti erő vitte Dürert megszokott környezetéből a messziségek felé; a kereső lélek örök nyugtalansága hajította el otthonából, hol nem hiányzott soha a megrendelt munka, de az alkotás heve olykor mégis apadni látszott. Az utazások megedzették, meg is változtatták lélekben és utánuk valami új teljesség bontakozott ki munkáiban. Ez olyan jelenség, amihez hasonló példa nincs a német renaissance művészek élettörténetében. A délnémet Holbeint még messzibbre vitte sorsa, el Angliába, de ott is csak a régi biztoskezdő és élesszemű mester maradt, kinek benső fejlődésére nem hatott ki az új környezet. És másoknál sem találjuk azt a kimondhatatlan, szinte immateriális nyugtalanságot, melyet Dürer utazásai mögött mint vezérmotívumot éreznünk kell. Mi lehet a magyarázata ennek a különös tünetnek? Az életrajz nem ad rá közvetlen feleletet, de azért nem kell lemondanunk a megfejtésről. Csak el kell képzelnünk Dürer gyermekkorát és benne egy jelenetet, mikor az apja fiatalkori vándorlásairól mesélt: elindulásáról a török támadástól állandóan fenyegetett Magyarországból, a „művelt” nyugat felé vitt újról, ahol az egyes kézműves biztos megélhetést talált. Ekkor talán idegződhetett a fiúba a titkos vágy idegen országok után, hová később el is jutott, de már nem mint új hazába, csupán a művészete számára megnyitó új életkörbe. Így ismétlődött meg Dürernél, ezáltal magasabb létformában az, ami apja életében mindennél nagyobb jelentőségűvé vált. Lehet, hogy ez a magyarázat „költőinek” fog tetszeni, mert bizonyító életrajzi adat nem szól mellette. Nekünk magyaroknak kedves lehet, hiszen egy okkal többet jelent, hogy származása révén Dürert a magunkénak is valljuk.

Első Mihály József dr.

KIÁLLÍTÁSOK:

December hó 17-én nyílt meg *Kövesdy Géza* festőművész-tanár műtermi kiállítása; ugyanazon hó 20-án *Bornemisza Géza* festőművész és *Csorba Géza* szobrászművész gyűjteményes kiállítása a *Tamás-Galériában*.

1929. évi január hó 6-án a *Képzőművészek Új Társaságának* kiállítása nyílt meg a *Nemzeti Szalonban*;

január hó 10-én *Ferenczy Noémi* mutatta be a *berlini Wiltshcek-galériában* az 1920—1929. években készített gobelinjeit;

január hó 13-án nyílt meg az *Ernst-Múzeumban Szőnyi István* festőművész gyűjteményes kiállítása;

ugyanazon hó 17-én *Szobotka Imre* festőművész kiállítása a *Modern Kiállítás-Szervező Bizottság* rendezésében a *Tamás-Galériában*;

ugyanazon hó 27-én a *Nemzeti Szalonban* a *Paul László Társaság* III. kiállítása;

február 3-án nyílt meg az *Ernst-Múzeumnak Abonyi Tivadar, Burghardt Rezső, Istokovics Kálmán, Nagy Imre, Simkovics Jenő, Szüle Péter, Vass Elemér* festőművészek és *Petri Lajos* szobrászművész műveiből rendezett CII. kiállítása;

február hó 7-én *Kmetty János* festőművész és *Vilt Tibor* szobrászművész gyűjteményes kiállítása a *Tamás-Galériában*;

ugyanazon hó 10-én a *Nemzeti Szalonban* a *Kéve Művészegyesület XX. kiállítása*.

CÍMKÉPÜNKÖN *Szőnyi István* festőművésznek önarcképét mutatjuk be. A festmény *Barta Károly* úr tulajdona.

Feladás szerkesztő: Dr. Majovszky Pál.

Főmunkatárs: Dr. László Béla.

Kiadó: Ormos György.